

इयत्ता शली ते ४थी अभ्यासक्रम निर्मिती मंडळ

अध्यक्ष

श्री. के. एन. देशपांडे

निवृत्त मुख्याध्यापक - संकेश्वर

श्री. माधव कुंटे

(सदस्य)

श्रीमती उषाताई गोगटे गर्ल्स हायस्कूल
पाटील गल्ली, बेळगांव.

श्री. बी. आर. पाटील

(सदस्य)

मुख्याध्यापक - सरकारी मॉडेल मराठी स्कूल
उचगांव, बेळगांव.

श्री. पी. के. मुचंडीकर

(सदस्य)

सरकारी मराठी मुलांची शाळा आंबेवाडी, बेळगांव.

श्री. ए. व्ही. देसाई

(सदस्य)

निवृत्त मुख्याध्यापक, येळूर - बेळगांव.

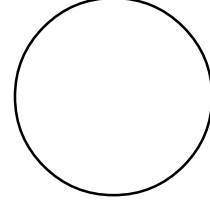
संयोजक

श्रीमती उषा गंजीगट्टी

वरिष्ठ सहाय्यक निर्देशिका

राज्य शिक्षण आणि संशोधन निर्देशनालय

बेंगळूरु - ८५.

- : अभ्यासक्रम :-

प्रथमभाषा

मराठी

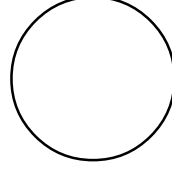
(MARATHI)

इयत्ता शली ते ४थी

राज्य शिक्षण आणि संशोधन संघटना (मर्यादित)

बनशंकरी (थर्ड स्टेज)

बेंगळूरु - ५६० ०८५.

इयत्ता ५वी ते ७वी
अभ्यासक्रम निर्मिती मंडळ

अध्यक्ष

श्री. के. एन. देशपांडे

निवृत्त मुख्याध्यापक - संकेश्वर

श्री. माधव कुंटे
(सदस्य)

श्रीमती उषाताई गोगटे गर्ल्स हायस्कूल
बेळगांव.

श्री. बी. आर. पाटील
(सदस्य)

मुख्याध्यापक - सरकारी मॉडेल मराठी स्कूल
उचगांव, बेळगांव.

श्री. पी. के. मुचंडीकर
(सदस्य)

सरकारी मराठी मुलांची शाळा आंबेवाडी, बेळगांव.

श्री. ए. व्ही. देसाई
(सदस्य)

निवृत्त मुख्याध्यापक, येळळूर - बेळगांव.

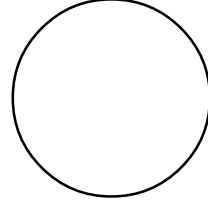
संयोजक

श्रीमती उषा गंजीगट्टी

वरिष्ठ सहाय्यक निर्देशिका

राज्य शिक्षण आणि संशोधन निर्देशनालय

बेंगळूरु - ८५.

- : अभ्यासक्रम :-

प्रथमभाषा

मराठी

(MARATHI)

इयत्ता ५वी ते ७वी

राज्य शिक्षण आणि संशोधन संघटना (मर्यादित)

बनशंकरी (थर्ड स्टेज)

बेंगळूरु - ५६० ०८५.

प्रस्तावना

प्रस्ताविक :

शालेय शिक्षण हा संपूर्ण शिक्षण प्रक्रियेतील एक महत्वाचा घटक आहे. व्यक्ती व राष्ट्र या दोन्हीच्या विकास प्रक्रियेत या घटकाने महत्वाची कामगिरी बजावावी अशी अपेक्षा आहे. त्याकरिता शिक्षण प्रक्रियेचे सातत्याने पुनरावलोकन होणे व शिक्षणप्रक्रिया आधुनिकतेकडे जाणे आवश्यक आहे. त्यानुसार अभ्यासक्रम विकसित करणे. नूतन करणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांच्या गरजा, समाजाच्या अपेक्षा, समूहाच्या आकांक्षा आणि राष्ट्रीय प्रगती यांचा विचार होणे गरजेचे आहे. म्हणून समाजामध्ये घडणाऱ्या बदलांचा विचार अभ्यासक्रम विकसनाच्यावेळी केलेला आहे. जागतिक स्तरांवर सामाजिक बदल झाल्यामुळे ज्या जाणिवेचा निर्माण झाल्या आहेत, त्यांचाही विचार केला आहे. विषमतेविरुद्ध संघर्ष करता येईल अशाप्रकारची अभ्यासक्रमाची रचना होणे ही काळाची गरज आहे. त्यासाठी आजच्या व उद्याच्या अनेकविध आव्हानांना समर्थपणे सामोरे जाण्यासाठी शालेय शिक्षणाच्या प्रत्येक स्तरावर सर्वोत्तम अशा गुणांच्या आवश्यकतेचे ठाम प्रतिपादन केले आहे. पुनर्रचित अभ्यास क्रमात सुसंगतता, समानता आणि सुंदरता यांचा समन्वय साधण्याचा प्रयत्न केला आहे.

प्राचीन काळापासून आजवर झालेली प्रगती आणि शिक्षण या दोन्हीमध्ये निश्चितच अतूट नाते आणि दृढ स्वरूपाचा संबंध आहे. भावी पिढीला आपल्या उदरनिर्वाहासाठी आवश्यक कौशल्ये शिक्षणामधून मिळणे अत्यावश्यक आहे. त्याचबरोबर काळाच्या बदलल्या गरजांनुसार शिक्षणाचा विचार मांडल्यास संस्कृतीचा विकास होऊन नेत्रदिपक प्रगती होऊ शकते. याबाबत इतिहासातील अनेक उदाहरणे देता येतील.

केवळ उदरनिर्वाहासाठी आवश्यक कौशल्यांचे आणि माहितीचे शिक्षण, हा टप्पा आपण बऱ्याच काळापूर्वी ओलांडला आहे. 'सुजाण नागरिकत्व आणि विकासासाठी शिक्षण' अशा महत्वाच्या टप्प्यांवर आज आपण उभे आहोत. शालेय शिक्षण ही आज अन्नवस्त्रा इतकीच महत्वाची प्राथमिक गरज झालेली आहे. उच्च शिक्षणाच्या संधीपासून वंचित रहाणाऱ्या विद्यार्थ्यांनाही यशस्वी जीवनासाठी 'आवश्यक आणि पुरेसे' शिक्षण या स्तरांवर मिळावे ही अपेक्षा अत्यंत स्वाभाविक आहे. बदलल्या परिस्थितीमुळे निर्माण होणारी आव्हाने, आवश्यक माहिती मिळविण्याची कौशल्ये आणि त्या माहितीचा डोळसपणे विचार करून योग्य निर्णय घेण्याची क्षमता यासारख्या पैलूंच्या विचाराशिवाय यशस्वी जीवनाची कल्पना अशक्य आहे. अशा अनेक पैलूंचा आणि नजिकच्या भविष्य काळातील गरजांचा विचार शालेय शिक्षणासंदर्भात होण्याची निकड सर्वत्र भासते आहे. जगात अनेक ठिकाणी या दृष्टीने प्रयत्नांना प्रारंभ झालेला आहे.

याच पार्श्वभूमीवर 'राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेने' राष्ट्रीय स्तरावर शिक्षणाचा सर्वकष विचार आणि पुनर्रचना यासाठीचे प्रयत्न कांही वर्षापूर्वी हाती घेतले. पर्यावरण शिक्षण, लोकसंख्या शिक्षण, जनसाक्षरता कार्यानुभव, आरोग्यशिक्षण इत्यादींच्या संदर्भातील विचारमंथन आणि चर्चासत्रे तसेच शिक्षणामध्ये नवीन तंत्रज्ञान व माध्यमांच्या वापरासंबंधीचे प्रायोगिक कार्य इत्यादींच्या आधारे संपूर्ण देशासाठी परिषदेने राष्ट्रीय शैक्षणिक आराखडा २००५ (एन.सी.एफ. २००५) प्रसिद्ध केला आहे.

अभ्यासक्रम पुनर्रचनेचा पुढील टप्प्या

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण १९८६ नंतर शालेय शिक्षणाच्या क्षेत्रात बरेच बदल घडून आले. परिसरातील घडलेले बदल लक्षात घेऊन कांही नवीन क्षेत्रांचा प्राधान्यक्रमाने अभ्यासक्रमात समावेश करण्याची गरज निर्माण झाली. किंबहुना शिक्षण ही गतिशील प्रक्रिया असल्याने अभ्यासक्रम पुनर्रचनाही गतिशील व कालाबरोबर समायोजन करणारी ठेवणे आवश्यक झाले आहे. त्यासाठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००० व २००५ प्रसृत करण्यात आले. या आराखड्यामध्ये बदलल्या परिस्थितीच्या संदर्भात खालील बाबींवर विशेष भर देण्यात आला आहे. त्यांचा विचार अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करताना अपरिहार्य ठरला. ह्या बाबी अशा :

- १) स्वच्छता व व्यवस्थितपणा, सदाचार, सहिष्णुता व न्याय राष्ट्रीय अस्मितेबद्दल रास्त जाणीव, कायदे व सुव्यवस्था याबद्दल आदर आणि सत्यनिष्ठा यासारख्या व्यक्तिगत, सामाजिक, राष्ट्रीय व अध्यात्मिक मूल्यांचा समावेश व त्यांची जोपासना.
- २) दारिद्र्य, आज्ञान, अनारोग्य, जातीयता, हुंडा, अस्पृश्यता व हिंसा यांचे निर्मूलन आणि क्षमता, स्वास्थ्य, शांतता व समृद्धी यांची सुनिश्चितता.
- ३) चिंतन अनुभव आणि नवीन आचारविचार जे भारतीय परंपरा व लोकाचार यांचा पाया आहेत. त्यांची वैश्विक विचारांशी सांगड घालणे.
- ४) माध्यमिक स्तर पूर्ण होईपर्यंत सर्व विद्यार्थ्यांना पायाभूत जीवनकौशल्ये संपादन करण्यास सहाय्यक ठरेल, असे व्यापक सर्वसाधारण शिक्षण देणे.
- ५) प्राथमिक व माध्यमिक स्तरावर 'कसे शिकावे' याच्या कौशल्यावर भर असावा आणि त्यातील आशय लवचीक असावा.
- ६) शालेय शिक्षणाच्या सर्व स्तरावर मूलभूत कर्तव्ये व गाभाभूत घटकांचा अभ्यासक्रमांमध्ये समावेश असावा.
- ७) मानवी हक्क यात लहान मुले व विशेष करून मुलींचे हक्क याविषयी जाणीव व जागृती निर्माण करणे.
- ८) सर्व स्तरांवर ज्ञान, आकलन व कौशल्य प्राप्त करण्यासाठी किमान आवश्यक स्तर सुनिश्चित करणे. जो विद्यार्थ्यांची योग्यता व सामाजिक संदर्भास अनुरूप असेल.
- ९) शालेय शिक्षणाच्या विभिन्न स्तरांवर आशयाची व पद्धतीची निवड करण्याबाबत स्वतंत्रता, लवचीकपणा, प्रासंगिकता व पारदर्शकता ठेवणे.
- १०) ज्ञानाच्या विभिन्न कक्षामध्ये (सर्व विद्यार्थ्यांमध्ये) बहुविधा प्रतिभा व सृजनशीलता यांचे पोषण होईल व त्यांची निरंतरता कायम राहिल हे पाहणे.
- ११) माहिती अधिष्ठीत व शिक्षक केंद्रीत शिक्षणाऐवजी प्रक्रियाकेंद्रीत आणि विद्यार्थी केंद्रीत शिक्षणावर भर असावा.
- १२) मूल्यमापनाची प्रतिसादात्मक व जीवनाला सहाय्यक अशी मूल्यमापनाची प्रणाली विकसित करणे.

प्रथम भाषा (मराठी) - इयत्ता १ ली ते ४ थी

भूमिका :

भाषा ही मानवाला लाभलेली एक महान शक्ती आहे. भाषा ही समाजाकडून मिळालेला वारसा आहे. मानवी जीवनात भाषेला अनन्य साधारण महत्व आहे. भाषा हे विचार विनिमयाचे एक प्रमुख साधन आहे. आपण आपले व्यवहार मातृभाषेतूनच करतो. आपले व्यवहार सुलभ व्हावेत म्हणून भाषा प्रभुत्व संपादन करण्याची गरज आहे. हे प्रभुत्व प्रयत्नपूर्वक हळूहळू संपादन करता येते. एका अर्थाने भाषिक कौशल्य पायरी पायरीने व्यक्तीच्या ठिकाणी विकसित होतात. भाषेमुळे विचारशक्ती विकसित होते. तसेच जीवनदृष्टी चिकित्सक बनते. माणसाचे अनुभव जसजसे संपन्न होत जातात, तसतशी अभिव्यक्तीची कौशल्ये वृद्धिंगत होत जातात. भाषेद्वारेच माणसाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास होतो.

म्हणूनच बालकाच्या शिक्षणात भाषा शिक्षणास महत्वपूर्ण स्थान आहे. शाळेत शिकविले जाणारे सर्व विषय बालक भाषेच्या माध्यमातून आत्मसात करत असते. यासाठी श्रवण, भाषण/संभाषण, वाचन व लेखन ही भाषा विकासाची चार कौशल्ये बालकाच्या अंगी उत्तम प्रकारे विकसित होणे आवश्यक असते. ही कौशल्ये बालकात विकसित करण्यासाठी त्याच्या पूर्वानुभावाच्या आधारे सुनियोजित अनुभव व सराव देण्याची गरज असते. बालकाला शाळेत प्रवेश घेण्याच्या अगोदर काही प्रमाणात मातृभाषा अवगत झालेली असते. आईवडील, अन्य कुटुंबीय, मित्र परिवार इत्यादिकडून मातृभाषेचा प्राथमिक सराव बालकास मिळालेला असतो. ही भाषा त्याची बोलीभाषाही असू शकते. मुलाची बोलीभाषा आणि प्रमाणभाषा यांचा समन्वय साधण्याचे काम शिक्षकांचे आहे. यासाठी दैनंदिन जीवनाशी संबंधित विषयांचा आधार अतिशय कौशल्याने करून घ्यावयास हवा. मुलांच्या आवडीचे विषय घेऊन प्रमाणित भाषेतून अध्यापन केल्यास मुले आवडीने, आनंदाने व सहजतेने प्रमाणित भाषा शिकतात. भाषेचे अध्यापन करताना शिक्षकांनी अभ्यासक्रमाची सर्वसामान्य उद्दिष्ट्ये डोळ्यासमोर ठेवावीत.

भाषेची सर्वसामान्य उद्दिष्ट्ये साध्य करण्यासाठी प्राथमिक शिक्षणातील इयत्ता १ ली ते ४थी च्या विद्यार्थ्यांच्या नैसर्गिक क्षमता आणि त्यांच्या परिसराचा विचार करून भाषा विषयाची मूलभूत अशी पाच क्षेत्रे निश्चीत करण्यात आली आहेत. राष्ट्रीयस्तरावरही भाषा विषयाच्या अभ्यासक्रमाची पाच क्षेत्रे निश्चीत करण्यात आली आहेत. ती पुढील प्रमाणे आहेत.

१. श्रवण	२. भाषण / संभाषण	३. वाचन
४. लेखन	५. क्रियात्मक व्याकरण	

प्राथमिक शाळातील शिक्षकांना इयत्ता १ली ते ४थी मधील विद्यार्थ्यांत श्रवण, भाषण, वाचन व लेखन ही कौशल्ये क्रमशः विकसित करावयाची आहेत. भाषेचे अध्ययन म्हणजे या कौशल्यांचा विकास होय. हा विकास करण्याचे प्रभावी साधन म्हणजे पाठ्यपुस्तक, पाठ्यपुस्तक हे अनेक साधनापैकी सहज उपलब्ध होणारे एक साधन आहे. मुलाचे घर, घराच्या तसेच शाळेच्या परिसरात सर्व प्रभावी व सचेतन घटकांना पूरक असा घटक म्हणजे पाठ्यपुस्तक होय. वेगवेगळ्या इयत्तांची भाषाविषयक कौशल्ये विकसित करण्यासाठी सर्व प्रभावी सचेतन घटक, पाठ्यपुस्तक व पाठ्यक्रमातील सर्व उपक्रमांचा कौशल्यपूर्वक उपयोग करून घ्यावयाचा आहे. त्याचबरोबर शिक्षकांनी आपल्या प्रतिभेच्या आणि कल्पकतेच्या सहाय्याने मुलांच्या ठिकाणी भाषाविषयक कौशल्ये विकसित करण्याचा जाणीवपूर्वक प्रयत्न करावयाचा आहे. या अभ्यासक्रम पुस्तिकेत केलेली भाषा विषयाच्या पाठ्यक्रमाची मांडणी शिक्षकांनी समजून घ्यायला हवी. इयत्तानिहाय पाठ्यक्रमाची मांडणी करताना सुरुवातीला क्षेत्राचे नाव दिलेले आहे. त्यानुसार चार स्तंभात पाठ्यक्रमाची मांडणी केलेली आहे.

प्रथम भाषा-मराठी सर्वसामान्य उद्दीष्टे इ.१ली ते ४थी

१. लक्षपूर्वक श्रवण करता येणे.
२. जे ऐकले त्याचे योग्य आकलन होणे
३. योग्य उच्चार, आशयानुरूप आवाजातील चढउतार, योग्य गती यांची जाण विकसित होणे.
४. आपले विचार, भावना, कल्पना / इच्छा व अनुभव तोंडी व्यक्त करता येणे.
५. योग्य रीतीने प्रकट वाचन तसेच मूकवाचन करता येणे.
६. सुवाच्य व वळणदार अक्षरात लिहिता येणे.
७. लेखनातून आपले विचार व भावना व्यक्त करण्याची आवड निर्माण होणे.
८. शब्दकोश पाहता येणे. पुस्तकातील शब्दार्थ यादी आणि पुस्तकाच्या शेवटी दिलेला शब्द संग्रह पाहणे इ.
९. अन्य विषयांच्या अध्ययनासाठी माध्यम म्हणून भाषेचा उपयोग करता येणे.
१०. इतर विषयांच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त अशी अध्ययन कौशल्ये विकसित होणे.
११. शब्दसंग्रह उत्तरोत्तर समृद्ध होत जाणे.
१२. प्रसंगानुरूप, व्यक्तीनुसार योग्य प्रकारे संवाद साधता येणे.
१३. कल्पक, सृजनशील, अभिव्यक्तीची क्षमता वाढविणे.
१४. ऐकलेल्या, पाहिलेल्या, वाचलेल्या, गोष्टीबाबत निष्कर्ष काढता येणे व त्याबाबतचे विचार स्वतःच्या शब्दात मांडता येणे.
१५. भाषेच्या व्यवस्थेसंबंधी जाणीव निर्माण होणे. (ध्वनीशास्त्र, व्याकरण).
१६. दैनंदिन भाषिक व्यवहारासाठी आवश्यक ती कौशल्ये विकसित होणे.
१७. भाषेच्या माध्यमातून विचारांचा विकास होणे.
१८. प्रमाणभाषा व बोलीभाषा यातील फरकाची जाणीव होणे.
१९. बोलण्याची भाषा व ग्रंथभाषा यातील फरकाची जाणीव होणे.
२०. बोलीभाषेतील सृजनशील अभिव्यक्ती विकसित होणे.
२१. ज्ञान व मनोरंजन यासाठी अवांतर वाचनाची आवड निर्माण होणे.
२२. भाषेच्या सौंदर्याची जाणीव निर्माण होणे.
२३. शब्दातील परस्पर संबंधांची जाणीव होणे. (अर्थविचार)
२४. भाषेच्या अभ्यासातून उत्तम अभिरूचिचा विकास होणे.
२५. सार्वजनिक ठिकाणी लिहिलेल्या सूचनांचे अर्थ समजणे.
२६. भाषा व साहित्याच्या अभ्यासातून व्यक्तिमत्व विकसित होणे.

शिक्षण प्रक्रियेत 'मूल्य' विकास

१९८६ च्या राष्ट्रीय शिक्षण प्रणालिने ८४ जीवन मूल्यांचा पुरस्कार केला आहे. शिक्षणाच्या माध्यमातून जीवन समृद्ध करण्यासाठी प्राथमिक स्तरापासून या जीवन मूल्यांवर आधारित अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तकाची रचना करणे आवश्यक आहे असे आवर्जून नमूद करावेसे वाटते. अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तकात समावेश करण्यासाठी उदाहरणादाखल काही मूल्ये पुढे दिली आहेत. ही जीवन मूल्ये साहित्याच्या विविधरंगी प्रकारातून मुलापर्यंत पोचविता येतील.

इयत्ता पहिली ते चौथीचा अभ्यासक्रम तयार करताना व पाठ्यपुस्तकांची रचना करताना ८४ मानवी मूल्यांपैकी खालील मूल्यांच्या आधारावर पाठ्यपुस्तक तयार करावे.

१. सौंदर्यदृष्टी	२. पवित्रता
३. दया	४. धैर्य
५. कुतूहल	६. भक्ति
७. मित्रत्व	८. शिस्त
९. प्राणीदया	१०. सहाय्य मनोभाव
११. आरोग्यदायी जीवन	१२. एकता
१३. सहिष्णुता	१४. निष्ठा
१५. गौरव	१६. आत्मविश्वास
१७. स्वावलंबन	१८. समयपालन
१९. करूणा.	

अध्ययन अध्यापन योजना

इयत्ता पहिली ते दुसरीकरिता प्रथम भाषा मराठीचे अध्ययन व अध्यापन करण्यासाठी एका आठवड्यात तेरा (Periods) तासिका निर्धारित करण्यात आल्या आहेत.

इयत्ता तिसरी व चौथीसाठी बारा तासिकांचे अध्ययन व अध्यापन करावे. इयत्ता पहिली ते चौथीपर्यंत चाळीस मिनिटांची एक तासिका ठरविण्यात आली आहे.

अध्ययन व अध्यापन प्रक्रियेचे वार्षिक नियोजन करताना इयत्ता पहिली व दुसरीसाठी ४५५ तासिका तर इयत्ता तिसरी व चौथीसाठी ४२० तासिकांचे नियोजन अपेक्षित आहे. प्रत्येक विषयाच्या अध्यापनानंतर मुलांच्यात दिसून आलेल्या दोषांचे निवारण करण्यासाठी 'परिहार बोधन' तासिकांची योजना केली आहे. पुढे तासिकांच्या विभागणीचा तक्ता केवळ मार्गदर्शक म्हणून दिला आहे. तथापी आवश्यकतेनुसार त्यात किरकोळ फेरबदल करण्याचे स्वातंत्र्य शिक्षकांस आहे.

अभ्यासक्रम			
I	II	III	IV
<p>श्रवण</p> <p>१. परिसरातील प्रचलीत अनुप्राशिक शब्द, गीत, कथा यांचे श्रवण करून अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. परिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. परिचीत प्रसंगातील सोप्या सूचनांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>४. छोट्या पाठात सांगितलेली माहिती लक्षात ठेवणे.</p> <p>५. श्रवणानंतर कोण? केव्हा? कोठे? अशा स्वरूपातील प्रश्नांची उत्तरे देता येणे.</p>	<p>सोपी आणि प्रचलित नसलेली गीते कथा श्रवण करून अर्थ ग्रहण करणे.</p> <p>परिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>तोंडी सूचनांचा अर्थ समजून घेऊन कृती करणे.</p> <p>छोट्या पाठातील घटना क्रमवार लक्षात ठेवणे.</p> <p>श्रवणानंतर काय? कसे? अशा स्वरूपातील प्रश्नांची उत्तरे देता येणे.</p>	<p>निवेदणे, विवरणे, शब्दकोडी, उखाणे यांचा श्रवणाबरोबर अर्थग्रहण करणे.</p> <p>अपरिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>खेळ खेळण्यासाठी आणि सोप्या कृती करण्यासाठी दिलेल्या तोंडी सूचनांचा अर्थ ग्रहण करणे.</p> <p>शिकविलेल्या पाठांतील मुख्य विषय ग्रहण करणे.</p> <p>पाठांशांच्या श्रवणानंतर का? या प्रश्नांचे उत्तर देता येणे.</p>	<p>परिचीत प्रसंगातील साध्या संभाषणांच्या श्रवणा बरोबरच अर्थ ग्रहण करणे.</p> <p>अपरिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>कृती करण्यापूर्वी दिलेल्या तोंडी सूचनांचा अर्थ ग्रहण करणे.</p> <p>कथन केलेल्या माहितीतील कल्पना व घटना यांचा संबंध ओळखून कारण आणि परिणाम जाणून घेणे.</p> <p>श्रवणानंतर विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे देता येणे. काय? आणि पासून या शब्द प्रयोगातून पूर्ण वाक्यात उत्तरे देणे.</p>

I	II	III	IV
<p>बोलणे (भाषण)</p> <p>१. सोपे शब्द, सोपी वाक्ये अचूक उच्चारणे</p> <p>२. सुलभ लयबद्ध रचना, कविता आणि गाणी साभिनय सामुहीक गाता येणे.</p> <p>३. सोप्या प्रश्नांची उत्तरे होय / नाही अशारितीने देणे.</p> <p>४. प्रश्न विचारणे.</p> <p>५. नम्रतेने बोलणे.</p>	<p>श्रवणानंतर काय? कसे? या सरूपाच्या प्रश्नांना उत्तरे देणे.</p> <p>गाणी आणि कविता वैयक्तिक आणि सामुहीकरित्या गाणे.</p> <p>सोप्या प्रश्नांची पूर्ण वाक्यात उत्तरे देणे.</p> <p>योग्यरितीने गाणे.</p> <p>नम्रतेने बोलणे व इतरांचे बोलणे लक्षपूर्वक ऐकणे.</p>	<p>पाठाच्या श्रवणानंतर काय? या प्रश्नाचे उत्तर देता येणे.</p> <p>आवाजात योग्य चढउतारा बरोबर अभिनयाद्वारे सोप्या कथा सांगता येणे.</p> <p>परिचीत वस्तूंची माहिती सांगणे.</p> <p>संवादात भाग घेणे.</p> <p>गटवार चर्चेत बोलताना आपल्या पाळीची वाट पाहणे.</p>	<p>श्रवणानंतर विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे देता येणे. काय? आणि पासून.</p> <p>पाठांतर केलेल्या भागाचे क्रमवार म्हणून दाखविणे.</p> <p>अपरिचीत वस्तूंची माहिती सांगणे.</p> <p>वर्गातील सुलभ चर्चेत भाग घेणे.</p> <p>औपचारिक आणि अनौपचारिक भाषातील फरक ओळखणे.</p>

I	II	III	IV
<p>वाचन</p>			
<p>१.वर्णमालेतील अक्षरे ओळखणे. सोपे शब्द ओळखून वाचणे.</p>	<p>सुटी सुटी अक्षरे आणि जोडाक्षरे ओळखणे.</p>	<p>रस्त्यावरील चिन्हे आणि सूचनाफलक यांचे वाचन करणे.</p>	<p>चित्रकथा, शब्द पट्ट्या, आणि भिती पत्रके यांचे वाचन.</p>
<p>२. मुद्रित अक्षरे, शब्द आणि फलक लेखन प्लॅशकार्डावरील ठळक अक्षरे वाचता येणे.</p>	<p>मोठी आणि लहान मुद्रित अक्षरे वाचणे.</p>	<p>इतरांचे हस्ताक्षर वाचणे.</p>	<p>हस्ताक्षरांतील मजकूर वाचणे.</p>
<p>३. तीन अक्षरे शब्द मोठ्याने वाचणे.</p>	<p>लयबद्ध रचना, छोटी गीते आणि सोप्या कथा मोठ्याने वाचणे.</p>	<p>सोप्या गोष्टींची पुस्तके आणि इतर बाल साहित्य वाचणे.</p>	<p>बाल मासिके, दैनिकातील ठळक मजकूर यांचे वाचन करून.</p>
<p>४.</p>	<p>सुमारे दोन हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.</p>	<p>सुमारे तीन हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.</p>	<p>सुमारे चार हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.</p>
<p>५.</p>	<p>--</p>	<p>घटना क्रमवार ओयखणे. पाठातील मुख्य विषय ओळखणे.</p>	<p>लिखित माहितीतील घटना व कल्पना यामधील संबंध, कारणे, आणि परिणाम ओळखणे.</p>
<p>६.</p>	<p>--</p>	<p>एखादा पाठ वाचल्यानंतर कोण? केव्हा? कोठे? आणि काय? अशा प्रकारच्या प्रश्नांना उत्तरे देण्यास समर्थ असणे.</p>	<p>पाठाचे वाचन आल्यानंतर कसे? व का? या प्रश्नांची उत्तरे देण्यास समर्थ असणे.</p>

I	II	III	IV
<p>लेखन</p> <p>१. वर्ण-मालेतील अक्षरे व जोडाक्षरे यांचे अनुलेखन करणे.</p> <p>२. श्रुतलेखनाद्वारे सुलभ अक्षरे आणि जोडाक्षरे लिहिणे.</p> <p>३. सोपे परिचीत शब्द आणि वाक्ये लिहिणे.</p> <p>४. पद्यातील व गद्यातील लयबद्ध अक्षरे व शब्द यांचे आकलन.</p>	<p>जोडाक्षरी शब्द आणि वाक्यांचे अनुलेखन करणे.</p> <p>जोडाक्षरे आणि परिचीत सोप्या शब्दांचे श्रुतलेखन करणे.</p> <p>मार्गदर्शित सोपी, विवरणात्मक वाक्ये लिहिणे.</p> <p>शब्दातील लयबद्धता ओळखणे.</p>	<p>अक्षरांचा आकार व क्रम अनुसरून अक्षरे आणि शब्द यांच्यात योग्य अंतर ठेऊन लिहिणे.</p> <p>अपरिचीत शब्दांचे श्रुतलेखन करणे.</p> <p>सोप्या आणि मार्गदर्शन पर रचना करणे.</p> <p>शब्दातील असलेला अर्थाचा संबंध ओळखणे.</p>	<p>लेखन विषयक नियमांचा अवलंब करून लेखन करणे. योग्य गती लेखनात अवलंबणे.</p> <p>अपरिचीत छोट्या परिच्छेदाचे श्रुतलेखन.</p> <p>छोट्या परिच्छेदाचे अनुलेखन करणे.</p> <p>जर, तर, जेव्हा, तेव्हा, जसे, तसे, आणि, व, किंवा या शब्दांचा वापर करून संयुक्त वाक्य बनविणे.</p>

इयत्ता पहिली
सामर्थ्याधीरत तासिका विभागणी

अ.नं.	क्षेत्र	नियोजित तासिका
१	ऐकणे	१०७
२	बोलणे	११३
३	वाचन	९४
४	लेखन	८८
५	शाळा वातावरणाशी जुळवून घेण्यासाठी पूर्वसिद्धता कृती	५३
		४५५

विवरण		तासिका	तासिका
चित्रमाला	१० श्रेणी	४०	चित्रावरून वस्तूचे नाव
बडबडगीते	१०	४०	लयबद्ध गाणी
चित्रकथा	४	२०	चित्र पाहून कथाकथन
अक्षर ओळख (वाचन)	१०	११०	चित्रावरून अक्षर ओळख
लेखन (सृजनशीलता कृतीपाठ)		११०	अक्षर, अवयव व पूर्ण अक्षर लेखन
गद्यपाठ	१४	८०	श्रवण करून उत्तरे देणे
पद्यपाठ	४	३५	
बाराखडी ओळख			
निरंतर मूल्यांकन		२०	
		४५५	

इयत्ता पहिली - प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>श्रवण</p> <p>१. परिसरातील प्रचलीत अनुप्राशिक शब्द, गीत, कथा, यांचे श्रवण करून अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. परिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. परिचीत प्रसंगातील सोप्या सूचनांचा अर्थ समजून घेणे.</p>	<p>या विषय व्याप्तीत बडबडगीते, नक्कलगीते, स्थळीय संपन्मूल गोष्टींचा वापर करून फळे, फुले, वनस्पती प्राणी, वाहने यांची चित्रे असलेले पाठ असावेत.</p> <p>मुलांच्या बोली भाषेतून निर्माण होणाऱ्या लयबद्ध कविता, गाणी, नक्कलगीत, लोकगीत, यांचा समावेश असलेले पाठ असावेत.</p> <p>सोप्या चित्रकथा, इसापनीती, कथा असणारे पाठ असावेत. आरोग्य विषयक व परिसर संरक्षण विषयी पाठ असावेत.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून चित्रमाला आधारित १० पाठ असावेत.</p> <p>१० बडबड गीते असावीत.</p> <p>४ चित्रकथांचा समावेश असावा.</p> <p>विशेष अगत्य मुलांसाठी एखादा आनंददायी पाठ असावा.</p> <p>चित्रावरून अक्षर ओळख करून देणारे १० पाठ असावेत.</p> <p>अक्षर अवयव व अक्षरांचे वळण दर्शविणारे पाठ असावेत.</p>	<p>बोलले जाणारे बोल ध्वनीच्या माध्यमातून निर्माण होतात. या द्वारे व्यक्त होणारे अभिप्राय आणि विचार ग्रहण करून घेणे म्हणजे श्रवण होय. श्रवण हे भाषेचे कौशल्य आहे. प्रसंग वर्णन, परिचित संदर्भ, गीते आणि घटना यांच्या अनुषंगाने या श्रवणक्रियेला वारंवार भाष्य करून ऐकविणे अत्यावश्यक आहे.</p> <p>या इयत्तेसाठी श्रवण कौशल्यावर अधिक भर दिला आहे. या साठी पुढील कृती अवलंबाव्यात.</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारवे</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. छोट्या पाठात सांगितलेली माहिती लक्षात ठेवणे.</p> <p>५. श्रवणानंतर कोण? केव्हा? कोठे? अशा स्वरूपातील प्रश्नांची उत्तरे देता येणे.</p>	<p>परिचित घरगुती प्रसंगाचे पाठ असावेत.</p> <p>लिंग समानता असणारे पाठ असावेत.</p> <p>राष्ट्रीयता, परिसर प्रेम व स्वच्छता या वर आधारित पाठ असावेत.</p> <p>अंक ज्ञानासाठी अंकलेखन पाठ असावा.</p>	<p>सरावासाठी अभ्यासपाठ असावेत.</p> <p>सृजनात्मक सरावासाठी सराव कृती असाव्या.</p> <p>मुळाक्षरांचा तक्ता असावा.</p> <p>बाराखडी कशी तयार होते त्या क्रमाने पाठ असावेत.</p> <p>शब्दांचे खेळ असावेत.</p> <p>द्वित व रकारी शब्दांचा एक पाठ आसावा.</p> <p>छोटा संवादात्मक पाठाचा समावेश असावा.</p> <p>अभिनय गीते असावीत.</p> <p>शब्द संग्रह असणे जरूरीचे आहे.</p>	<p>बालगीते व बडबडगीते यांचा संग्रह करून मुलांच्याकडून ती गीते साभिनय म्हणून घ्यावीत.</p> <p>वर्गात आनंदाने वातावरण निर्माण करण्यासाठी मुलांना घर, परिसर, आवडनिवड, छंद या बदल विचारून बोलते करावे.</p> <p>वस्तूंच्या चित्रपट्ट्या तयार करून परिचित वस्तूंबद्दल माहिती विचारून घ्यावी व अपरिचित वस्तूंबद्दल माहिती द्यावी.</p> <p>विद्यार्थ्यांना बोलते करण्यासाठी त्यांचे नाव, गाव, नातलग याबद्दल माहिती विचारावी.</p> <p>हावभाव युक्त गाणी, गोष्टी प्रथम मुलांना ऐकवाव्यात. त्यानंतर सामुहिक वैयक्तिक सादर करण्यात उद्युक्त करावे.</p>	<p>लागतात. त्याच वेळी विद्यार्थ्यांला कसे शिकवायचे या मुद्याचा विचार होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षिक करून घ्यावे लागते. प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुत्तरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्यांला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या</p>

Competency सामर्थ्य वितरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>बोलणे (भाषण)</p> <p>१. सोपे शब्द, सोपे वाक्ये अचूक उच्चारणे.</p> <p>२. सुलभ लयबद्ध रचना, कविता आणि गाणी साभिनय सामुहिक गाता येणे.</p> <p>३. सोप्या प्रश्नांची उत्तरे होय / नाही अशा रितीने देणे.</p>	<p>* प्रश्नांचे उत्तर देताना अचूक आणि शुद्धभाषेत देता येणे.</p> <p>* कविता म्हणताना आवाजातील चढ उतार समजून यावेत.</p> <p>* दुसऱ्यांना विचारताना प्रश्न, एखादी मागणी, सूचना कशा कराव्यात या बाबतचे भाषा ज्ञान समजणे.</p> <p>* होय किंवा नाही उत्तरे येणाऱ्या प्रश्नांचा अर्थ समजून यावा.</p>		<p>मी कसा असावा हे शिक्षकांनी स्वयंस्वच्छते बद्दल प्रथम सांगावे व मुलांना सांगण्यास प्रेरित करावे.</p> <p>वैयक्तिक आणि शालेय स्वच्छतेबद्दलचे तक्ते वर्गात असावे.</p> <p>चित्रावरून गोष्ट सांगण्यापूर्वी चित्रातील मुख्यांशाची ओळख करून घेऊन चित्राच्या क्रमानुसार गोष्ट मुलाकडून टप्प्याटप्प्याने गोष्ट पूर्ण करून घ्यावी. त्यावर आधारित छोटे प्रश्न विचारून गोष्टीतील प्रसंगाचे मूल्यमापन करावे.</p> <p>आवाजातील चढउतार श्रवण करून तोंडी सूचना आणि माहिती ग्रहण करण्यास सांगणे.</p>	<p>मधूनच विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. प्रश्न विचारणे</p> <p>५. नम्रतेने बोलणे.</p>	<p>प्रश्न विचारतांना काय? कोठे? कसे? कधी? कोण? या सारखे शब्द वापरण्याची कला प्राप्त होणे.</p> <p>थोरांशी, शिक्षकांशी, नातेवाईकांशी तसेच इतरांशी बोलतानाचे शब्द प्रयोग करता यावेत.</p>		<p>अक्षरांच्या पदट्या तयार करून चित्र आणि अक्षरपट्टीचा ताळमेळ ठेवून अक्षरांची ओळख करून घ्यावी. अक्षर ओळख होण्यासाठी विविध कृतींचा अवलंब करून खेळाद्वारे अक्षर ओळख व वाचन करून घेणे.</p> <p>शब्द पदट्या तयार करून वाचन घेणे.</p> <p>अक्षर अवयवासाठी पदट्या तयार करून सराव करून घ्यावा. लेखनाचा सराव करून घेताना रेखाचित्रांचा उपयोग करून घेता येईल.</p> <p>अक्षर लेखन करताना अक्षरांची वळणे नीट समजावून घ्यावीत.</p>	<p>बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे.</p> <p>हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* छोटी कथा ऐकवीणे आणि त्याच्या अनुषंगाने प्रश्न विचारणे कोण? कोठे? कसे? केव्हा?</p> <p>* बालगीत ऐकवीणे व वैयक्तिक सामुदायिक म्हणून घेणे. उच्चारकडे लक्ष देणे.</p> <p>* बडबड गीते ऐकवून ती म्हणून घेणे. उच्चारकडे लक्ष देणे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>वाचन</p> <p>१. वर्णमालेतील अक्षरे ओळखणे. सोपे शब्द ओळखून वाचणे.</p> <p>२. मुद्रित अक्षरे, शब्द आणि फकक लेखन, फ्लॅश कार्डवरील ठळक अक्षरे वाचता येणे.</p> <p>३. तीन अक्षरी शब्द मोठ्याने वाचणे.</p>	<p>अक्षरांची ओळख पूर्णपणे झाल्यानंतर शब्द ओळखून वाचन करता येणे.</p> <p>मुद्रित अक्षरांचे व शब्दांचे वाचन स्पष्टपणे करता येणे.</p> <p>सुटे सुटे अक्षर न उच्चारता शब्दाचे वाचन करता येणे.</p>		<p>सरावासाठी दिलेली टीबदर्शक अक्षरे वळण नियमाप्रमाणे गिरवून घ्यावीत.</p> <p>अक्षरांच्या वळणाप्रमाणे तयार होणारी अक्षरे एकत्र घेण्याचे प्रात्यक्षिक दाखविणे उदा. ग म भ.</p> <p>स्वरचिन्हांची ओळख करून देवून घटवून घ्यावीत.</p> <p>व्यंजनासोबत स्वरचिन्हे जोडून अक्षरे तयार करून घ्यावीत उदा. क +ि=कि</p> <p>सुलभ संवाद ऐकवून त्यावरील सोप्या प्रश्नांची उत्तरे होय / नाही अशी मिळवावीत.</p> <p>योग्य आकार, उंची व अक्षरातील, शब्दातील अंतर या बाबत काळजी घेवून अनुलेखनाचा सराव करून घ्यावा.</p>	<p>* घर परिसराबद्दल माहिती विचारणे. तुझे घर कोठे आहे. घरात कोण कोण राहतात? परिसरात दिसणाऱ्या वस्तूंची चार नावे सांगा.</p> <p>* आवड-तुला आवडणाऱ्या दोन वस्तूंची नावे सांग.</p> <p>* बोलते करण्याच्या दृष्टीने तुझे नाव काय? तुझ्या आईचे, वडिलांचे नाव सांग. तुझे मामा कोठे राहतात? तुझ्या गावाचे नाव काय?</p> <p>* आतापर्यंत सांगितलेल्या छोट्या कथा आणि माहिती मुलांकडून सांगून घेणे व मूल्यमापन करणे.</p> <p>* तोंडी सूचना आणि मूल्यमापन उदा :१) तुझ्या एका मित्राला बोलावून आण २) हे पुस्तक टेबलावर ठेव. ३) ती खिडकी उघडी ठेव. ४) खडूने फलकावर गोल काढ</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. फलकावरील ठळक व मोठी अक्षरे आणि शब्द वाचता यावेत.</p> <p>५. सुमारे १५०० शब्दांचे वाचन व आकलन.</p>	<p>अक्षरांची आणि शब्दांची स्पष्ट ओळख होणे.</p> <p>नवीन शब्दांची ओळख होणे.</p>		<p>दुरेघी वहित लेखन करून घ्यावे. अक्षरांच्या, शब्दांच्या, चित्रांच्या बोलक्या पताका वर्गात लावाव्यात.</p> <p>परिचित सुलभ प्रसंगाचा, घटनांचा क्रम लावता येण्यासाठी आवाजातील चढउतारा सहित प्रसंग व घटना ऐकविणे.</p> <p>सुलभ भिक्ती पत्रके वर्गात योग्य उंचीवर लावावीत.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांसाठी आवश्यक शैक्षणिक साहित्याचा उपयोग करावा.</p> <p>कृती करून घेताना लिंगभेद न मानता सराव करून घ्यावा.</p> <p>फलकावर शिक्षकानी ठळक अक्षरात शब्द व सुलभ वाक्ये लिहून वैयक्तिक वाचन व लेखन करून घ्यावे.</p>	<p>* अक्षरांची कार्डे तयार करून ती जोडून दोन-तीन अक्षरी शब्द तयार करून घेणे.</p> <p>ब क द व प र स न ब द क द व</p> <p>शब्द जोडणी पाहून मूल्यमापन करणे.</p> <p>* चित्रकथा क्रमानाने सांगता येणे. प्रसंगानुसार कथेचे वर्णन करून घेऊन मूल्यमापन करणे. तोंडी उत्तरे घ्यावीत.</p> <p>* अक्षर पट्या, शब्द पट्या यांचे वैयक्तिक वाचन करून घ्यावे व मूल्यमापन करावे.</p> <p>* चित्र पाहून वर्णन करणे. बाजारचित्र, सणाचे चित्र, प्राण्याचे चित्र वापरून त्याचे वर्णन करून घेऊन व मूल्यमापन करावे.</p> <p>* टेबलावर दहा वस्तू ठेवणे. त्यातील पाच वस्तू ओळखण्यास लावणे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>लेखन</p> <p>१. वर्णमालेतील अक्षरे व जोडाक्षरे यांचे अनुलेखन करणे.</p> <p>२. श्रुतेखनाद्वारे सुलभ अक्षरे आणि जोडाक्षरे लिहिणे.</p> <p>३. सोपे परिचीत शब्द आणि वाक्ये लिहिणे.</p> <p>४. पद्यातील व गद्यातील लयबद्ध अक्षरे व शब्द यांचे आकलन.</p>	<p>वाचन-कला प्राप्त होत असतानाच लेखन कला अवगत होणे.</p> <p>व्यवस्थित ऐकून सुलभ शब्द लिहिता येणे.</p> <p>लेखनात व्यवहारातील शब्द, सुलभ वाक्ये लिहिता यावीत.</p>		<p>अक्षरे व वाक्यांच्या पट्ट्या मुलांकडून तयार करून घ्याव्यात.</p>	<p>* अनुलेखनासाठी सोपी वाक्ये द्यावीत.</p> <p>उदा: १) मी गावाला जातो. २) माझे नाव मंगल आहे. ३) तो माझा भाऊ आहे.</p> <p>लेखन पाहून मूल्यमापन करावे.</p> <p>* फलकाच्या अथवा तक्त्याचा उपयोग करून सोप्या वाक्यांचे वाचना करून घेणे.</p> <p>उदा :१) ही माझी शाळा २) ती बाग आहे. ३) ते फूल सुंदर आहे.</p> <p>* खास गरजवंत मुलांसाठी सामान्य मुलांप्रमाणे मूल्यमापनास उद्युक्त करावे.</p> <p>* वस्तूंचे प्रदर्शन मांडून त्यातील एखाद्या वस्तूबद्दल माहिती सांगण्यास सांगणे. (दोन ते तीन वाक्ये)</p> <p>उदा : खडू, पुस्तक, फळे, पेन.</p>

इयत्ता दुसरी - प्रथम भाषा मराठी

क्षेत्राधारित तासिका विभागणी

अ.नं.	क्षेत्र	नियोजित तासिका
१	ऐकणे	११३
२	बोलणे	१०७
३	वाचन	९४
४	लेखन	९४
५	सेतूबंध	४७
		४५५

पाठ्यपुस्तक रचनाधारित तासिका विभागणी

विवरण	तासिका
गद्य (१४)	१४०
पद्य (६)	६०
सृजनशिलता	४०
कृतीपाठ	५०
भाषाभ्यास	५०
परिहारबोधन	४०
निरंतर मूल्यमापन	३५
सेतूबंध	४०
एकूण	४५५

प्रत्येक गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

क्र.सं.	टप्पा	गद्य	पद्य
१	पूर्व सिद्धता / अध्ययनपूर्वकृती	२	२
२	अध्ययन अंश कृती	३	३
३	अभ्यास / सराव	३	३
४	मूल्यमापन कृती	२	२
		१०	१०

इयत्ता दुसरी - प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>श्रवण</p> <p>१. सोपी आणि प्रचलीत नसलेली गीते, कथा, श्रवण करून अर्थ ग्रहण करणे.</p> <p>२. परिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. तोंडी सूचनांचा अर्थ समजून घेऊन कृती करणे.</p>	<p>या विषय व्याप्तीत राष्ट्रीयता परिसर प्रेम, अभिनय गीत, चित्रकथा, इसापनीतीतील कथा, आरोग्य उत्तम सवयी प्रसंग या सारख्या विषयावर आधारित पाठ असावेत.</p> <p>लिंग समानता दर्शविणारे पाठ असावे.</p> <p>अंक ज्ञानासाठी अंकलेखन पाठ असावा.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांना आनंद वाटेल असे पाठ असावेत.</p> <p>परिसर संरक्षण विषयी पाठ असावा.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून १४ गद्य पाठ असावे आणि ६ पद्य पाठ असावेत.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांसाठी आनंददायी पाठ असावा.</p> <p>शब्दांचे खेळ असावेत.</p> <p>जोडाक्षरी शब्दांचे पाठ असावेत.</p> <p>तीने ते चार चित्रकथा असाव्यात.</p> <p>छोटा सुलभविषयातील संवादात्मक पाठ असावा.</p> <p>सरावासाठी अभ्यास पाठ असावेत.</p> <p>शब्द संग्रह असणे जरूरीचे आहे.</p>	<p>स्वतःच्या भावना अथवा अभिप्राय स्पष्टोच्चाराने आणि अर्थपूर्ण वाक्यात अभिव्यक्त करणे म्हणजे भाषा होय.</p> <p>बोली भाषा आणि प्रमाणीत भाषा असे भाषेचे साधारणपणे दोन प्रकार आहेत. मूल आपल्या परिसरातील बोली भाषा अवगत करते. शाळेत योण्यापूर्वी मुलाला पुस्तकी म्हणजे प्रमाणीत भाषेची ओळख नसते म्हणून त्याच्या बोली भाषेपासून एकदम दूर न करता त्याच्या भाषेला वाव देवून टप्प्याटप्प्याने प्रमाणीत भाषेकडे आणि शुद्धतेकडे वळविणे.</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारावे लागतात. त्याचवेळी विद्यार्थ्यांला कसे शिकवायचे या मुद्याचा विचार</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. छोट्या पाठातील घटना क्रमवार लक्षात ठेवणे</p> <p>५. श्रवणानंतर काय? कसे? अशा स्वरूपातील प्रश्नांची उत्तरे देता येणे.</p>	<p>* पाठ, कथा, कविता, ऐकून घेणे व आशयानुसार प्रश्नांची उत्तरे देणे.</p> <p>* श्रवणानंतर आशय समजणे.</p>	<p>सोपी प्रचलीत नसलेली गीते असावीत.</p> <p>छोट्या कथांचा समावेश असावा. त्यांची शब्दसंख्या सव्वाशे मर्यादीत असावी.</p>	<p>मुलांना अपरिचित बालगीते, अभिनय गीते, ऐकून ती मुलांकडून सभिनय म्हणून घ्यावीत.</p> <p>मुलांच्या भाषण कौशल्यात सुधारणा करण्यासाठी त्यांच्या नातलग, व्यवसाय, साजरे केलेले सण, जत्रा, उत्सव, या बदल विचारून बोलते करावे.</p> <p>वस्तूंच्या चित्रपट्ट्या तयार करून परिचित वस्तूंबद्दल माहिती विचारून घ्यावी व अपरिचित वस्तूंबद्दल माहिती घ्यावी.</p> <p>हावभावयुक्त गाणी, गोष्टी प्रथम मुलांना ऐकवाव्या त्या नंतर सामुहिक व वैयक्तिक सादर करण्यास सांगावे.</p>	<p>होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षिक करून घ्यावे लागते.</p> <p>प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परीक्षा, लेखी परीक्षा व कृतीवर आधारित परीक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुतरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुतरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>बोलणे (भाषण)</p> <p>१. श्रवणानंतर काय? कसे? या स्वरूपाच्या प्रश्नांना उत्तरे देणे.</p> <p>२. गाणी आणि कविता वैयक्तिक आणि सामुहिक रित्या गाणे.</p> <p>३. सोप्या प्रश्नांची उत्तरे देणे.</p>	<p>विषयानुरूप आशयानुसार उत्तरे देता येणे.</p> <p>गाणी आणि कविता गाताना चाल, चढउतार यांचे भान ठेवून गाता येणे.</p> <p>उत्तरे देताना वाक्याची रचना समजणे</p>		<p>वैयक्तिक, शालेय आणि परिसरातील स्वच्छतेबद्दल मुलांच्याकडून माहिती विचारून घ्यावी.</p> <p>चित्रावरून कथा सांगणे चित्रातील मुख्यांशांची ओळख करून घ्यावी. व वैयक्तिक टप्प्याटप्प्याने कथा पूर्ण करण्यास सांगा. त्यावर आधारित छोटे प्रश्न विचारून कथेतील प्रसंगाचे मूल्यमापन करावे.</p> <p>मूल्यमापन मुलांना भयप्रद वाटू नये.</p> <p>आवाजातील चढउतारांचे श्रवण करून तोंडी सूचना व माहिती ग्रहण करण्यास सांगणे.</p> <p>श्रवणानंतर काय? कसे? या स्वरूपाच्या प्रश्नांची उत्तरे विचारून घेणे.</p>	<p>पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वह्या बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकुरांचे</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. योग्य रितीने गाणे.</p> <p>५. नम्रतेने बोलणे व इतरांचे बोलणे लक्षपूर्वक ऐकणे.</p>	<p>कोणतेही गाणे योग्य चालीत आणि स्वरात म्हणता येणे.</p> <p>थोरांशी आणि समवयस्कांशी तसेच इतरांशी कसे बोलावे याचे ज्ञान प्राप्त होणे.</p>		<p>उत्तरे पूर्ण वाक्यात देतील याकडे लक्ष देणे</p> <p>योग्य आकार उंची व अक्षरातील, शब्दातील अंतर या बाबत काळजी घेऊन अनुलेखनाचा सराव करून घेणे.</p> <p>मोठी व लहान मुद्रित अक्षरांच्या वाचनासाठी अक्षरपट्या तयार करणे.</p> <p>मुलांच्याकडून परिचित, सोप्या शब्दांचे व जोडाक्षरांचे श्रुतलेखन करून घेणे. श्रुत लेखन करताना कसे करावयाचे याबद्दल फलकावर समजावून देणे.</p> <p>दुरेघी वहित लेखन सराव करून घेणे.</p> <p>अक्षरांच्या, शब्दांच्या वाक्यांच्या पट्ट्या मुलांकडून तयार करून घ्याव्या व प्रदर्शन मांडावे.</p>	<p>अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* एखादी छोटी बालकथा प्रथम मुलांना सांगा. ती व्यवस्थित ऐकू देत. त्यानंतर सोपे प्रश्न विचारून मूल्यमापन करा. कोण? कोठे? कशासाठी? असे प्रश्न विचारावेत.</p> <p>* अभिनय गीत - परिचीत किंवा अपरिचीत असू द्या. ते प्रथम हावभावयुक्त करून सांगा व त्यावर छोटे छोटे प्रश्न तयार करून मूल्यमापन करावे.</p> <p>* भाषण कौशल्याचे मूल्यमापन -आपले नाव पूर्ण सांगतो का?</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>वाचन</p> <p>१. सुटी सुटी अक्षरे आणि जोडाक्षरे ओळखणे</p> <p>२. मोठी आणि लहान मुद्रित अक्षरे वाचणे.</p> <p>३. लयबद्ध रचना, छोटी गीते आणि सोप्या कथा मोठ्याने वाचणे.</p>	<p>वर्णमालेतील अक्षरांची ओळख वृद्ध होणे.</p> <p>पाठ्यपुस्तकातील अथवा इतर अवांतर वाचनातील अक्षरे, शब्द याचे वाचन करता यावे.</p> <p>बाल साहित्याची आवड निर्माण होणे.</p>		<p>सुलभ भिक्ती पत्रके व शब्द आणि वाक्य पट्ट्या वर्गात मुले वाचतील अशा ठिकाणी लावाव्यात.</p> <p>विशेष आवश्यकता असलेल्या मुलांसाठी आवश्यक शैक्षणिक साहित्याचा उपयोग करावा.</p> <p>कृती करवून घेताना लिंगभेद न मानता सराव करून घ्यावा.</p> <p>फलकावर शिक्षकांनी ठळक अक्षरात शब्द, जोडाक्षरे व सुलभ वाक्ये लिहून वैयक्तिक वाचन व लेखन करून घ्यावे.</p>	<p>नातलग - आई, बाबा, मामा, भाऊ, बहिण यांची नावे सांगतो का?</p> <p>* परिचित व्यवसायाबद्दल माहिती आहे का?</p> <p>उदा : १) सुतार कोणत्या वस्तू बनवितो?</p> <p>२) मडकी कोण बनवितो?</p> <p>३) तुला बरे वाटले नाही तर तू कोणाकडे जातोस?</p> <p>४) शाळेत तुला कोण शिकवितो?</p> <p>* सणाबद्दल माहिती देणे.</p> <p>उदा: १) नागपंचमी दिवशी काय काय करतात?</p> <p>२) दिव्यांचा सण कोणता?</p> <p>३) रमझान कोण साजरा करतात?</p> <p>४) स्वातंत्र्य दिना दिवशी आपण काय करतो?</p> <p>५) वनमहोत्सव म्हणजे काय?</p> <p>* वस्तूंच्या चित्र पट्ट्या करून त्यातील परिचित वस्तूंची माहिती घेणे व मूल्यमापनामध्ये</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
४. सुमारे दोन हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.	नवीन अपरिचित शब्दांची ज्ञान होणे.			<p>अपरिचित वस्तूची माहिती सांगून त्यावर प्रश्न विचारणे व मूल्यमापन करणे.</p> <p>* छोटी छोटी गीते हावभावयुक्त म्हणण्यास सांगून वैयक्तिक मूल्यमापन करावे. उच्चार, हावभाव याकडे लक्ष द्यावे.</p> <p>* चित्र पाहून त्याचे वर्णन करण्यासाठी परिचित, अपरिचित चित्रांचा वापर करून वर्णन कसे करतात ते पाहून मूल्यमापन करावे. या ठिकाणी मुलांच्या भाषा शुद्धतेकडे लक्ष देऊन मूल्यमापन करावे.</p> <p>* चित्रकथा - क्रमाने सांगता येते का?</p> <p>उदा : १) फळा स्वच्छ कर. २) कोपऱ्यातला कचरा कुंडीत टाक. ३) डावा हात वर कर. ४) फुलदाणी खाली ठेव. * कथेचे वाचन करावे व</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>लेखन</p> <p>१. जोडाक्षरी शब्द आणि वाक्यांचे अनुलेखन करणे.</p> <p>२. जोडाक्षरे आणि परिचीत सोप्या शब्दांचे श्रुतलेखन करणे.</p> <p>३. मार्गदर्शित सोपी, विवरणात्मक वाक्ये लिहिणे.</p>	<p>अनुलेखनाद्वारे अक्षर वळणदार व्हावे आणि सराव होणे.</p> <p>श्रवण व्यवस्थित करून शब्द लेखन करता येणे.</p> <p>लेखनातील नियमांची ओळख होणे.</p>			<p>त्यानंतर त्या कथेवर काय? कसे? अशा स्वरूपाचे प्रश्न विचारून मूल्यमापन करावे. (उत्तरे पूर्ण वाक्यात देतात का? हे पहावे)</p> <p>* अनुलेखनासाठी सोपी वाक्ये द्यावीत व लेखन तपासावे. उदा : १) आरोग्य हीच संपत्ती. २) कष्टाशिवाय फळ नाही. ३) झाडे लावा देश वाचवा. शब्दात योग्य अंतर आहे का? हे पाहा</p> <p>* श्रुतलेखनासाठी सोपी वाक्ये सांगा. उदा : १) अति तेथे माती. २) पोस्टमन आला ३) सतत शाळेत गैरहजर राहू नये.</p> <p>* वाचनासाठी मुद्रित व हस्तलिखित काडें तयार करून वैयक्तिक वाचन करून घेणे. मूल्यमापन करावे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
४. शब्दातील लयबद्धता ओळखणे.	लेखनात लयबद्ध शब्दांचा वापर कोठे करता येईल हे समजणे.			<ul style="list-style-type: none"> * चूक की बरोबर हे ओळखण्यासाठी वाक्य-पट्ट्या तयार करा व त्या आधारेनुसार मूल्यमापन करा. * पाठ्यपुस्तकातील पाठाच्या आधारेनुसार प्रश्न विचारून मूल्यमापन करा. * जोडाक्षरी शब्द पट्ट्या करून वाचन व लेखन करून घेऊन मूल्यमापन करा. * नमून्याप्रमाणे लिहा. उदा: निश्चय, आश्रय, आश्रम, क्षमा, अक्षरे, तपासून मूल्यमापन. * ध्वनी फितीद्वारे कथा, गीते ऐकवा. त्यावर सुलभ प्रश्न विचारून मूल्यमापन करावे. * रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा. * जोड्या जुळवा. * शब्दांचे अर्थ सांगा व लिहा. * तुम्ही भेट दिलेल्या एखाद्या स्थळाचे वर्णन करणे. * संवाद ऐकवा व त्यावर प्रश्न विचारून मूल्यमापन करा.

इयत्ता तिसरी - प्रथम भाषा मराठी

क्षेत्राधारित तासिका विभागणी

अ.नं.	क्षेत्र	नियोजित तासिका
१	ऐकणे	८७
२	बोलणे	९९
३	वाचन	११४
४	लेखन	७८
५	सेतूबंध	४२
		४२०

पाठ्यपुस्तक रचनाधारित तासिका विभागणी

विवरण	तासिका
गद्य (१६)	१२८
पद्य (८)	६४
सृजनशिलता	४८
कृतीपाठ	३९
भाषाभ्यास	४०
परिहारबोधन	२४
निरंतर मूल्यमापन	३५
सेतूबंध	४२
एकूण	४२०

प्रत्येक गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

क्र.सं.	टप्पा	गद्य	पद्य
१	पूर्व सिद्धता	१	१
२	अध्यापन	३	३
३	अभ्यास / सराव	२	२
४	मूल्यमापन कृती	२	२
		८	८

इयत्ता तिसरी- प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम				
Competency सामर्थ्य विवरण	Subject/ Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>श्रवण</p> <p>१. निवेदन, विवरणे, शब्दकोडी उखाणे यांचा श्रवणाबरोबर अर्थग्रहण करणे.</p> <p>२. अपरिचित प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. खेळ खेळण्यासाठी आणि सोप्या कृती करण्यासाठी दिलेल्या तोंडी सूचनांचा अर्थ ग्रहण करणे.</p>	<p>या विषय व्याप्तीत राष्ट्रीय ऐक्य राष्ट्रीय नेत्यांचे जीवनचरित्र या विषयीचे पाठ असावेत.</p> <p>नीती प्रधान, संवादात्मक, प्रवास वर्णन असणारे पाठ.</p> <p>घरगुती प्रसंग, परिसर संरक्षण, क्रीडा, खेळाडू या विषयीचे पाठ.</p> <p>आरोग्य, आरोग्य विषयक माहिती.</p> <p>साहस व धैर्य समयपालन व स्वावलंबन यांचा संदर्भ असलेले पाठ.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून १५ ते १६ गद्य पाठ व ५ ते ७ पद्य पाठ असावेत.</p> <p>गद्य पाठातील शब्दांची मर्यादा १५० ते १७५ असावी.</p> <p>पद्यामध्ये ४-६ कडवी असावीत. त्यापैकी चार कविता पाठांतरासाठी असाव्यात.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांसाठी आनंददायी पाठ असावा.</p> <p>शब्दांचे खेळ असावेत. उखाणे, कोडी, म्हणी, सुविचार इत्यादींचा समावेश असावा.</p>	<p>सामर्थ्याचे विवरण, आणि त्यानुसार कृतींची रचना इयत्ता, वयोमान, स्थळीय संपन्नमूल वस्तूंचा वापर विषयानुरूप साधनांची यादी मुलांचा सहभाग इत्यादी बाबी कृती करताना लक्षात घेणे महत्वाचे आहे. एखादी कृती मुलांच्या बाबतीत जास्तीत जास्त बिंबवून त्याची फलश्रुती साधणे हा मुख्य उद्देश येथे आहे.</p> <p>इयत्ता ३ री पासून लेखन क्षेत्राला जास्त महत्त्व असून सराव कृती जास्तीत जास्त असल्यापाहिजे.</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारवे लागतात. त्याचवेळी विद्यार्थ्याला कसे</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. शिकविलेल्या पाठातील मुख्य विषय ग्रहण करणे.</p> <p>५. पाठांशाच्या श्रवणानंतर का? या प्रश्नाचे उत्तर देता येणे.</p>	<p>परस्पर सहकार्याची भावना निर्माण करणारे पाठ.</p> <p>व्यक्ती गौरव व आदर दर्शविणारे विषय पाठ.</p> <p>कोडी, उखाणे इत्यादींचा समावेश असावा.</p> <p>जिज्ञासा व कुतुहलात्मक संदर्भांचे पाठ.</p> <p>लोकगीत, संतवाणी, मनाचे श्लोक, बालगीत, निसर्ग, कविता इत्यादी विषय पद्य पाठात यावेत.</p>	<p>एखाद्या विषयावर चर्चा असणारे एक-दोन पाठ असावेत.</p> <p>विनोदात्मक कथा, चित्रे, यांचा समावेश असावा.</p> <p>भित्ती पत्रकाचे नमुने द्यावेत.</p> <p>शब्द संग्रह असणे आवश्यक आहे.</p>	<p>मुलांना एखादे चित्र देवून त्याबद्दल आपला अभिप्राय सांगण्यास सांगणे.</p> <p>परिचित प्रसंगांची माहिती सांगण्यासाठी प्रोत्साहन देणे.</p> <p>अपरिचित प्रसंगांचे वर्णन करून त्यातील क्रम ओळखण्यास सांगणे.</p> <p>कृती करण्यापूर्वी दिलेल्या तोंडी सूचनांचा अर्थ समजून घेवून त्याप्रमाणे कृती करणे.</p> <p>वर्गामध्ये गटागटात शब्दकोडी व उखाणे यांच्या स्पर्धा आयोजन करणे.</p> <p>गाण्यांच्या, शब्दांच्या भेड्या आयोजन करणे.</p> <p>मुलांच्या हस्ताक्षरा साठी वाक्य लेखन स्पर्धा आयोजन करा.</p>	<p>शिकवायचे या मुद्याचा विचार होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षिक करून घ्यावे लागते.</p> <p>प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुतरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुतरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>बोलणे (भाषण)</p> <p>१. पाठाच्या श्रवणानंतर का? या प्रश्नाचे उत्तर देता येणे.</p> <p>२. आवाजात योग्य चढ-उतारा बरोबर अभिनयाद्वारे सोप्या कथा सांगता येणे.</p> <p>३. परिचित वस्तूची माहिती सांगणे.</p>	<p>पाठाचे श्रवण व्यवस्थित करून उत्तरे देता येणे.</p> <p>आवाज, चाल, चढउतार याचे ज्ञान कविता म्हणताना व्हावे.</p> <p>वस्तू माहित असली तरी त्याचा उपयोग, माहित असणे.</p>		<p>चित्रावरून व माहित असलेल्या कथा योग्य आवाजात चढउतार ठेवून सांगण्यास सांगावे व अभिनयास प्राधान्य देणे.</p> <p>परिचित विषयावर चर्चाघडवून आणण्यापूर्वी मार्गदर्शन करावे.</p> <p>योग्य आकार, उंची व अक्षरातील, शब्दातील अंतर या बाबत काळजी घेऊन अनुलेखन व श्रुतलेखन करून घेणे.</p> <p>हस्ताक्षर स्पर्धांचे आयोजन करणे.</p> <p>वर्गातील मुलांचे हस्ताक्षर वाचण्यासाठी वहांच्या अदलाबदल करणे.</p>	<p>विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. संवादात भाग घेणे.</p> <p>५. गटवार चर्चेत बोलताना आपल्या पाळीची वाट पाहणे.</p>	<p>संवाद - नेहमी दोघांमध्ये संवाद होत असताना वापरात येणाऱ्या भाषेचे स्वरूप समजणे.</p> <p>चर्चा होत असताना मला काय म्हणावयाचे आहे. हे सांगण्यासाठी संधी प्राप्त करून घेणे.</p>		<p>पाठाच्या अध्ययना नंतर कोण? केव्हा? कोठे अशा स्वरूपाच्या प्रश्नांची उत्तरे मिळविणे.</p> <p>मुद्रित वाचनासाठी ठळक अक्षरातील मजकूरांचे संग्रह करा व मुलांना वाचनास द्या.</p> <p>अक्षर वळणदार येण्यासाठी दुरेघी वहित अथवा कित्ता वहित लेखन घेणे.</p> <p>वाचनासाठी आणि लेखनासाठी मुलांकडून मार्गदर्शित वाक्य पट्ट्या तयार करून घ्या व प्रदर्शन मांडा.</p> <p>शब्दाचे विविध अर्थ असलेले तक्ते वर्गात मुलांनी वाचावेत अशा ठिकाणी लावा.</p>	<p>बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* चित्रावरून वर्णन करणे योग्य भाषेत बोलता येते, उच्चार स्पष्टता या बाबतीत मूल्यमापन करणे छोटे प्रश्न विचारणे.</p> <p>* वस्तू दाखवून माहिती विचारून घेणे. यासाठी मूल्यमापनात वस्तूंचा संग्रह असणे आवश्यक आहे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>वाचन</p> <p>१. रस्त्यावरील चिन्हे आणि सूचना फलक यांचे वाचन करणे.</p> <p>२. इतरांचे हस्ताक्षर वाचणे.</p> <p>३. सोप्या गोष्टींची पुस्तके आणि इतर बालसाहित्य वाचणे.</p>	<p>सूचना फलकांचे वाचन करणे व त्या प्रमाणे कृतीत आणणे.</p> <p>पत्र वाचन, दुसऱ्याने लिहिलेला मजकूर वाचता यावे.</p> <p>बालसाहित्याची आवड निर्माण होणे.</p>		<p>छोटे प्रवास वर्णन करून घेणे.</p> <p>हावभावयुक्त गाणी सामुहिक आणि वैयक्तिक पणे घेणे.</p> <p>अभिनयात उद्योग आणि ते करणार कारागीर यांचा अभिनय करून घेणे.</p> <p>प्राण्यांची हालचाल, पक्षांचे आवाज यांची नकल करणे.</p> <p>छोट्या कथांची पुस्तके शालेय ग्रंथालयातून घेऊन वाचनास देणे.</p> <p>फलकावर ठळक अक्षरात शब्द, वाक्ये, लिहून प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून वाचून घेणे.</p> <p>मूल्यमापन - सामर्थ्याधारित निरंतर मूल्यमापन करावे</p>	<p>* संभाषण, संवाद ऐकवून त्यावर प्रश्न विचारून मूल्यमापन करावे.</p> <p>* परिचित प्रसंगाचे वाचन करून त्यावर प्रश्न विचारणे.</p> <p>* अपरिचित प्रसंगाचे वाचन अथवा कथन करणे व त्यावर प्रश्न विचारणे.</p> <p>* तोंडी सूचना देणे व त्यानुसार कृती करता येते का ते पाहणे.</p> <p>* कथा, गाणे हावभावयुक्तपणे सांगता येतात का याचे मूल्यमापन करणे. (उच्चार स्पष्ट बोलणे हे आवश्यक)</p> <p>* चित्रकथा क्रमानुक्रमे सांगता येते का पाहणे. या कथेवर सोपे प्रश्न विचारून मूल्यमापन करणे.</p> <p>* अनुलेखन आणि</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. सुमारे तीन हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.</p> <p>५. घटना क्रमवार ओळखणे. पाठातील मुख्य विषय ओळखणे.</p> <p>६. एखादा पाठ वाचल्यानंतर कोण? केव्हा? आणि काय? अशा प्रकारच्या प्रश्नांना उत्तरे देण्यास समर्थ असणे.</p>	<p>नवीन शब्दांचे आकलन होणे.</p> <p>आशयानुसार संदर्भ ओळखता येणे.</p> <p>पाठाचे वाचन करून संदर्भानुसार आशय लक्षात घेवून उत्तरे देणे.</p>		<p>कृतीआधारित मूल्यमापन करताना विद्यार्थ्यांची स्वतंत्र नोंद असावी. भयप्रद मूल्यमापन नसावे. वाचन आणि लेखनात जास्त भर देणे आवश्यक आहे. वर नमुद केलेल्या कृतीचा वापर मूल्यमापनासाठी करावा.</p>	<p>श्रुतलेखन यासाठी वाक्ये देऊन लेखन तपासताना शब्दातील अंतर, विरामचिन्हे पहाणे व मूल्यमापन करणे.</p> <p>* मुद्रित आणि हस्तलिखित काढे तयार करून वैयक्तिक वाचन घ्यावे व मूल्यमापन करावे.</p> <p>* छोटा उतारा वाचन करून त्यावरील प्रश्नांची उत्तरे लिहिणे. (का? कोठे? कसे? असे प्रश्न असावेत)</p> <p>* शब्दाचे अर्थ सांगणे व लिहिणे.</p> <p>* उलट अर्थी शब्द सांगणे व लिहिणे.</p> <p>* एका वाक्यात उत्तरे येतील असे प्रश्न तयार करणे व मूल्यमापन करणे.</p> <p>* पाठा खालील अभ्यासकृतीचा अवलंब</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>लेखन</p> <p>१. अक्षरांचा आकार व क्रम अनुसरून अक्षरे आणि शब्द यांच्यात योग्य अंतर ठेऊन लिहिणे.</p> <p>२. अपरिचीत शब्दांचे श्रुतलेखन करणे.</p> <p>३. सोप्या आणि मार्गदर्शक पर रचना करणे.</p> <p>४. शब्दातील असलेला अर्थाचा संबंध ओळखणे.</p>	<p>अनुलेखनाद्वारे शब्दातील अंतर व लेखन चिन्हांची माहिती होणे.</p> <p>नवीन शब्द परिचय होणे.</p> <p>स्वतः लेखन करणे व विचार मांडणे.</p> <p>शब्द प्रयोग वाक्याच्या संदर्भानुसार करणे.</p>			<p>करून त्याचे मूल्यमापन करणे.</p> <p>* प्रासयुक्त शब्द शोधून लिहा. यासाठी निवडक कविता देऊन मूल्यमापन करावे.</p> <p>* सुलभ विषय देऊन त्यावर पाच वाक्ये लिहिण्यास सांगणे.</p> <p>* फलकावर शब्द लिहिणे व वैयक्तिक वाचन करून घ्यावे.</p> <p>उदा. : बस, उठ, सांग कमल, पतंग.</p>

इयता चौथी - प्रथम भाषा मराठी

क्षेत्राधारित तासिका विभागणी

अ.नं.	क्षेत्र	नियोजित तासिका
१	ऐकणे	८७
२	बोलणे	९९
३	वाचन	११४
४	लेखन	७८
५	सेतूबंध	४२
		४२०

पाठ्यपुस्तक रचनाधारित तासिका विभागणी

विवरण	तासिका
गद्य (१६)	१२८
पद्य (८)	६४
सृजनशिलता	४८
कृतीपाठ	३९
भाषाभ्यास	४०
परिहारबोधन	२४
निरंतर मूल्यमापन	३५
सेतूबंध	४२
एकूण	४२०

प्रत्येक गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

क्र.सं.	टप्पा	गद्य	पद्य
१	पूर्व सिद्धता	१	१
२	अध्यापन	३	३
३	अभ्यास / सराव	२	२
४	मूल्यमापन कृती	२	२
		८	८

इयत्ता चौथी - प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम				
Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>श्रवण</p> <p>१. परिचित प्रसंगातील साध्या संभाषणाच्या श्रवणा-बरोबरच अर्थ ग्रहण करणे</p> <p>२. अपरिचीत प्रसंगातील संभाषणे आणि संवाद यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. कृती करण्यापूर्वी दिलेल्या तोंडी सूचनांचा अर्थ ग्रहण करणे.</p>	<p>या विषय व्याप्तीत राष्ट्रीय ऐक्य राष्ट्रीय नेत्यांचे जीवनचरित्र या विषयीचे पाठ असावेत.</p> <p>स्थानिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक विविधतांचा परिचय करून देणारे पाठ असावेत.</p> <p>नीती प्रधान, संवादात्मक, प्रवासवर्णन असणारे पाठ समाविष्ट असावेत.</p> <p>कुटुंबातील चर्चा, परिसर संवर्धन व आरोग्यविषयक पाठ, भारतीय खेळाचे प्रकार व खेळाडू या विषयीचा पाठ असावा.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून १६ गद्य पाठ असावे. गद्य पाठातील शब्दांची संख्या १७५ ते २०० पर्यंत असावी.</p> <p>पद्यपाठ ८ असावेत. कडव्यांची संख्या ५ ते ६ असावी. त्यापैकी ५ कविता पाठांतरासाठी असाव्यात.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांसाठी आनंददायी पाठ असावा.</p> <p>म्हणी, जोडशब्द, प्रासयुक्त शब्द, उखाणे, कोडी, वाक्प्रचार, सुविचार इत्यादींचा समावेश असणारे पाठ असावेत.</p>	<p>सामर्थ्याचे विवरण, आणि त्यानुसार कृतीची रचना इयत्ता, वयोमान, स्थळीय संपन्नमूल वस्तूंचा वापर विषयानुरूप साधनांची यादी मुलांचा सहभाग इत्यादी बाबी कृती करताना लक्षात घेणे महत्वाचे आहे. उपक्रमांची रचना करण्यापूर्वी सामर्थ्य विकासाचे टप्पे विचारात घेऊन कृतीची रचना करावी. एकंदरीत भाषा शुद्धता आणि समृद्धी वाढावी हा दृष्टीकोन ठेवावयास हवा.</p> <p>इयत्ता चौथीपासून प्रकट, वाचन, मौनवाचन, श्रुतलेखन, जास्त महत्त्व असून सराव कृती जास्तीतजास्त असल्या पाहिजेत. मुलांना एखादे चित्र किंवा प्रसंग सांगून</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारावे लागतात.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. कथन के लेल्या माहितीतील कल्पना व घटना यांचा संबंध ओळखून कारण आणि परिणाम जाणून घेणे.</p> <p>५. श्रवणानंतर विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे देता येणे. काय? आणि पासून या शब्द प्रयोगातून पूर्ण वाक्यात उत्तरे देणे.</p>	<p>साहसी कृत्य, धैर्य, समयपालन व स्वावलंबन यांचा संदर्भ असलेले पाठ असावे.</p> <p>लेखन अभ्यास वाढविणारे सराव पाठ असणे गरजेचे आहे.</p> <p>भाषा कौशल्याची वाढ होण्याच्या दृष्टीने पाठांची रचना असावी.</p> <p>कल्पकतेने आणि सृजनशिलतेने भाषा कशी वापरावी याचे नमुने पाठात असावे.</p> <p>पुरवणी वाचनासाठी युक्त असे पुरवणी वाचनाचे गद्य, संवाद, पद्य, पाठ, नमुन्या दाखल द्यावे.</p>	<p>प्रवास वर्णन, औपचारिक पत्रलेखन व चित्रकथा यावर आधारित सराव पाठ देणे.</p> <p>भित्ती पत्रके, सुविचार, सूचना फलक यांचे नमुने द्यावेत.</p> <p>पाठ रचनेत नवीन शब्दांचा समावेश असावा.</p> <p>शब्दसंग्रह पुस्तकाच्या शेवटी असावा.</p>	<p>त्याबद्दलचे अभिप्राय सांगण्यास सांगणे.</p> <p>अपरिचित प्रसंगांचे वर्णन करून त्यातील क्रम ओळखणे सांगणे. स्वतंत्र गटागटात शब्दकोडी, उखाणे, अंताक्षरी यांच्या स्पर्धांचे आयोजन करणे. मुलांच्या पूरक वाचनासाठी प्रेरणा देताना शाळेच्या वाचनालयाचा उपयोग करावा. मुलांच्या सुवाच्य हस्ताक्षरांसाठी परिच्छेद लेखन स्पर्धा आयोजित कराव्यात.</p> <p>वादविवाद व भाषणस्पर्धा आयोजित करण्यात व भाषण कलेला वाव, प्रोत्साहन द्यावे.</p> <p>परिचित विषयावर चर्चा घडवून आणण्यापूर्वी मार्गदर्शन करावे.</p>	<p>त्याचवेळी विद्यार्थ्याला कसे शिकवायचे या मुद्याचा विचार होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षीक करून घ्यावे लागते.</p> <p>प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुत्तरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject/ Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>बोलणे (भाषण)</p> <p>१. श्रवणानंतर विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे देता येणे. काय आणि पासून.</p> <p>२. पाठांतर केलेला भाग क्रमवार म्हणवून दाखविणे.</p> <p>३. अपरिचीत वस्तूंची माहिती सांगणे.</p>	<p>सहकार्याची, सद्भाव-नेची विचार दृष्टी असलेली वर्णनात्मक पाठांची रचना असणारे एक-दोन पाठ असावे.</p> <p>सामुदाईक कार्याची आवड निर्माण करणारा एक पाठ.</p> <p>वैज्ञानिक दृष्टीकोन वाढविणारा व सृजनात्मक दृष्टीकोन निर्माण करणारा एक पाठ असावा.</p> <p>विशेष अगत्य मुलांना प्रेरणा देणारा गद्य/पद्य पाठ असावा.</p> <p>लोकगीत, बालगीत, निसर्गकविता, संतवाणी, प्रहसन इत्यादीबद्दल पद्यपाठ असावे.</p>		<p>योग्य आकार उंची व अक्षरातील, शब्दातील अंतर या बाबत काळजी घेऊन अनुलेखन व श्रुतलेखन करून घेणे.</p> <p>प्रत्येक मुलाकडून फलकलेखन करून घेऊन दुसऱ्या मुलाना वाचण्यास सांगावे.</p> <p>अक्षर वळणदार येण्यासाठी दुरेघी वही अथवा कित्तावहीत लेखन घेणे.</p> <p>वाचनासाठी आणि लेखन सरावासाठी मुलांकडून वाक्यपट्ट्या तयार करून प्रदर्शन मांडा.</p> <p>शब्दांचे विविध अर्थ असलेले तक्ते समानार्थी शब्दांचे तक्ते व विरुद्धार्थी शब्दांचे तक्ते वर्गात योग्य उंचीवर लावावेत.</p> <p>चित्रकथांचे तक्ते वर्गात लावावेत आणि त्यांचे नेहमी वाचन कविताना योग्य चाली</p>	<p>विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. वर्गातील सुलभ चर्चेत भाग घेणे.</p> <p>५. औपचारिक आणि अनौपचारिक भाषातील फरक ओळखणे.</p>	सुलभ क्रियात्मक व्याकरण सरावासाठी द्यावे.		<p>लाऊन कविता सामुहिक व वैयक्तिक गाऊन घ्यावे.</p> <p>पाठांतरांच्या स्पर्धांचे आयोजन करावे.</p> <p>विशेष गरजवंत मुलांसाठी आवश्यक शैक्षणिक साहित्याची तयारी मुलांकडून करून घेणे.</p> <p>उदा. : फ्लॅश कार्ड.</p> <p>लिंगभेद न मानता सर्व कृतीत मुलांचा सहभाग असणे आवश्यक आहे.</p> <p>जोडाक्षरांचा सराव श्रुत लेखनाद्वारे घ्या.</p> <p>मौनवाचनाची सवय लावा.</p> <p>छोटे प्रवासवर्णन क्रमेने कथन करून घेणे.</p> <p>हावभावयुक्त गाणी सामुहिक व वैयक्तिक घेणे.</p> <p>वेगवेगळ्या व्यावसायिकांची प्राण्यांची, पक्षांची नकल करणे.</p>	<p>अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>वाचन</p> <p>१. चित्रकथा, शब्द पट्ट्या आणि भिक्तीपत्रके यांचे वाचन.</p> <p>२. हस्ताक्षरांतील मजकूर वाचणे.</p> <p>३. बाल मासिके, दैनिकातील ठळक मजकूर यांचे वाचन करणे.</p>			<p>शालेय ग्रंथांलयातील छोट्या कथांची पुस्तके मुलांना पूरक वाचनासाठी देणे.</p> <p>मूल्यमापन सामर्थ्या-धारीत व निरंतर करावे. कृतीआधारित मूल्यमापन करताना स्वतंत्र नोंद वही ठेवावी.</p> <p>वाचन व लेखन यावर जास्त भर द्यावा.</p>	<p>के लेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* परिचीत प्रसंगातील संभाषणाचा अर्थ समजून घेण्यासाठी प्रसंगाचे कथन करणे, व त्यावरील सुलभ प्रश्नांची उत्तरे मिळवून मूल्यांकन करावे. (कोण? केव्हा? कधी? कोठे? अशी प्रश्न निर्मिती असावी)</p> <p>* अपरिचीत प्रसंगाचे वाचन करणे आणि त्यावरील प्रश्नांची उत्तरे मिळवून उत्तरे मिळविणे. (कसे? का? कारण असे प्रश्न निर्माण करणे)</p> <p>* तोंडी सूचना देऊन कृती आचरणात आणतात का हे पाहण्यासाठी सूचनांची निर्मिती करावी.</p> <p>उदा : १) व्हरांड्यातून</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. सुमारे चार हजार शब्दांचे वाचन व आकलन.</p> <p>५. लिखित माहितीतील घटना व कल्पना यामधील संबंध, कारणे आणि परिणाम ओळखणे.</p> <p>६. पाठाचे वाचन झाल्यानंतर कसे? व का? या प्रश्नांची उत्तरे देण्यास समर्थ असणे.</p>				<p>डाव्या बाजूने जा.</p> <p>२) डाव्या हाताने पुस्तक उचल.</p> <p>३) प्रसंग सांगून क्रम बदलून प्रसंगातील वाक्ये घावीत.</p> <p>त्यानंतर प्रसंगानुरूप वाक्यांचा योग्य क्रम लिहा.</p> <p>* कोणताही दहा ते पंधरा वाक्ये असणारा एक उतारा वैयक्तिक वाचणास देणे. त्यानुसार उच्चार, विरामचिन्हांचा वापर चढउतार या बाबीनुसार मूल्यमापन करणे.</p> <p>* चित्र मालिका - चित्रकला यांचे वाचन करून क्रमानुसार वर्णन करता येण्यासाठी विविध चित्रमालिका, चित्रकथा वापरून त्यावरून प्रश्न निर्मिती करावी. व तार्किक अनुमानानुसार</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>लेखन</p> <p>१. लेखन विषयक नियमांचा अवलंब करून लेखन करणे. योग्य गती लेखनात अवलंबणे.</p> <p>२. अपरिचीत छोट्या परिच्छेदांचे श्रुतलेखन</p> <p>३. छोट्या परिच्छेदाचे अनुलेखन करणे.</p>				<p>परिणाम सांगता येण्यासारखे प्रश्न विचारून मूल्यमापन करावे.</p> <p>* कविता पाठांतर - हावभावयुक्त पाठ्य पुस्तकातील कविता म्हणवून घेऊन मूल्यमापन करताना उच्चार, आवाजातील चढउतार याकडे लक्ष देणे.</p> <p>* अनुलेखन व श्रुतलेखन करण्यासाठी काडें तयार करून मूल्यमापन करावे.</p> <p>* सण, प्रसंग, प्रवासवर्णन अनौपचारिक पत्र यांचे लेखन करून घेणे.</p> <p>* पाठ्यपुस्तकातील पाठावरचे प्रश्न द्यावेत..</p> <p>* जोडाक्षरे बनविण्या-साठीचे प्रश्न</p> <p>* विरुद्धार्थी शब्द.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
४. जर, तर, जेव्हा, तेव्हा, जसे, तसे आणि व किंवा या शब्दांचा वापर करून संयुक्त वाक्य बनविणे.				<ul style="list-style-type: none"> * समानार्थी शब्द. * शब्दांचे अर्थ. * चूक कि बरोबर. * रिकाम्या जागी योग्य शब्द भरा. * जोड्या जुळवून लिहा.

प्रस्तावना

प्रस्ताविक :

शालेय शिक्षण हा संपूर्ण शिक्षण प्रक्रियेतील एक महत्वाचा घटक आहे. व्यक्ती व राष्ट्र या दोन्हीच्या विकास प्रक्रियेत या घटकाने महत्वाची कामगिरी बजावावी अशी अपेक्षा आहे. त्याकरिता शिक्षण प्रक्रियेचे सातत्याने पुनरावलोकन होणे व शिक्षणप्रक्रिया आधुनिकतेकडे जाणे आवश्यक आहे. त्यानुसार अभ्यासक्रम विकसित करणे. नूतन करणे आवश्यक आहे. विद्यार्थ्यांच्या गरजा, समाजाच्या अपेक्षा, समूहाच्या आकांक्षा आणि राष्ट्रीय प्रगती यांचा विचार होणे गरजेचे आहे. म्हणून समाजामध्ये घडणाऱ्या बदलांचा विचार अभ्यासक्रम विकसनाच्यावेळी केलेला आहे. जागतिक स्तरांवर सामाजिक बदल झाल्यामुळे ज्या जाणिवेचा निर्माण झाल्या आहेत, त्यांचाही विचार केला आहे. विषमतेविरुद्ध संघर्ष करता येईल अशाप्रकारची अभ्यासक्रमाची रचना होणे ही काळाची गरज आहे. त्यासाठी आजच्या व उद्याच्या अनेकविध आव्हानांना समर्थपणे सामोरे जाण्यासाठी शालेय शिक्षणाच्या प्रत्येक स्तरावर सर्वोत्तम अशा गुणांच्या आवश्यकतेचे ठाम प्रतिपादन केले आहे. पुनर्रचित अभ्यास क्रमात सुसंगतता, समानता आणि सुंदरता यांचा समन्वय साधण्याचा प्रयत्न केला आहे.

प्राचीन काळापासून आजवर झालेली प्रगती आणि शिक्षण या दोन्हीमध्ये निश्चितच अतूट नाते आणि दृढ स्वरूपाचा संबंध आहे. भावी पिढीला आपल्या उदरनिर्वाहासाठी आवश्यक कौशल्ये शिक्षणामधून मिळणे अत्यावश्यक आहे. त्याचबरोबर काळाच्या बदलल्या गरजांनुसार शिक्षणाचा विचार मांडल्यास संस्कृतीचा विकास होऊन नेत्रदिपक प्रगती होऊ शकते. याबाबत इतिहासातील अनेक उदाहरणे देता येतील.

केवळ उदरनिर्वाहासाठी आवश्यक कौशल्यांचे आणि माहितीचे शिक्षण, हा टप्पा आपण बऱ्याच काळापूर्वी ओलांडला आहे. 'सुजाण नागरिकत्व आणि विकासासाठी शिक्षण' अशा महत्वाच्या टप्प्यांवर आज आपण उभे आहोत. शालेय शिक्षण ही आज अन्नवस्त्रा इतकीच महत्वाची प्राथमिक गरज झालेली आहे. उच्च शिक्षणाच्या संधीपासून वंचित रहाणाऱ्या विद्यार्थ्यांनाही यशस्वी जीवनासाठी 'आवश्यक आणि पुरेसे' शिक्षण या स्तरांवर मिळावे ही अपेक्षा अत्यंत स्वाभाविक आहे. बदलल्या परिस्थितीमुळे निर्माण होणारी आव्हाने, आवश्यक माहिती मिळविण्याची कौशल्ये आणि त्या माहितीचा डोळसपणे विचार करून योग्य निर्णय घेण्याची क्षमता यासारख्या पैलूंच्या विचाराशिवाय यशस्वी जीवनाची कल्पना अशक्य आहे. अशा अनेक पैलूंचा आणि नजिकच्या भविष्य काळातील गरजांचा विचार शालेय शिक्षणासंदर्भात होण्याची निकड सर्वत्र भासते आहे. जगात अनेक ठिकाणी या दृष्टीने प्रयत्नांना प्रारंभ झालेला आहे.

याच पार्श्वभूमीवर 'राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषदेने' राष्ट्रीय स्तरावर शिक्षणाचा सर्वकष विचार आणि पुनर्रचना यासाठीचे प्रयत्न कांही वर्षापूर्वी हाती घेतले. पर्यावरण शिक्षण, लोकसंख्या शिक्षण, जनसाक्षरता कार्यानुभव, आरोग्यशिक्षण इत्यादींच्या संदर्भातील विचारमंथन आणि चर्चासत्रे तसेच शिक्षणामध्ये नवीन तंत्रज्ञान व माध्यमांच्या वापरासंबंधीचे प्रायोगिक कार्य इत्यादींच्या आधारे संपूर्ण देशासाठी परिषदेने राष्ट्रीय शैक्षणिक आराखडा २००५ (एन.सी.एफ. २००५) प्रसिद्ध केला आहे.

अभ्यासक्रम पुनर्रचनेचा पुढील टप्प्या

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण १९८६ नंतर शालेय शिक्षणाच्या क्षेत्रात बरेच बदल घडून आले. परिसरातील घडलेले बदल लक्षात घेऊन कांही नवीन क्षेत्रांचा प्राधान्यक्रमाने अभ्यासक्रमात समावेश करण्याची गरज निर्माण झाली. किंबहुना शिक्षण ही गतिशील प्रक्रिया असल्याने अभ्यासक्रम पुनर्रचनाही गतिशील व कालाबरोबर समायोजन करणारी ठेवणे आवश्यक झाले आहे. त्यासाठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००० व २००५ प्रसृत करण्यात आले. या आराखड्यामध्ये बदलल्या परिस्थितीच्या संदर्भात खालील बाबींवर विशेष भर देण्यात आला आहे. त्यांचा विचार अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करताना अपरिहार्य ठरला. ह्या बाबी अशा :

- १) स्वच्छता व व्यवस्थितपणा, सदाचार, सहिष्णुता व न्याय राष्ट्रीय अस्मितेबद्दल रास्त जाणीव, कायदे व सुव्यवस्था याबद्दल आदर आणि सत्यनिष्ठा यासारख्या व्यक्तिगत, सामाजिक, राष्ट्रीय व अध्यात्मिक मूल्यांचा समावेश व त्यांची जोपासना.
- २) दारिद्र्य, आज्ञान, अनारोग्य, जातीयता, हुंडा, अस्पृश्यता व हिंसा यांचे निर्मूलन आणि क्षमता, स्वास्थ्य, शांतता व समृद्धी यांची सुनिश्चितता.
- ३) चिंतन अनुभव आणि नवीन आचारविचार जे भारतीय परंपरा व लोकाचार यांचा पाया आहेत. त्यांची वैश्विक विचारांशी सांगड घालणे.
- ४) माध्यमिक स्तर पूर्ण होईपर्यंत सर्व विद्यार्थ्यांना पायाभूत जीवनकौशल्ये संपादन करण्यास सहाय्यक ठरेल, असे व्यापक सर्वसाधारण शिक्षण देणे.
- ५) प्राथमिक व माध्यमिक स्तरावर 'कसे शिकावे' याच्या कौशल्यावर भर असावा आणि त्यातील आशय लवचीक असावा.
- ६) शालेय शिक्षणाच्या सर्व स्तरावर मूलभूत कर्तव्ये व गाभाभूत घटकांचा अभ्यासक्रमांमध्ये समावेश असावा.
- ७) मानवी हक्क यात लहान मुले व विशेष करून मुलींचे हक्क याविषयी जाणीव व जागृती निर्माण करणे.
- ८) सर्व स्तरांवर ज्ञान, आकलन व कौशल्य प्राप्त करण्यासाठी किमान आवश्यक स्तर सुनिश्चित करणे. जो विद्यार्थ्यांची योग्यता व सामाजिक संदर्भास अनुरूप असेल.
- ९) शालेय शिक्षणाच्या विभिन्न स्तरांवर आशयाची व पद्धतीची निवड करण्याबाबत स्वतंत्रता, लवचिकपणा, प्रासंगिकता व पारदर्शकता ठेवणे.
- १०) ज्ञानाच्या विभिन्न कक्षामध्ये (सर्व विद्यार्थ्यांमध्ये) बहुविधा प्रतिभा व सृजनशीलता यांचे पोषण होईल व त्यांची निरंतरता कायम राहिल हे पाहणे.
- ११) माहिती अधिष्ठीत व शिक्षक केंद्रीत शिक्षणाऐवजी प्रक्रियाकेंद्रीत आणि विद्यार्थी केंद्रीत शिक्षणावर भर असावा.
- १२) मूल्यमापनाची प्रतिसादात्मक व जीवनाला सहाय्यक अशी मूल्यमापनाची प्रणाली विकसित करणे.

राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००५ ची मार्गदर्शक तत्वे

विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास घडवून आणण्याच्या दृष्टीने अध्यापन-अध्ययनाचे पारंपारिक पद्धतीने नियोजन करून चालणार नाही. त्याऐवजी शिक्षकाच्या नवोपक्रमशीलतेचा आणि कल्पकतेचा उपयोग करून अध्यापन अध्ययनाचे नियोजन करावे लागणार आहे. त्याबाबतची तत्वे अशी

- * ज्ञान शाळेबाहेरील जगाशी जोडणे.
- * घोकंपट्टीतून शिक्षणाची सोडवणूक करणे.
- * शिक्षण पाठ्यपुस्तक केंद्रित न राहता मुलांच्या सर्वांगीण वाढीसाठी त्याचा उपयोग होईल हे पाहणे.
- * परीक्षा पद्धतीत जास्त लवचिकता ठेऊन वर्गातील जीवनाशी एकात्मिक करणे.
- * विद्यार्थ्यांचा विकास करताना, लोकशाही धोरणांना प्राधान्य देणे.

कार्य कला व पारंपारिक हस्तकला, आरोग्य व शारीरिक शिक्षण या जीवनशिक्षणाच्या घटकांकडे अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करताना विशेष लक्ष दिले आहे. कार्य हे ज्ञानाचे अनुभवात रूपांतर करते व आत्मविश्वास, सृजनता व सहकार्य यांसारखी महत्वपूर्ण वैयक्तिक व सामाजिक मुल्ये निर्माण करते म्हणून कार्यानुभव विषयांतर्गत विविध उपक्रम घेण्यात आले आहेत. याशिवाय इतर उपक्रम राबविण्याचीही शाळांना मुभा राहिल, असे सुचविण्यात आले आहे. शिक्षण विषयांतर्गत संगीत, नृत्य, कला व नाट्य या क्षेत्रांचा समावेश करण्यात आला आहे. कलाशिक्षणामुळे सौंदर्यदृष्टी, वैयक्तिक जाणीव व विविध कला माध्यमांद्वारे स्वतःला व्यक्त करण्याची क्षमता विद्यार्थ्यांमध्ये विकसित होईल याकडे विशेष लक्ष दिले आहे.

विविध जीवनविषयक कौशल्ये, मूल्यशिक्षण, माहिती संदर्भातील तंत्रज्ञान याकडेही विशेष लक्ष देण्यात आले आहे. परिपूर्ण माणूस घडविण्यासाठी शिक्षण पोषक व्हावे. या विचार सरणीतून अभ्यासक्रमांची पुनर्रचना केली आहे. (अभ्यासक्रमाचे ओझे वाढणार नाही. या शैक्षणिक आराखडा २००५ मध्ये 'ओझ्याविनाशिक्षण' या शिफारशीचाही विचार केला आहे. अभ्यासक्रमाचे ओझे विद्यार्थ्यांना होणार नाही; या दृष्टीकोनातून घटक पाठ्यांशांची मांडणी करण्यात आली आहे. मूलभूत संकल्पनांचे आकलन होण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या मनावर ताण येणार नाही आणि त्यांच्या नैसर्गिक विकासात अडथळे येणार नाहीत याची काळजी घेण्यात आली आहे. 'घटक उपघटक व पाठ्यमुद्दे' त्यांच्या व्याप्ती, मर्यादा व अध्ययन निष्पत्तीवर दिलेले आहेत. त्यामुळे शिक्षकांच्या अध्यापनात नेमकेपणा येईल. तसेच पाठ्यपुस्तकांच्या अशा प्रकारच्या मांडणीमुळे अभ्यासक्रमाच्या आणि पाठ्यक्रमाचा बोजा विद्यार्थ्यांना वाटणार नाही व पर्यायाने ताणविरहित अध्ययन होईल या कडे लक्ष दिले आहे.

अभ्यासक्रम पुनर्रचना - काही सामान्य तत्त्वे

१. प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षणाचा आकृतीबंध ७+३+२ असा असेल.
२. विषय कार्यगटानी इयत्ता १ ते ७ वी करिता अभ्यासक्रमाची पुनर्रचना करावी.
३. प्राथमिक शिक्षणाचा स्तर प्राथमिक व उच्च प्राथमिक अशा दोन विभागात असेल.
४. प्राथमिक स्तर इयत्ता १ ते ४ असा ४ वर्षांचा असेल.
५. उच्च प्राथमिक स्तर इयत्ता ५ ते ७ असा ३ वर्षांचा असेल.
६. प्राथमिक स्तरावर सर्व शिक्षण मातृभाषेतून मिळेल.
७. बिगर इंग्रजी माध्यमाच्या शाळांमध्ये जून २००७ पासून इंग्रजी हा विषय इयत्ता १ली पासून लागू झालेला आहे.
८. विषयनिहाय तासिकांचे वाटप पुढील योजनेनुसार करावे.
९. बदत्या काळाच्या गरजानुसार, प्रात्यक्षिके, माहिती, तंत्रज्ञान, विश्वबंधुत्व, विश्वएकात्मता यांचा समन्वय साधणारा अभ्यासक्रम असेल.

प्रथम भाषा (मराठी) - इयत्ता ५ ली ते ७ थी

भूमिका :

भाषा ही मानवाला लाभलेली एक महान शक्ती आहे. भाषा एक सामाजिक वारसा आहे. मानवी जीवनात भाषेला अनन्य साधारण महत्त्व आहे. भाषा हे विचार विनिमयाचे एक प्रमुख साधन आहे. आपण आपले व्यवहार मातृभाषेतूनच करतो. आपले व्यवहार सुलभ व्हावेत म्हणून भाषा प्रभुत्व संपादन करण्याची गरज आहे. हे प्रभुत्व प्रयत्नपूर्वक हळूहळू संपादन करता येते. एका अर्थाने भाषिक कौशल्ये पायरी पायरीने व्यक्तीच्या ठिकाणी विकसित होतात. भाषेमुळे विचारशक्ती विकसित होते. तसेच जीवनदृष्टी चिकित्सक बनते. माणसाचे अनुभव जसजसे संपन्न होत जातात, तसतशी अभिव्यक्तीची कौशल्ये वृद्धिंगत होत जातात. भाषेद्वारेच माणसाच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास होतो.

बालकाच्या जीवनात भाषा शिक्षणास महत्त्वपूर्ण स्थान आहे. शाळेत शिकविले जाणारे सर्व विषय बालक भाषेच्या माध्यमातून आत्मसात करत असते. यासाठी श्रवण, भाषण/संभाषण, वाचन व लेखन ही भाषा विकासाची चार कौशल्ये बालकाच्या अंगी उत्तम प्रकारे विकसित होणे आवश्यक असते. ही कौशल्ये बालकात विकसित करण्यासाठी त्याच्या पूर्वानुभावाच्या आधारे सुनियोजित अनुभव व सराव देण्याची गरज असते. बालकाला शाळेत प्रवेश घेण्याच्या अगोदर काही प्रमाणात मातृभाषा अवगत झालेली असते. आईवडील, अन्य कुटुंबीय, मित्र परिवार इत्यादिकडून मातृभाषेचा प्राथमिक सराव बालकास मिळालेला असतो. ही भाषा त्याची बोलीभाषाही असू शकते. मुलाची बोलीभाषा आणि प्रमाणभाषा यांचा समन्वय साधण्याचे काम शिक्षकांचे आहे. यासाठी दैनंदिन जीवनाशी संबंधित विषयांचा आधार अतिशय कौशल्याने करून घ्यावयास हवा. मुलांच्या आवडीचे विषय घेऊन प्रमाणित भाषेतून अध्यापन केल्यास मुले आवडीने, आनंदाने व सहजतेने प्रमाणित भाषा शिकतात. भाषेचे अध्यापन करताना शिक्षकांनी अभ्यासक्रमाची सर्वसामान्य उद्दिष्ट्ये डोळ्यासमोर ठेवावीत.

भाषेची सर्वसामान्य उद्दिष्ट्ये साध्य करण्यासाठी प्राथमिक शिक्षणातील इयत्ता १ ली ते ४थी च्या विद्यार्थ्यांच्या नैसर्गिक क्षमता आणि त्यांच्या परिसराचा विचार करून भाषा विषयाची मूलभूत अशी पाच क्षेत्रे निश्चीत करण्यात आली आहेत. राष्ट्रीयस्तरावरही भाषा विषयाच्या अभ्यासक्रमाची पाच क्षेत्रेच निश्चीत करण्यात आली आहेत. ती पुढील प्रमाणे आहेत.

१. श्रवण	२. भाषण - संभाषण	३. वाचन
४. लेखन	५. क्रियात्मक व्याकरण	

प्राथमिक शाळातील शिक्षकांना इयत्ता १ली ते ४थी मधील विद्यार्थ्यांत श्रवण, भाषण, वाचन व लेखन ही कौशल्ये क्रमशः विकसित करावयाची आहेत. भाषेचे अध्ययन म्हणजे या कौशल्यांचा विकास होय. हा विकास करण्याचे प्रभावी साधन म्हणजे पाठ्यपुस्तक, पाठ्यपुस्तक हे अनेक साधनापैकी सहज उपलब्ध हाणारे एक साधन आहे. मुलाचे घर, घराच्या तसेच शाळेच्या परिसरात सर्व प्रभावी व सचेतन घटकांना पूरक असा घटक म्हणजे पाठ्यपुस्तक होय. वेगवेगळ्या इयत्तांची भाषाविषयक कौशल्ये विकसित करण्यासाठी सर्व प्रभावी सचेतन घटक, पाठ्यपुस्तक व पाठ्यक्रमातील सर्व उपक्रमांचा कौशल्यपूर्वक उपयोग करून घ्यावयाचा आहे. त्याचबरोबर शिक्षकांनी आपल्या प्रतिभेच्या आणि कल्पकतेच्या सहाय्याने मुलांच्या ठिकाणी भाषाविषयक कौशल्ये विकसित करण्याचा जाणीवपूर्वक प्रयत्न करावयाचा आहे. या अभ्यासक्रम पुस्तिकेत केलेली भाषा विषयाच्या पाठ्यक्रमाची मांडणी शिक्षकांनी समजून घ्यावी. इयत्तानिहाय पाठ्यक्रमाची मांडणी करताना सुरुवातीला क्षेत्राचे नाव दिलेले आहे. त्यानुसार ५ स्तंभात पाठ्यक्रमाची मांडणी केलेली आहे.

प्रथम भाषा-मराठी सर्वसामान्य उद्दीष्टे इ.५वी ते ७थी

१. अधिकाधिक कालावधीत माहितीचे लक्षपूर्वक श्रवण करता येणे व अर्थ समजून घेणे.
२. योग्य उच्चार, आशयानुरूप आवाजातील चढउतार, योग्य गती यांची जाण ठेवून बोलता येणे.
३. आपले विचार, भावना, कल्पना, इच्छा व अनुभव स्पष्ट आणि समर्पक शब्दांतून तोंडी व्यक्त करता येणे.
४. विविध प्रसंगात आत्मविश्वासपूर्वक बोलता येणे.
५. प्रभावीरीतीने प्रकट वाचन करता येणे.
६. आवश्यक त्या गतीने मूकवाचन करता येणे.
७. लेखनातून स्पष्ट व आकर्षक स्वरूपात आपले विचार व भावना व्यक्त करता येणे.
८. शब्दकोश पाहता येणे.
९. इतर विषयांच्या अध्ययनासाठी उपयुक्त अशी भाषिक कौशल्ये विकसित होणे.
१०. शब्दसंग्रह उत्तरोत्तर समृद्ध होत जाणे.
११. प्रसंगानुरूप, व्यक्तीनुसार योग्य प्रकारे संवाद साधता येणे.
१२. कल्पक, सृजनशील, अभिव्यक्तीची क्षमता वाढविणे.
१३. ऐकलेल्या, पाहिलेल्या, वाचलेल्या, गोष्टीबाबत निष्कर्ष काढता येणे व त्याबाबतचे विचार स्वतःच्या शब्दात मांडता येणे.
१४. भाषेच्या व्यवस्थेची स्थूल स्वरूपात माहिती होणे. (ध्वनिशास्त्र व्याकरण) सार्वजनिक ठिकाणी लिहिलेल्या सूचनांचे गांभीर्य समजणे.
१५. दैनंदिन भाषिक व्यवहारासाठी आवश्यक ती कौशल्ये विकसित होणे.
१६. व्याकरणानुसार भाषेचा वापर करता येणे.
१७. प्रमाणभाषा व बोलीभाषा यातील फरक लक्षात घेऊन योग्य त्या ठिकाणी प्रमाणभाषेचा वापर करता येणे.
१८. बोलण्याची भाषा व ग्रंथभाषा यातील फरक लक्षात घेऊन भाषेचा वापर करता येणे.
१९. बोलीभाषेतील सृजनशील अभिव्यक्ती विकसित होणे.
२०. मातृभाषेच्या विविध बोलीतील सोप्या साहित्याचा आस्वाद घेता येणे.

२१. ज्ञान व मनोरंजन यासाठी अवांतर वाचनाची आवड निर्माण होणे. लेखक व कविचा परिचय करून देणे.
२२. भाषेच्या सौंदर्याचा आस्वाद घेता येणे.
२३. सौंदर्यदृष्टीचा विकास होणे.
२४. शब्दातील परस्पर संबंधांची माहिती होणे.
२५. शब्दांच्या अर्थातील विविध छटा लक्षात घेऊन त्यांचा योग्य संदर्भात वापर करता येणे.
२६. भाषेच्या माध्यमातून विचारांचा विकास होणे.
२७. भाषेच्या आणि साहित्याच्या अभ्यासातून उत्तम अभिरूचीचा विकास होणे.
२८. अन्य भाषांतील अभिजात साहित्याची भाषांतरित वाङ्मयाच्या माध्यमातून माहिती होणे.
२९. भाषा विषयक जाणिवेचा संपन्न आणि व्यापक होणे.
३०. भाषा व साहित्याच्या अभ्यासातून व्यक्तिमत्त्व विकसित होणे.

इयत्ता ५ वी ते ७ वी साठी निर्दिष्ट जीवन मूल्ये

१९८६ च्या राष्ट्रीय शिक्षण प्रणालीने ८४ मूल्यांचा पुरस्कार केला आहे. ही जीवन मूल्ये आहेत. शिक्षणाच्या माध्यमातून जीवन समृद्ध करण्यासाठी प्राथमिक स्तरापासून या जीवन मूल्यांवर आधारित अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तकाची रचना करणे आवश्यक आहे. असे आवर्जून नमूद करावेसे वाटते. अभ्यासक्रम आणि पाठ्यपुस्तकात समावेश करण्यासाठी उदाहरणादाखल काही मूल्ये पुढे दिली आहेत. ही जीवनमूल्ये साहित्याच्या विविधरंगी प्रकारातून मुलांपर्यंत पोचविता येतील.

इयत्ता ५वी ते ७वीचा अभ्यासक्रम तयार करताना व पाठ्यपुस्तकांची रचना करताना ८४ मानवी मूल्यांपैकी खालील मूल्यांच्या आधारावर पाठ्यपुस्तक तयार करावे.

१. व्यसन विरोध	२. अस्पृश्यता निवारण	३. विश्वास
४. सौजन्य	५. कर्तव्यनिष्ठा	६. इतराबद्दल काळजी
७. समानता	८. सहानुभूती	९. ध्येयधोरण
१०. आदर्श आचार	११. कृतज्ञता	१२. प्रामाणिकपणा
१३. स्वामीनिष्ठा	१४. नेतृत्व	१५. सहिष्णूता
१६. अहिंसा	१७. राष्ट्रीय भावैक्यता	१८. शांतता
१९. देशप्रेम	२०. स्वच्छता	२१. क्रमबद्धता
२२. साधे जीवन	२३. स्वयंशिस्त	२४. स्वसहाय्य
२५. परस्पर सहकार्याची भावना		२६. गटाबद्दल अभिमान
२७. सहनशिलता	२८. सत्यप्रियता	२९. तारतम्य
३०. प्राणीदया.		

पुनर्रचित अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये

प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम २००५ ची काही ठळक वैशिष्ट्ये खाली नमूद केली आहेत.

१. ओझ्याविना शिक्षण - विद्यार्थ्यांवर भौतिक व मानसिक ताण येणार नाही.
२. घोळपट्टी टाळण्यासाठी पुस्तका व्यतिरिक्त उपक्रमाना प्रोत्साहन.
३. विद्यार्थ्यांमधील नवज्ञान निर्मिती क्षमतेचा विकास.
४. विद्यार्थ्यांना जीवनावश्यक व्यावहारिक कौशल्ये व विविध प्रकारच्या कामांचे अनुभव.
५. फलितावर भर देण्यासाठी प्रक्रियेवर भर.
६. बौद्धिक क्षमता, शारिरीक सुदृढता, क्रीडा नैपुण्य, संवेदनशीलता व सौंदर्यदृष्टिच्या विकासासाठी अध्ययन अनुभव.
७. 'शिकायचे कसे हे शिकण्यासाठी' आवश्यक असलेल्या स्वयंनियंत्रणात्मक क्षमता विकास.
८. विद्यार्थ्यांच्या सहभाग वाढीस प्रेरणा.
९. विद्यार्थ्यांमध्ये आत्मविश्वास व चिकित्सक दृष्टी निर्माण करण्यास प्रोत्साहन.
१०. भविष्यातील गरजा लक्षात घेऊन पाठ्यक्रमाची व्याप्ती.
११. सामाजिक गरजा व बदलाना अनुसरून उद्दीष्टांची निश्चिती.
१२. केवळ ज्ञान संपादनाऐवजी प्राथमिक शिक्षणाच्या अंतिम स्तरावर काही किमान क्षमतांची प्राप्ती.
१३. बालकाचा सर्वांगीण विकास हे प्रमुख उद्दीष्ट.
१४. अध्यापन - अध्ययन प्रक्रिया जास्तीत जास्त बालकेंद्रीत.
१५. शिक्षण प्रक्रिया आनंददायी व रंजक बनविण्याचे जाणीवपूर्वक प्रयत्न.
१६. इयत्ता पहिलीपासून इंग्रजी विषय अनिवार्य.
१७. इयत्ता पहिलीपासून भाषा विषयांची तोंडी परीक्षा
१८. इयत्ता तिसरी ते सातवीसाठी प्रकल्प कार्य.
१९. गुणांबरोबर श्रेणीपद्धतीचा स्वीकार.

प्राथमिक स्तरासाठी (इ.पाचवी ते सातवी) मूल्यमापन योजना

अ) सत्रपरिक्षा :-

प्रचलीत मूल्यमापन पद्धतीनुसार इयत्ता पहिली ते सातवीसाठी सत्र पद्धती कायम ठेवण्यात यावी. वर्षभरात दोन सत्र परिक्षा घ्याव्यात.

प्रथम सत्रपरिक्षा :-

- * प्रथम सत्राच्या संपूर्ण अभ्यासक्रमावर आधारित असावी.
- * प्रत्येक विषयाची परीक्षा ५० गुणांची असावी.
- * भाषा विषयासाठी लेखी व तोंडी परीक्षा घ्यावी. तोंडी परीक्षा लेखी परीक्षेपूर्वी घ्यावी.

द्वितीय सत्र परिक्षा :-

- * द्वितीय सत्राच्या संपूर्ण अभ्यासक्रमानुसार आधारित असावी.
- * द्वितीय सत्रात प्रत्येक विषयाची परीक्षा ५० गुणांची असावी.
- * भाषा विषयाची परीक्षा लेखी व तोंडी घ्यावी. तोंडी परीक्षा लेखी परीक्षेपूर्वी घ्यावी.

ब) वर्षभरातील कामाचे सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापन :-

विद्यार्थ्यांच्या संपादणुकीचे सातत्यपूर्ण व सर्वकष मूल्यमापन वर्षभर व्हावे. हे मूल्यमापन अंतर्गत स्वरूपाचे असेल व त्याला नैदानिक मूल्य असेल. त्या आधारे विद्यार्थ्यांच्या संपादणुकीमधील उणिवांचा शोध घेऊन विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करता येईल व त्याची संपादणूक सुधारण्यास आणि उंचावण्यास मदत करता येईल यामध्ये वर्षभरात घेण्यात येणाऱ्या दोन घटक चाचण्या, परिसर-अभ्यास, कला कार्यानुभव व शारिरीक शिक्षण या विषयांतर्गत प्रात्यक्षिक काम, भाषा विषयातील गृहपाठ व निबंध, विज्ञान विषयातील प्रयोग इत्यादींचा समावेश करण्यात आला आहे.

शिक्षकांनी प्रत्येक घटक चाचणीचे स्वरूप (तोंडी / लेखी / प्रात्यक्षिक) अभ्यासक्रमावरून निश्चित करावे. विद्यार्थ्यांना ताण येऊ नये या दृष्टीकोनातून शिक्षकांनी मोकळ्या व ताणविरहित वातावरणामध्ये घटक चाचण्या घ्याव्यात व गुणांच्या नोंदी ठेवाव्यात.

क) प्रकल्प :-

अभ्यासक्रमांत प्रकल्प हा स्वतंत्र विषय नाही. शाळेच्या वेळापत्रकांतही प्रकल्पाला स्वतंत्र वेळ देणे अपेक्षित नाही. तरीसुद्धा मूल्यमापन पद्धतीमध्ये प्रकल्पाला स्वतंत्र स्थान दिले आहे. व त्यासाठी १०० गुण ठेवण्यात आले आहेत.

प्रत्येक विद्यार्थ्यांने गटामध्ये प्रथम सत्रात एक आणि द्वितीय सत्रात वैयक्तिक रित्या एक याप्रमाणे दोन प्रकल्प पूर्ण करावयाचे आहेत. प्रत्येक गटाला तसेच विद्यार्थ्यांला स्वतंत्र प्रकल्प द्यावेत अशी अपेक्षा आहे. विद्यार्थ्यांस 900 पैकी मिळालेल्या गुणांच्या वरून त्याची श्रेणी निश्चित करावी. गुणपत्रकामध्ये प्रकल्पाची श्रेणी नमूद करावी.

निरीक्षण करणे, स्वप्रयत्नांनी माहिती मिळविणे, पद्धतशीर नोंदी ठेवणे माहितीचे संकलन करणे. अशा मूलभूत कौशल्यांचा विद्यार्थ्यांमध्ये विकास होण्यासाठी, प्रकल्प सहाय्यभूत ठरतात, म्हणून प्रकल्पाला मूल्यमापनात स्वतंत्र स्थान देण्यात आले आहे.

वर नमूद केलेल्या अ, ब आणि क बाबतचा तपशील पुढे तक्त्यात नमूद केला आहे.

श्रेणी पद्धतीचा वापर :

परीक्षा सुधार कार्यक्रमांतर्गत राष्ट्रीय शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, नवी दिल्लीने सुचविल्याप्रमाणे मूल्यमापन पद्धतीमध्ये श्रेणी पद्धतीचा स्वीकार करण्यात यावा.

विद्यार्थ्यांमध्ये वाढलेली अनैसर्गिक स्पर्धा कमी व्हावी यासाठी श्रेणीपद्धती उपयुक्त आहे. या श्रेणी पद्धतीचा परिचय व सवय विद्यार्थ्यांना होण्यासाठी विद्यार्थ्यांची संपादनूक त्यांना मिळालेले गुण व त्यावरून निश्चित केलेली श्रेणी या दोन्ही स्वरूपात देण्यात यावी.

१) इयत्ता पहिली ते चौथीपर्यंत सामर्थ्याधारित निरंतर व्यापक मूल्यमापन करावे.

२) इयत्ता पाचवी ते सातवी या वर्गांची लिखित परीक्षा घ्यावयाची आहे. प्रत्येक सत्र परीक्षेत (Semester) प्रथम भाषेसाठी लेखी ४० व तोंडी १० या प्रामाणे गुणविभागणी करावी.

३) इयत्ता पांचवी ते सातवीसाठी गुणश्रेणींचा तक्ता दिलेला आहे. त्यातील 'A' विभागात प्रत्येक विषयात किमान C+ श्रेणी विद्यार्थ्यांने प्राप्त करणे गरजेचे आहे. तसेच 'B' विभागात किमान 'B' श्रेणी प्राप्त करणे अनिवार्य आहे.

४) विद्यार्थी शाळेत दाखल झालेल्या दिवसापासून ७५% दिवस हजर असला पाहिजे. (विद्यार्थी दाखल झालेल्या दिवसापासून शालेय शैक्षणिक वर्षाचे दिवस मोजावेत) व त्याला परीक्षेला प्रवेश द्यावा.

विद्यार्थ्यांना मिळालेल्या गुणांसाठी ६ बिंदूश्रेणींचा उपयोग करण्यात यावा. गुणांचे वर्गांतर, श्रेणी व श्रेणींचे वर्णन पुढीलप्रमाणे राहिल.

विभाग 'A'	विभाग 'B'
९०-१०० A+	७५-१०० A
७५-८९ A	५०-७४ B
६०-७४ B	४९ पेक्षा कमी C
५०-५९ B+	
३०-३९ C+	
२९ पेक्षा कमी C	

परीक्षा पद्धती बाबत सविस्तर व सखोल माहितीकरीता 'राज्य शिक्षण संशोधन आणि प्रशिक्षण केंद्र, बेंगलोर' यांनी प्रकाशित केलेले 'सेमिस्टर पद्धती' मार्गदर्शिका २००७-०८ या पुस्तकाचा संदर्भ घ्यावा.

इयत्ता ५ वी ते ७ वी चे नियोजन

सामर्थ्य	इ. ५वी	इ. ६वी	इ. ७वी
श्रवण	५५	४५	४०
भाषण	५५	४५	४०
वाचन	६५	७५	८०
लेखन	७०	८०	८५
एकूण तासिका	२४५	२४५	२४५

पाठ्य पुस्तकांच्या आधारे तासिकांचे कोष्टक

पाठ	५वी निर्धारित पाठ तासिका	६वी निर्धारित पाठ तासिका	७वी निर्धारित पाठ तासिका
गद्य पाठ	१६ पाठ - ३२ तासिका	१६ पाठ - ३२ तासिका	१६ पाठ - ३२ तासिका
पद्य पाठ	१० पाठ - २० तासिका	१० पाठ - २० तासिका	१० पाठ २० तासिका
सृजनशीलता	३३ "	३३ "	३३ "
कृतीपाठ	५२ "	५२ "	५२ "
भाषाभ्यास व निरंतर मूल्यमापन	४२ "	४२ "	४२ "
सिद्धता	२६ "	२६ "	२६ "
मूल्यमापन सेतूबंध	४० "	४० "	४० "
एकूण वार्षिक तासिका	२४५	२४५	२४५

सूचना : गद्य, पद्य पाठांसाठी जादा तासिका हवी असल्यास कृतीपाठातील तासिका घेऊन अभ्यास पूर्ण करावा.

बोधनाधारीत तासिकांचे कोष्टक

विवरण	इ. ५वी	इ. ६वी	इ.७वी
सेतूबंध	१३	१३	१३
गद्यपाठ	११२	११२	११२
पद्यपाठ	६०	६०	६०
सृजनशीलता	३३	३३	३३
परीहार बोधन	०९	०९	०९
चाचणी परीक्षा	०४	०४	०४
प्रथम सत्र परीक्षा	०७	०७	०७
द्वितीय सत्र परीक्षा	०७	०७	०७
एकूण तासिका	२४५	२४५	२४५

सूचना : सामान्यपणे प्रत्येक गद्य पाठांच्या तासिकांचे विश्लेषण.

सिद्धता	१
बोधन	२
कृती	२
अभ्यास	२
एकूण तासिका	७

* प्रत्येक पद्य पाठासाठी तासिकांचे विश्लेषण.

सिद्धता	१
बोधन	२
कृती	२
अभ्यास	१
एकूण तासिका	६

अभ्यासक्रम- इयत्ता ५ वी ते ७वी

V ५वी	VI ६वी	VII ७वी
<p>श्रवण</p> <p>१. संवाद, नाटक, चर्चा, काव्य यांचे श्रवण करणे. त्यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. अपरिचित प्रसंगातील संभाषणे, संवाद आणि चर्चा यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>३. गटावार कृती करताना तोंडी सूचनांचा अर्थ समजून घेऊन कृतीत आणणे.</p> <p>४. दिलेला विषय ग्रहण करून निर्णयाप्रत येणे.</p> <p>५. श्रवणानंतर असे झाले तर? असे झाले नाही तर? अशा प्रश्नांची उत्तरे देणे.</p>	<p>१. संवाद, चर्चा आणि नाटक यांचे श्रवण करून अभिनयास योग्य असे आकलन करून घेणे. (नाटक, रेडिओ, दूरदर्शन, चर्चा यांचा सरावासाठी उपयोग करावा)</p> <p>२. अपरिचित प्रसंग, घटना, आणि चर्चा यातील संभाषणे एकूण त्यांचे अर्थपूर्ण ग्रहण करणे.</p> <p>३. गटवार होणाऱ्या कृतींचे श्रवण निरीक्षण करून दिलेल्या विषयानुसार अनुमानास येणे.</p> <p>४. विषयाचे श्रवण करून प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य यावे आणि का? कोठे? कसे? असे झाले तर? असे असते तर? अशा प्रकारचे विचारतरंग मनात निर्माण व्हावेत.</p>	<p>१. कविता, कथा, नाटक, निबंध, प्रहसन आणि विचार प्रवाह श्रवण करून अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. गटवार कृती आणि अपरिचित प्रसंग व घटना यांचे लक्षपूर्वक श्रवण करून व पाहून त्यावर स्वतंत्रपणे प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>३. विषय श्रवणानंतर, प्रतिक्रियेच्या स्वरूपात का? कोठे? कसे? या प्रकारचे प्रश्न मनात निर्माण करून विषय विश्लेषण करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p>

V ५वी	VI ६वी	VII ७वी
<p>२. भाषण (बोलणे)</p> <p>१. न अडखळता सहज बोलणे (सहज आणि ओघवते)</p> <p>२. परिचित सोंप्या विषयावर बोलणे.</p> <p>३. प्रसंग आणि घटनांचे वर्णन करता येणे.</p> <p>४. नाटक, चर्चा, इतर स्पर्धा यात भाग घेऊन स्वतंत्रपणे विचार मांडता यावेत.</p> <p>५. औपचारिक आणि अनौपचारिक प्रसंगी भाषेचा योग्य वापर करणे.</p>	<p>१. दिलेल्या विषयानुसार सहज न अडखळता संवाद व चर्चा यांचे भावपूर्ण कथन करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>२. प्रसंग आणि घटना यांचे स्पष्ट वर्णन करता यावे.</p> <p>३. नवीन विषयाचे लक्षपूर्वक श्रवण करून त्याचा बोलताना स्पष्ट उपयोग करावा. स्वतंत्र विचार व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>४. वडीलधारी व्यक्ती बरोबर बोलताना आदराने किंवा गौरवपूर्ण संभाषण करावे. थोरांबाबत बोलताना भावपूर्ण परिणामकारक अभिव्यक्ती करावी.</p>	<p>१. विषयानुसार सहजतेने चर्चा आणि संवाद करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>२. प्रसंग आणि घटना याबद्दल न अडखळता स्पष्टपणे बोलता यावे. इतरांशी बोलताना आदराने मर्यादापूर्वक संभाषण करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>३. म्हणी, वाकप्रचार, उखाणे, शब्दसमुह यांचा वापर करून कलात्मक संभाषण करता यावे.</p>

V ५वी	VI ६वी	VII ७वी
<p>३. वाचन</p> <p>१. चित्रे, तक्ते, नकाशे, भितीपत्रके यांचे वाचन.</p> <p>२. हस्तलिखिते, छोट्या कथा आणि बालसाहित्याचे वाचन करणे.</p> <p>३. वर्तमानपत्रे आणि इतर मुद्रीत लेखन वाचणे.</p> <p>४. सुमारे ५००० शब्दांचे वाचन आणि लेखन.</p> <p>५. दिलेल्या लेखी पाठातील माहितीवरून तर्क करून अनुमान काढणे.</p> <p>६. पाठाच्या वाचनानंतर असे का? असे झाले तर? कोठ पर्यंत अशा प्रश्नांची उत्तरे मिळविणे.</p>	<p>१. विशिष्ट अक्षरांचे ध्वनी आणि त्यातील फरकांचे अर्थ लक्षात घेऊन वाचणे.</p> <p>२. वाक्य, म्हणी, वाक्प्रचार यांचा स्पष्टपणे अर्थ समजून घेऊन त्याची वृद्धी करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>३. वाचलेल्या विषयांचे आणि त्यातील विचारांचे तत्त्व आणि तर्क यांचे अनुमान काढण्याचे सामर्थ्य दृढ करणे.</p> <p>४. पाठव्यतिरिक्त अन्य विषयांचे वाचन करून अर्थ समजून घेण्याचे सामर्थ्य, वर्तमानपत्रे, मासिके, बालकथा, चित्रकथा, हस्तलिखिते यांचे वाचन करून अर्थ समजून घेणे. या आधारावर कोठे? कसे? कशामुळे? काय? कोण? अशा प्रश्नांची उत्तरे स्पष्टपणे देता येण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>५. सुमारे ६००० शब्दांचे वाचन वैयक्तिकरित्या करून त्याचा अर्थ ग्रहण करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p>	<p>१. विशिष्ट शब्दांचा प्रयोग करून ध्वनिची साम्यता आणि फरक ओळखून वाचन करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>२. परिच्छेद, म्हणी, वाक्प्रचार, उखाणे, सुभाषिते यांचे वाचन करून त्यांचा अर्थ समजून घेण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>३. विषयाचे वाचन करून त्यातील विचारांचे आलोचनात्मक आकलन करून घेऊन तर्काने निर्णयप्रत येण्याचे सामर्थ्य रूजवावे.</p> <p>४. मुलांनी उपयुक्त असे अवांतर वाचन करून अर्थ ग्रहण करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे. वाचलेल्या साहित्यावर प्रश्न विचारून, निर्माण करून अनुमान काढावे.</p> <p>५. अलंकारिक भाषेचे लेखन, ध्वनिचिन्हांच्या भावार्थासह वाचता यावे.</p> <p>६. सुमारे ७००० शब्दांचे स्वतंत्रपणे वाचन करून त्या शब्दांचे अर्थ ग्रहण करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p>

V ५वी	VI ६वी	VII ७वी
<p>४. लेखन</p> <p>१. योग्य क्रमाने, योग्य अंतर सोडून सुवाच्य व स्पष्ट अक्षरात वाक्य आणि परिच्छेद लिहिता येणे.</p> <p>२. श्रुतलेखन करताना आवाजातील चढउतार लक्षात घेऊन योग्य विरामचिन्हांचा वापर करून स्वतंत्रपणे लेखन करता यावे.</p> <p>३. छोटी, सुलभ विषया संबंधीची अनौपचारिक पत्रे, संवाद लेखन स्वतंत्रपणे करता यावे.</p> <p>४. क्रियात्मक व्याकरणाचा अर्थ समजून घेऊन लिहिताना त्याचा योग्य वापर करता येणे.</p>	<p>१. शब्दसमुह, म्हणी आणि वाकप्रचार यांचा वापर करून स्वतंत्रपणे वाक्यरचना करता यावी, आणि त्यांचा संदर्भ, अर्थ, परिणामकारक लिहिता यावा.</p> <p>२. कथा, विवरणात्मक परिच्छेद, कवितेचा भावार्थ, संवाद या द्वारे लेखन करण्याचे प्रोत्साहन द्यावे.</p> <p>३. वाचलेल्या अथवा बोललेल्या शब्दध्वनींचे स्वर लक्षात घेऊन श्रुतलेखन करता यावे. लेखन करताना विरामचिन्हांचा योग्य ठिकाणी वापर करून अर्थपूर्ण लेखन करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>४. विविध नमुन्यातील पत्रे, प्रसंग, वर्णन, प्रवास वर्णन व विविध विषयांच्या आधारावर छोटे छोटे निबंध आणि परिच्छेद लिहिण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>५. क्रियात्मक व्याकरण आणि त्यांचे नियम ग्रहण करून भाषा अभिवृद्धीसाठी अर्थपूर्ण लेखन करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p>	<p>१. परिच्छेदाचे विवरण, नवकल्पना, समानार्थी, भिन्नार्थी, अनेकार्थी, शब्दांचे आकलन करून घेऊन लेखन कार्यात या सर्वांचा उपयोग करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>२. कवितेचा सारांश लिहिता येणे. कथा, छोटे संवाद, कथेतील मुख्य कल्पना यांचे प्रारंभिक लेखन करण्यास प्रवृत्त करणे.</p> <p>३. वाचलेले किंवा संभाषणातले शब्द ऐकून स्वराघाताप्रमाणे शुद्ध लिहिण्यास प्राप्त कौशल्य मिळवून देणे.</p> <p>४. रचनात्मक लेखन करण्यास कथा, कविता, पत्र वर्णन यांच्या अभ्यासाने उद्युक्त करणे.</p> <p>५. क्रियात्मक व्याकरणांच्या नियमांना अनुसरून भाषेच्या अभ्यासाची वृद्धी होईल असे लेखन करता येणे.</p> <p>६. छंद शास्त्राचा परिचय, व्हावा म्हणून लघु, गुरु खुणांचा अर्थ ग्रहण करणे. आणि मात्रा लेखन करता येणे.</p>

प्रथम भाषा मराठी - इयत्ता पाचवी

तासिका विभागणी

* शाळा चालू दिवस	२१०
* एका आठवड्यातील तासिका	०७
* एकूण उपलब्ध तासिका	२४५

वार्षिक तासिका विभागणी

सेतूबंध (प्रथमसत्र)	१८	तासिका
उजळणी (द्वितीय सत्र)	१६	
चाचणी परिक्षा	०६	
सेमिस्टर मूल्यमापन	०८	
योजना	०८	
परिहार बोधन	३६	
(प्रत्येक सामर्थ्याला २ प्रमाणे)		
अध्यापनासाठी	१५३	
एकूण	२४५	

गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

टप्पा	गद्य	पद्य
पूर्व सिद्धता / अध्ययनपूर्वकृती	१	१
अध्ययन अंश कृती	२	२
अभ्यास	२	२
मूल्यमापन	२	१
एकूण	७	६
* गद्यपाठासाठी ७ प्रमाणे	१०५	तासिका.
* पद्यासाठी ६ प्रमाणे	४८	तासिका
एकूण	१५३	तासिका

सामर्थ्यावर तासिका विभागणी

क्षेत्र	गद्य		पद्य		एकूण तासिका
	सामर्थ्य	तासिका	सामर्थ्य	तासिका	
ऐकणे	३	२१	२	१२	३३
बोलणे	४	२८	१	६	३५
वाचणे	४	२८	३	१८	४६
लेखन	४	२८	२	१२	४०
एकूण	१५	१०५	८	४८	१५३

सेमिस्टर विभागणी

सेमिस्टर	सामर्थ्य	प्रमाण	गद्य	पद्य	तासिका
प्रथम	१०	४५%	७	३	६७
द्वितीय	१३	५५%	८	५	८६
एकूण	२३		१५	८	१५३

इयत्ता पाचवी - प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>श्रवण</p> <p>१. संवाद, नाटक, चर्चा, काव्य यांचे श्रवण करणे. त्यांचा अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. अपरिचित प्रसंगातील संभाषणे संवाद आणि चर्चा समजून घेणे.</p> <p>३. गटवार कृती करताना तोंडी सूचनांचा अर्थ समजून घेवून कृतीत आणणे.</p> <p>४. दिलेला विषय ग्रहण करून निर्णयाप्रत येणे.</p> <p>५. श्रवणानंतर असे झाले तर? असे झाले नाही तर? अशा प्रश्नांची उत्तरे देणे.</p>	<p>या विषय व्याप्तीत राष्ट्रीय ऐक्य, राष्ट्रीय नेत्यांचे जीवन चरित्र, पौराणिक, ऐतिहासिक व सांस्कृतिक नीतीप्रधान पाठ.</p> <p>लोक गीते, लोककथा लोकनाट्य या कलांचा समावेश असलेले साहित्य, पाठ असावेत.</p> <p>नाटक, संवाद, प्रहसन, यावर आधारित पाठ असावेत.</p> <p>सुलभ विज्ञान आणि वैज्ञानिक विषयाला अनुसरून असलेले पाठ असावेत.</p> <p>प्रवास वर्णन, आत्मकथन या बाबतचे पाठ असणे गरजेचे आहे.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून १५ ते १६ गद्य पाठ असावेत. प्रत्येक पाठाची शब्द संख्या २०० ते २५० पर्यंत मर्यादीत असणे आवश्यक आहे.</p> <p>८ ते १० गद्य पाठ आवश्यक असून प्रत्येक पद्य पाठात ३ ते ४ कडव्यांचा समावेश असावा.</p> <p>कथाकाव्य असल्यास - ८ ते १० कडव्यांचा समावेश असावा.</p> <p>पाठांतरासाठी ४ पद्यपाठांची निवड करावी.</p> <p>व्याकरणात्मक भाषारचना स्वर, व्यंजन, आणि नाम यापर्यंतचा भाषा अभ्यास सुरु करणे. कर्ता, कर्म, क्रियापद, काळ संधी यांचे उदाहरणासह स्पष्टिकरण करणे.</p>	<p>विषयव्याप्ती आणि सामर्थ्याला अनुसरून करावयाच्या कृती पुढे दिल्या आहेत. मूल्यमापनासाठी या कृती उपयुक्त ठरतील.</p> <p>श्रवण :- बालगीते, बालनाट्य यांचा संग्रह करून मुलांच्याकडून ती गीते आणि नाटक बसवून घ्यावीत. कविता सुलभ चाली बसवून भावपूर्ण गायन करून घ्यावे.</p> <p>विविध घटना, प्रसंग आणि जन्म, उत्सव यांचे वर्णन करण्यास सांगणे.</p> <p>अपरिचित प्रसंगातील संवाद, संभाषण आणि चर्चा यामध्ये सक्रीय भाग घेण्यास मुलांना प्रोत्साहन देणे.</p> <p>ऐतिहासिक स्थळे, वस्तुसंग्रहालय, अभयारण्य,</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनाचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहिती असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारावे लागतात. त्याच वेळी विद्यार्थ्याला कसे शिकवायचे या मुद्याचा विचार</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
	<p>अरुपृश्यता, सर्वधर्म समभाव, इतराबाबत काळजी, समानता, प्रसंगावधान या सारख्या मूल्यांची जोपासना करणारे पाठ.</p> <p>दिनचर्या, ऐतिहासिक घटना निसर्गप्रेम यावर आधारित पाठ</p> <p>आरोग्य, क्रीडा या संदर्भातील पाठ.</p> <p>अहिंसा, शांती, यावर आधारित संतवाणी, दासबोध, सुश्लोक आणि मराठी भाषेतील नवकाव्याचे पद्य पाठ असावे.</p> <p>पाठाधारित भाषाभ्यास नमुद करावा. नवीन शब्दमाला असावी. (शब्द संग्रह)</p> <p>भाषेच्या अभ्यासासाठी पाठ्येतर विषयाचे नमुने द्यावेत - गाणी, संवाद, विनोदी चित्रे, शब्दखेळ इत्यादी.</p>	<p>सृजनात्मक भाषाभ्यासासाठी पत्रलेखन, कथा, कविता, निबंध, लहान परिच्छेद यांची रचना करणे विराम चिन्हे, म्हणींचा अर्थ वाक्प्रचार यांचा संदर्भानुसार प्रयोग करणे.</p> <p>समानार्थी, विरुद्धार्थी, अनेकार्थी, ध्वनीसाम्यता असलेले शब्द वापरून भाषेत सृजनशीलता आणणे.</p>	<p>पक्षीधाम, निसर्गस्थळे याच बरोबर हस्तव्यवसाय केंद्र यांना भेट देणे.</p> <p>मुलांसाठी असलेले खास कार्यक्रम रेडीओ, दूरदर्शन याद्वारे ऐकणे व पाहणे.</p> <p>पॉस्टातील, दुकानातील, छोटे संवाद, व्यवहारातील संवाद ऐकण्याची संधी द्यावी.</p> <p>सुविचार, म्हणी, वाक्प्रचार, ऐकणे आणि बोलताना उपयोगात आणण्यास संधी द्यावी.</p> <p>वर्ग खोलीत भाषा-ज्ञानासाठी आकर्षक माहितीचे तक्ते असावेत.</p> <p>भाषण स्पर्धा, गायन स्पर्धा आयोजित करून सर्व मुलांना भाग घेण्यास प्रवृत्त करावे.</p>	<p>होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षिक करून घ्यावे लागते. प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुत्तरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता,</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>भाषण</p> <p>१. न अडखळता सहज बोलणे. (सहज आणि ओघवते)</p> <p>२. परिचित सोप्या विषयावर बोलणे.</p> <p>३. प्रसंग आणि घटनांचे वर्णन करता येणे.</p> <p>४. नाटक, चर्चा, इतर स्पर्धा यात भाग घेऊन स्वतंत्रपणे विचार मांडता यावेत.</p> <p>५. औपचारिक आणि अनौपचारिक प्रसंगी वापर करणे.</p>	<p>नीती कथा, विचार प्रवर्तक गद्य, पद्य पाठ क्रियात्मक भाषा रचना आणि भाषेतील तत्वे.</p> <p>वर्णमाला, स्वर, व्यंजन, नामांचे प्रकार, क्रियापदे, संधी, लिंगविचार, वचन इत्यादी.</p> <p>निबंध, चित्रकथा, पत्रलेखन, कविता, छोट्याकथा, घटना, प्रसंग यांची रचना करता यावी.</p> <p>विराम चिन्हांचा योग्य वापर करून वाक्यरचना करता यावी.</p> <p>म्हणींचा विस्तार, वाक्यप्रचार यांचा भाषेत वापर होणे.</p> <p>समानार्थी, विरुद्धार्थी, अनेकार्थी, ध्वनी साम्यता असलेले शुद्ध यांची ओळख आणि संदर्भानुसार वापर करण्यासाठी वाव द्यावा.</p>		<p>विनोदी चुटके, विनोदी संवाद, विनोदी गीते यांचा संग्रह करणे.</p> <p>चित्रकथामालिका, शब्दखेळप्रती यांचा संच असावा.</p> <p>कथा कथन, वाचन, यांचे कार्यक्रम आयोजावेत.</p> <p>भाषा ज्ञान वाढीस अनुसरून गाणी, गाव यांच्या अंताक्षरी कार्यक्रमाद्वारे शब्द ज्ञान वाढविणे.</p> <p>देशभक्ती गीते सामुहिक रित्या म्हणणे (गाणे)</p> <p>घटना, प्रसंग, उत्सव यांचे वर्णन करणे.</p> <p>परिचित प्रसंगाचे वर्णन करण्यास, संधी देणे.</p> <p>मुलांसाठी भाषणांच्या स्पर्धा आयोजित करणे.</p>	<p>शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>वाचन</p> <p>१. चित्रे, तक्ते, नकाशे भिन्नीपत्रके यांचे वाचन.</p> <p>२. हस्तलिखिते, छोट्या कथा आणि बाल साहित्याचे वाचन करणे.</p> <p>३. वर्तमानपत्रे आणि इतर मुद्रित लेखन वाचणे.</p> <p>४. सुमारे ५००० शब्दांचे वाचन आणि लेखन.</p> <p>५. दिलेल्या लेखी पाठातील माहितीवरून तर्क करून अनुमान काढणे.</p> <p>६. पाठाच्या वाचनानंतर असे का? असे झाले तर? कोठ पर्यंत अशा प्रश्नांची उत्तरे मिळविणे.</p>	<p>अवांतर वाचनाची सवय दृढ होणे.</p> <p>बालसाहित्याची आवड होणे.</p> <p>व्यावहारीक आणि भौतिक ज्ञान मिळविणे.</p> <p>नवीन शब्दांचे भांडार वाढविणे.</p> <p>पाठाचा आशय समजून देणे.</p> <p>पाठ अथवा इतर वाचनानंतर कारणमिमांसा जाणून घेणे.</p>		<p>बालनाट्य, काव्यवाच, चुटके सांगणे असे कार्यक्रम आखून मुलांना त्यात वैयक्तिक भाग घेण्यास प्रवृत्त करणे.</p> <p>छोटी नाटीका करण्यासाठी मुलांना पात्रे (भूमिका) द्यावीत आणि नाटक करण्यास वाव द्यावा.</p> <p>शाळेतील विविध समारंभ, चर्चासत्रे, सांस्कृतिक कार्यक्रम, बालसभा अशा उपक्रमात भाग घेण्यास प्रवृत्त करावे.</p> <p>अपरिचित प्रसंगांची कल्पना देवून त्यांचे वर्णन करण्यास वैयक्तिक संधी द्यावी.</p> <p>भाषेच्या विविध खेळांचा संग्रह करून प्रात्यक्षिक दाखवून मुलांकडून खेळ खेळवून घ्यावेत.</p>	<p>करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* शक्य असलेल्या पाठांचे नाटयीकरण मुलांकडून सादर करण्यास सांगणे व त्यावर प्रश्न विचारणे.</p> <p>* एखाद्या विषयाबाबत चर्चा करण्यास सांगून मूल्यमापन करणे.</p> <p>* एखाद्या प्रसंगातील, घटनातील कार्यक्रमा बाबत वर्णन करण्यास सांगून त्या कार्यक्रमातील सुसंगतपणा योग्य आहे का ते पाहणे. त्यावर</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>लेखन</p> <p>१. योग्य क्रमाने, योग्य अंतर सोडून सुवाच्य व स्पष्ट अक्षरात वाक्य आणि परिच्छेद लिहिता येणे.</p> <p>२. श्रुत लेखन करताना आवाजातील चढउतार लक्षात घेवून योग्य विराम चिन्हांचा वापर करून स्वतंत्रपणे लेखन करता यावे.</p> <p>३. छोटी, सुलभ विषया संबंधीची अनौपचारिक पत्रे, संवाद लेखन स्वतंत्रपणे करता यावे.</p> <p>४. क्रियात्मक व्याकरणाचा अर्थ समजून घेवून लिहिताना त्याचा योग्य वापर करता येणे.</p>	<p>शुद्ध लेखनाची सवय होणे.</p> <p>व्यवस्थित ऐकणे आणि लेखन करताना लेखन चिन्हांचा वापर करता येणे.</p> <p>अवांतर लेखनाची सवय होणे.</p> <p>व्याकरणामुळे भाषेची शुद्धता महत्वाची आहे हे जाणून घेणे.</p>		<p>विविध नियत कालिकेतून प्रसिद्ध होणाऱ्या किंवा साप्ताहिकातून आलेल्या चित्रकथांचा संग्रह करून वाचनासाठी मुलांना द्या.</p> <p>छोट्या कथा लिहिणे आणि त्या सादर करणे.</p> <p>विनोदी चुटके सादर करणे.</p> <p>चित्रपाहून कथा लिहिणे, वाचणे.</p> <p>वर्तमानपत्र वाचन करणे.</p> <p>वैज्ञानिक माहिती जमा करणे.</p> <p>शब्द संग्रह वाढविण्यासाठी शब्द संग्रह वही तयार करणे.</p> <p>शब्द कोडी, शब्दांच्या भेंड्या या सारख्या क्रीडात्मक अभ्यासाचा उपयोग करणे.</p>	<p>प्रश्न निर्माण करून उत्तरे घेणे.</p> <p>* पंचतंत्रातील कथा सांगण्यास सांगा व त्यावर प्रश्न विचारणे.</p> <p>* श्रवणानंतर असे असेल तर? असे झाले नाही तर? अशा प्रकारचे शक्याशक्यतेचे प्रश्न विचारणे.</p> <p>* तार्किक निर्णयाशी संबंधित प्रश्न विचारणे.</p> <p>* लेखनाशी संबंधित नियमाचे अनुकरण करून वाक्ये लिहिण्यास सांगणे व एकमेकांच्या वद्दा बदलून वाचण्यास सांगणे.</p> <p>* कॉपी लेखन पुस्तकात ४/५ ओळी लिहून घेऊन मूल्यमापन करणे.</p> <p>* लेखन करताना अक्षरात योग्य अंतर आहे का याचे मूल्यमापन करणे. लेखनात योग्य विरामचिन्हांचा उपयोग केला आहे का याचे</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
			<p>थोरांच्या कथा, त्यांची चित्रे यांचा संग्रह करून माहिती घेणे.</p> <p>शालेय प्रार्थनेच्या वेळी आजचे पंचांग, आजच्या ठळक बातम्या यांचे वाचन करणे.</p> <p>पाठाचे मूक वाचन करणे व पाठाचा आशय सांगणे.</p> <p>दिलेल्या शब्दांचा वाक्यात उपयोग करता येण्यासाठी स्पर्धा आयोजन करावे.</p> <p>कथा, कविता, आणि पत्र लेखनाच्या स्पर्धा आयोजित कराव्या.</p> <p>शब्द कोडी, मुद्यावरून गोष्ट, विराम चिन्हांचा वापर करून वाक्य पूर्ण करणे असे मनोरंजक खेळ घेणे.</p>	<p>मूल्यमापन करणे.</p> <p>* लेखन चिन्हांचे फ्लॅशकार्ड्स मुलाना ओळखण्यास सांगणे.</p> <p>* एखाद्या राष्ट्रीय नेत्याविषयी, समाज सेवकाविषयी, भाषण करण्यास सांगणे.</p> <p>* एखाद्या सार्वजनिक ठिकाणी भेट देऊन त्या स्थळाचे वर्णन लिहिण्यास सांगणे.</p> <p>* वर्तमानपत्रे, मासिके, बालसाहित्य यांचे वाचन करून घेणे.</p> <p>* अनौपचारिक पत्रे, अर्ज लेखन करून घेणे.</p> <p>* लोकगीते, राष्ट्रीय गीते, कविता, भावगीते साभिनय सादर करण्यास सांगणे.</p> <p>* पाठावर आधारित लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारणे.</p> <p>* वस्तूनिष्ठ प्रश्न विचारावेत यात जोड्या</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
			<p>संदेश, अहवाल, टिपणी, निबंध अशा प्रकारचे लेखन स्वतंत्रपणे करण्यास वाव देणे.</p> <p>लेखनातील गती वाढविण्यासाठी सतत सरावाच्या कृतींची रचना करणे.</p> <p>योग्य लेखनातील योग्य सूचना देणे.</p>	<p>जुळवा, रिकाम्या जागा भरा, पर्यायी शब्दाभोवती गोल करा. अशा प्रकारचे प्रश्न विचारावेत.</p> <p>* भाषाभ्यासासाठी प्रश्न देऊन मूल्यमापन करणे.</p> <p>* शब्दाचे वाक्यात उपयोग करणे.</p> <p>* विरुद्धार्थी शब्द लिहिणे.</p> <p>* समानार्थी शब्द लिहिणे.</p> <p>* एका वाक्यात उत्तरे येतील असे प्रश्न देणे.</p> <p>* उतारा देऊन त्यावरील प्रश्नांची उत्तरे लिहिण्यास सांगणे.</p> <p>* वाकप्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करणे.</p> <p>* अशुद्ध वाक्यांचे शुद्ध वाक्यात रूपांतर करणे.</p> <p>* कर्ता, कर्म, क्रियापद ओळखण्यासाठी वाक्ये देणे.</p> <p>* विरामचिन्हे घालून वाक्ये लिहा - असा प्रश्न देणे.</p> <p>* व्याकरणदृष्ट्या प्रश्न निर्मिती करण्यास सांगणे.</p>

प्रथम भाषा मराठी - इयत्ता सहावी

तासिका विभागणी

* शाळा चालू दिवस	२१०
* एका आठवड्यातील तासिका	०७
* एकूण उपलब्ध तासिका	२४५

वार्षिक तासिका विभागणी

सेतूबंध (प्रथमसत्र)	१८	तासिका
उजळणी (द्वितीय सत्र)	१६	
चाचणी परिक्षा	०६	
सेमिस्टर मूल्यमापन	०८	
योजना	०८	
परिहार बोधन	३६	
(प्रत्येक सामर्थ्याला २ प्रमाणे)		
अध्यापनासाठी	१५३	
एकूण	२४५	

गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

टप्पा	गद्य	पद्य
पूर्व सिद्धता / अध्ययनपूर्वकृती	१	१
अध्ययन अंश कृती	२	२
अभ्यास	२	२
मूल्यमापन	२	१
एकूण	७	६
* गद्यपाठासाठी ७ प्रमाणे	१०५	तासिका.
* पद्यासाठी ६ प्रमाणे	४८	तासिका
एकूण	१५३	तासिका

सामर्थ्यावर तासिका विभागणी

क्षेत्र	गद्य		पद्य		एकूण तासिका
	सामर्थ्य	तासिका	सामर्थ्य	तासिका	
ऐकणे	३	२१	२	१२	३३
बोलणे	४	२८	१	६	३५
वाचणे	४	२८	३	१८	४६
लेखन	४	२८	२	१२	४०
एकूण	१५	१०५	८	४८	१५३

सेमिस्टर विभागणी

सेमिस्टर	सामर्थ्य	प्रमाण	गद्य	पद्य	तासिका
प्रथम	१०	४५%	७	३	६७
द्वितीय	१३	५५%	८	५	८६
एकूण	२३		१५	८	१५३

इयत्ता सहावी - प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>१. श्रवण</p> <p>१. संवाद, चर्चा आणि नाटक यांचे श्रवण करून अभिनयास योग्य असे आकलन करून घेणे. (नाटक, रेडिओ दूरदर्शन चर्चा यांचा सरावासाठी उपयोग करावा.</p> <p>२. अपरिचित प्रसंग, घटना आणि चर्चा यातील संभाषणे एकूण त्यांचे अर्थपूर्ण ग्रहण करणे.</p> <p>३. गटवार होणऱ्या कृतींचे श्रवण निरीक्षण करून दिलेल्या विषयानुसार अनुमानास येणे.</p> <p>४. विषयाचे श्रवण करून प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य यावे. आणि का? कोठे? कसे? असे झाले तर? असे असते तर? अशाप्रकारचे विचारतरंग मनात निर्माण व्हावेत.</p>	<p>एकंदर विषय व्याप्ती राष्ट्रीयता, राष्ट्रीय ऐक्य या बाबतचे पाठ, आत्मकथा जीवनचरित्र, प्रवासवर्णन आणि साहसकथा या संबंधीचे पाठ.</p> <p>कला साहित्य आणि समाज या माध्यमातील पाठ.</p> <p>विज्ञानकथा, वैज्ञानिक व त्यांचे संशोधन आणि त्यांचे विचार या संबंधी असलेले कथात्मक पाठ.</p> <p>नाटक, प्रहसन, खेळ आणि शारिरीक शिक्षणावर आधारित पाठ.</p>	<p>विषय व्याप्तीला अनुसरून गद्यपाठ १५ ते १६ असावेत. प्रत्येक गद्यपाठात २५० ते ३०० शब्दांची मर्यादा असावी. पद्यपाठ ८ ते १० अपेक्षित आहेत. प्रत्येक पद्यपाठात ३ ते ५ कडवी असावीत. कथा काव्य (कथन) प्रकारचा पाठ असेल तर १० कडव्यांची मर्यादा असावी.</p> <p>पद्य पाठांतरासाठी ५ पाठ असावेत.</p>	<p>विषय व्याप्ती आणि सामर्थ्यास अनुलक्षून करावयाच्या प्रमुख कृती खाली नमूद आहेत. मार्गदर्शिकेत सुचविल्याप्रमाणे पद्यपाठात प्रासयुक्त शब्द, ताल, लय, भावना प्रकटीकरण आणि हावभाव यांचा समावेश असावा. नाटक, संवाद, चर्चा यासारखे कार्यक्रम मुलांनी पहावेत आणि ऐकावेत अशी व्यवस्था करणे. विविध ध्वनी, सूर आणि रेडिओ टेपरेकॉर्डर, ध्वनिफिती, दूरदर्शन यांचा वापर करून श्रवणाचे सामर्थ्य वाढीस लागेल असे वातावरण वर्गात तयार करणे. वक्त्यांची भाषणे, समुहगान ऐकण्याची सूचना देणे.</p> <p>पुढील कृती मूल्यमापनासाठी उपयुक्त ठरतील.</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकास अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारावे लागतात. त्याच वेळी विद्यार्थ्यांला कसे शिकवायचे या मुद्याचा विचार होऊ शकतो. काही वेळा</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>२. भाषण</p> <p>१. दिलेल्या विषयानुसार सहज न अडखळता संवाद व चर्चा यांचे कथन करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>२. प्रसंग आणि घटना यांचे स्पष्ट वर्णन करता यावे.</p> <p>३. नवीन विषयाचे लक्षपूर्वक श्रवण करून त्याचा बोलताना स्पष्ट उपयोग करावा. स्वतंत्र विचार व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>४. वडिलधारी व्यक्ती बरोबर बोलताना आदराने किंवा गौरवपूर्ण संभाषण करावे. थोरांबाबत बोलताना भावपूर्ण परिणामकारक अभिव्यक्ती करावी.</p>	<p>लोकसंख्या शिक्षण, नैतिकमूल्ये, जीवनमूल्ये यांचे दर्शन होणारे पाठ.</p> <p>चित्रकथेवर आधारित पाठ.</p> <p>संतवाणी, मनाचे श्लोक, सुभाषिते या प्रकारचे साहित्य आणि नवकाव्य यांचा पद्य पाठात समावेश करावा. नीती, विचार प्रवर्तक असे पाठ.</p> <p>कोणांशी कसे बोलावे यांची जाण प्राप्त होणे.</p>	<p>क्रियात्मक भाषा रचना (वर्ण) अक्षर विचार, उच्चारस्थान, जोडाक्षरे, वचनाची, लिंग विचार यांची पुनरावर्ती</p> <p>नामाचे प्रकार, गुणवाचक आणि संख्यावाचक विशेषणे, विभक्ती प्रत्यय, क्रियापद आणि काळ यांचा संबंध आणि पुढे संधी विचाराची उजळणी.</p> <p>म्हणी आणि त्यांचा उपयोग पत्रलेखन, निबंध लेखन, टीपा, परिच्छेद लेखन, तसेच वाक्ये आणि मुद्यावरून कथालेखन करण्यास विरामचिन्हांचे अवधान ठेवून बोलणे.</p>	<p>कथा, कविता, संभाषण तसेच नाटकातील प्रसंग सादर करण्यास सांगणे.</p> <p>प्रसंग आणि घटना या सारख्या गोष्टींचे दर्शन करता यावे. नृत्यनाटिकांचे साधरीकरण करावे. पाहिलेल्या किंवा वाचन केलेल्या घटनांचे नाट्यपूर्ण वर्णन करता यावे.</p> <p>भाषेचे खेळ या सारख्या कृती करताना ज्ञान आणि मनोरंजनासाठी व्यक्तीमूल्ये, उत्तमाचा गौरव या सारख्या भावनांचे प्रती टिकण्यास वाव द्यावा. कथाकथनाची संधी देऊन बोलण्यास वाव द्यावा.</p>	<p>प्रात्यक्षीक करून घ्यावे लागते. प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुतरी व दीर्घतरी असे असावेत. लघुतरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक कि बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>३. वाचन</p> <p>१. विशिष्ट अक्षरांचे ध्वनी आणि त्यातील फरकांचे अर्थ लक्षात घेऊन वाचणे.</p> <p>२. वाक्य, म्हणी, वाक्यप्रचार यांचा स्पष्टपणे अर्थ समजून घेऊन त्याची वृद्धी करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>३. वाचलेल्या विषयांचे आणि त्यातील विचारांचे तत्त्व आणि तर्क यांचे अनुमान काढण्याचे सामर्थ्य वढ करणे.</p> <p>४. पाठाव्यतिरिक्त अन्य विषयांचे वाचन करून अर्थ समजून घेण्याचे सामर्थ्य वर्तमानपत्रे, मासिके, बालकथा, चित्रकथा, हस्तलिखिते यांचे वाचन करून अर्थ समजून घेणे.</p>	<p>क्रियात्मक भाषा रचना आणि भाषातत्त्व.</p> <p>वर्णप्रकरण, नामांचा विचार, क्रियापदे आणि संधी या बाबत उजळणी करणे.</p> <p>भाषा सृजनशीलता.</p> <p>म्हणींचा कल्पना विस्तार करणे, पत्र आणि निबंध वाचन, पाठाव्यतिरिक्त वाचन.</p> <p>स्वर, अनुस्वार, विरामचिन्हे, यांचा अर्थ समजून वाचन करणे.</p> <p>अवांतर वाचनामुळे भाषेचे ज्ञान वाढविणे.</p>	<p>पाठाव्यतिरिक्त वाचन आणि त्यावरील प्रश्नोत्तरे</p> <p>शब्दकोडी आणि वाचनातील खेळ.</p> <p>नवीन शब्दांचा अर्थ दिलेला असावा.</p>	<p>विशिष्ट ध्वनी आणि त्यातील फरक ओळखण्यासाठी विविध भाषा खेळ.</p> <p>शब्दकोडी, वाचन, खेळ, म्हणी, वाक्यप्रचार यांचा संग्रह करणे.</p> <p>दैनिक, साप्ताहिके, अर्धसाप्ताहिके मासिके अन्य बालसाहित्य शालेय वाचनालयात संग्रह करून मुलांना वाचण्यासाठी उपलब्ध करून देणे.</p> <p>मोठी सार्वजनिक वाचनालये आणि ग्रंथालये यांना भेट देणे.</p> <p>पाठचेतर निवडक उत्तयांचे वाचन करून त्यावर प्रश्न विचारणे.</p> <p>या वर्गातील मुलांचे वय लक्षात घेऊन त्यांना अनुरूप अशी पुस्तके वाचण्यासाठी उपलब्ध करून देणे.</p>	<p>संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>या आधारावर कोठे? कसे? कशामुळे? काय? कोण? अशा प्रश्नांची उत्तरे स्पष्टपणे देता येण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>५. सुमारे ६००० शब्दांचे वाचन वैयक्तिकरित्या करून त्याचा अर्थ ग्रहण करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p>	<p>कोणत्या प्रश्नांचे उत्तर कसे द्यावे हे समजून घेणे.</p> <p>नवीन शब्द भांडार वाढविणे.</p>		<p>विनोदी कथा, चुटके यांचे वाचन.</p>	<p>अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>* परिचित प्रसंगाचे कथन करून त्यावरील प्रश्नांची उत्तरे मिळवावीत. का? कसे? केव्हा? कोठे? अशा प्रकारचे प्रश्न असावेत.</p> <p>* घटनांचा क्रम ओळखण्यासाठी घटना कथन करावी. व प्रश्न निर्मिती करून मूल्यमापन करणे.</p> <p>* अपरिचित गीतांचे सादरीकरण करावे. व त्यावर प्रश्नांची निर्मिती करावी.</p> <p>* संवादाचा अर्थ समजून घेण्यासाठी संवाद ऐकविणे. त्यावर प्रश्न विचारणे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. लेखन</p> <p>१. शब्दसमुह, म्हणी आणि वाकप्रचार यांचा वापर करून स्वतंत्रपणे वाक्यरचना करता यावी, आणि त्यांचा संदर्भ, अर्थ परिणामकारक लिहिता यावा.</p> <p>२. कथा, विवरणात्मक परिच्छेद कवितेचा भावार्थ, संवाद याद्वारे लेखन करण्याचे प्रोत्साहन द्यावे.</p> <p>३. वाचलेल्या अथवा बोललेल्या शब्द ध्वनीचे स्वर लक्षात घेऊन श्रुतलेखन करता यावे. लेखन करताना विरामचिन्हांचा योग्य ठिकाणी वापर करून अर्थपूर्ण लेखन करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>४. विविध नमुन्यातील पत्रे, प्रसंग, वर्णन, प्रवास वर्णन, व विविध विषयांच्या आधारावर छोटे छोटे निबंध आणि परिच्छेद लिहिण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p>	<p>लेखन सौंदर्य वाढविण्यासाठी भाषेतील शब्द प्रयोग उपयोगात आणणे.</p> <p>स्वयंलेखनाची सवय होणे.</p> <p>श्रुत लेखनात शब्दआघात, लेखन चिन्हे यांची जाण ठेवून लेखन करणे.</p> <p>आवांतर लेखनाद्वारे स्वतःचे मत मांडता येणे.</p>		<p>लेखनामध्ये साध्य हाणान्या भाषा वैविध्याने आकलन होण्यासाठी वाकप्रचार म्हणी यांचा वापर करून लिहिण्याची संधी उपलब्ध करून द्यावी.</p> <p>विरामचिन्हांचा लेखनामध्ये योग्य वापर करून लेखन कौशल्य प्राप्त व्हावे. या करिता उपक्रम हाती घ्यावेत. भाषा रचनेचे विविध अंश असलेल्या आदर्श नमुन्याचा संग्रह करून त्यांचा वापर करण्याची संधी मुलांना द्यावी.</p> <p>वाक्यरचना स्पर्धा, कथा स्पर्धा, पत्रलेखन आणि निबंध लेखन स्पर्धा शालेय कार्यक्रमात आयोजित करून लेखन सामर्थ्य वाढविण्याची संधी उपलब्ध करून द्यावी.</p> <p>एखाद्या प्रसंगाचा अथवा अन्य कार्यक्रमांचा अहवाल लेखनाद्वारे सादर करता यावा. शुद्धलेखन स्पर्धा घेऊन प्रत्येक मुलाला वैयक्तिक भाग घेण्यास उद्युक्त करावे.</p>	<p>* संभाषणाचा अर्थ समजून घेण्यासाठी संभाषण कथन करून प्रश्न विचारणे.</p> <p>* पाठ्यपुस्तकातील पाठाचे श्रवण करून त्यावर दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे आशयास अनुसरून घेणे.</p> <p>* विषय देऊन अनौपचारिक पत्रलेखन घेणे. त्याचे मूल्यमापन करणे.</p> <p>* अनुलेखन करून घेण्यासाठी उतारा द्यावा व लेखन शुद्ध लेखनासह तपासावे.</p> <p>* श्रुतलेखन घ्यावे व ते शुद्धलेखनासह तपासावे.</p> <p>* विराम चिन्हांचा वापर करून शुद्ध वाक्ये तयार करण्यास सांगणे व सरावासाठी वाक्ये देणे.</p> <p>* एका वाक्यात उत्तरे लिहितील असे प्रश्न देणे.</p> <p>* दीर्घोत्तरी उत्तरे लिहितील असे प्रश्न देणे.</p> <p>* रिकाम्या जागी योग्य</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activity कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
५. क्रियात्मक व्याकरण आणि त्यांचे नियम ग्रहण करून भाषा अभिवृद्धीसाठी अर्थपूर्ण लेखन करण्याचे सामर्थ्य यावे.	भाषेला व्याकरणाची गरज आहे. हे ओळखणे.		<p>ध्वनीफिती, ऐकविण्या-साठी कथा, गाणी, यांची निवड करून त्यावर प्रश्न विचारावेत.</p> <p>मुद्रीत वाचनासाठी वाक्ये, परिच्छेद यांचा संग्रह करावा व मुलांच्याकडून वाचन करून घ्यावे.</p> <p>हस्तलिखित प्रती संग्रहीत कराव्यात व प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून वाचून घ्याव्यात</p> <p>कथाकथन कार्यक्रम ठेवावा. मुलांना यात प्राधान्य द्यावे.</p> <p>छोटी कविता रचण्यास सांगून त्यांचे वाचन करून घ्यावे.</p> <p>विरुद्धार्थी शब्दांचे संग्रह करणे व वही तयार करणे.</p> <p>छोट्या कथांच्या वाचनासाठी शालेय ग्रंथालयातील पुस्तके घ्यावीत व प्रत्येक कथेचा आशय विचारून घ्यावा.</p> <p>स्थानिक ठिकाणी होणाऱ्या वक्तृत्व स्पर्धेत भाग घेण्यास प्रोत्साहन देणे.</p>	<p>उत्तर लिहिण्यास प्रश्न देणे.</p> <p>* समानार्थी शब्द, विरुद्धार्थी शब्दांचे लेखन करण्यास सांगणे.</p> <p>* निबंध लेखनास योग्य विषय देणे व तपासणे.</p> <p>* राष्ट्रीय सणाबद्दल वर्णन करण्यास सांगणे.</p> <p>* शब्दार्थ, वाकप्रचारांचा अर्थ व त्यांचा वाक्यात उपयोग करण्यास सांगणे.</p> <p>* म्हणींचा विस्तार करण्यास सांगणे.</p> <p>* कवितेच्या ओळी देऊन सरळ अर्थ लिहिण्यास सांगणे.</p> <p>* संदर्भासह स्पष्टीकरण करण्यास सांगणे.</p> <p>* पाठ्येत्तर उतारा देऊन त्यावर आधारित प्रश्न देणे.</p> <p>* व्याकरण - काळ ओळखणे, संधी करणे व सोडविणे, विभक्ती प्रत्यय, विशेषण प्रकार, शब्दाची जात या घटकांवर प्रश्न विचारणे.</p>

प्रथम भाषा मराठी - इयत्ता सातवी

तासिका विभागणी

* शाळा चालू दिवस	२१०
* एका आठवड्यातील तासिका	०७
* एकूण उपलब्ध तासिका	२४५

वार्षिक तासिका विभागणी

सेतूबंध (प्रथम सत्र)	१८	तासिका
उजळणी (द्वितीय सत्र)	१६	
चाचणी परिक्षा	०६	
सेमिस्टर मूल्यमापन	०८	
योजना	०८	
परिहार बोधन	३६	
(प्रत्येक सामर्थ्याला २ प्रमाणे)		
अध्यापनासाठी	१५३	
एकूण	२४५	

गद्य पद्य पाठासाठी तासिका विभागणी

टप्पा	गद्य	पद्य
पूर्व सिद्धता / अध्ययनपूर्वकृती	१	१
अध्ययन अंश कृती	२	२
अभ्यास	२	२
मूल्यमापन	२	१
एकूण	७	६
* गद्यपाठासाठी ७ प्रमाणे	१०५	तासिका.
* पद्यासाठी ६ प्रमाणे	४८	तासिका
एकूण	१५३	तासिका

सामर्थ्यावर तासिका विभागणी

क्षेत्र	गद्य		पद्य		एकूण तासिका
	सामर्थ्य	तासिका	सामर्थ्य	तासिका	
एकणे	३	२१	२	१२	३३
बोलणे	४	२८	१	६	३५
वाचणे	४	२८	३	१८	४६
लेखन	४	२८	२	१२	४०
एकूण	१५	१०५	८	४८	१५३

सेमिस्टर विभागणी

सेमिस्टर	सामर्थ्य	प्रमाण	गद्य	पद्य	तासिका
प्रथम	१०	४५%	७	३	६७
द्वितीय	१३	५५%	८	५	८६
एकूण	२३		१५	८	१५३

इयत्ता सातवी- प्रथम भाषा मराठी अभ्यासक्रम				
Competency सामर्थ्य विवरण	Subject/ Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>१. श्रवण</p> <p>१. कविता, कथा, नाटक, निबंध प्रहसन आणि विचार प्रवाह श्रवण करून अर्थ समजून घेणे.</p> <p>२. गटवार कृती आणि अपरिचित प्रसंग व घटना यांचे लक्षपूर्वक श्रवण करून व पाहून त्यावर स्वतंत्रपणे प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p> <p>३. विषय श्रवणानंतर प्रतिक्रियेच्या स्वरूपात का? कोठे? कसे? या प्रकारचे प्रश्न मनात निर्माण करून विषय विश्लेषण करण्याचे सामर्थ्य प्राप्त व्हावे.</p>	<p>एकंदर विषय व्याप्ती, राष्ट्रीयता, राष्ट्रैक्य, शौर्यकथा, साहसकथा, ऐतिहासिक कथा या आधारित पाठ.</p> <p>आत्मकथा, जीवनचरित्र, प्रवास वर्णन, व्यक्तिचित्रण या संदर्भातील पाठ.</p> <p>कला, साहित्य, लोकगीत, समुहगीत या विषयीचे पद्यपाठ, परिसर, समाज, सार्वजनिक मालमत्ता याबद्दलचे विवरणात्मक पाठ.</p>	<p>एकंदरीत विषय व्याप्तीला अनुसरून -</p> <p>गद्यपाठ १५ ते १६ असावेत. प्रत्येक पाठात सुमारे ३०० ते ३५० शब्दांची मर्यादा असावी.</p> <p>पद्यपाठ ८ ते १० असावेत. प्रत्येक पद्यपाठ ४ ते ५ कडव्यानी मर्यादित असावा.</p> <p>कथा काव्य -</p> <p>कथाकाव्य १० कडव्यांची मर्यादा असावी.</p> <p>पद्य पाठांतरासाठी ५ पाठ असावेत.</p>	<p>विषय व्याप्ती आणि सामर्थ्य यांना अनुसरून या खाली प्रमुख कृती नोंद केल्या आहेत. या कृतींचा उपयोग मूल्यमापनासाठी करावा.</p> <p>निर्दिष्ट केलेल्या कविता तालबद्ध, लयबद्ध वैयक्तिक व सामुहिकरित्या गाता याव्यात.</p> <p>घटना, कृती, अथवा गटातील कृती यांची निर्मिती करून श्रवण आणि ग्रहण सामर्थ्यात वाढ करणे.</p> <p>एक कथा सांगून त्या कथेवरील मूल्यमापन करण्यासाठी कोठे? का? कसे? कोणी? असे कसे? असे असते तर... या संदर्भातील प्रश्न आणि चर्चा</p>	<p>मूल्यमापन ही अध्ययन आणि अध्यापनाची शेवटची पायरी आहे. प्रश्नांच्या कौशल्यावरच मूल्यमापनांचे यश आधारित आहे. प्रश्नांच्या विविधतेमुळे, योग्य प्रकारे प्रश्न विचारल्यामुळे विद्यार्थ्यांच्या भाषा विकासाचे मूल्यमापन होऊ शकते.</p> <p>प्रश्नांची निर्मिती योग्य प्रकारे होण्यासाठी शिक्षकांस अभ्यासक्रम, अभ्यासक्रमातील आशय व्याप्ती, मर्यादा माहित असल्या पाहिजेत. विद्यार्थ्यांचा वयोगट व बौद्धिक क्षमता पाहून प्रश्नांचा स्तर ठरवावा लागतो. तरच विद्यार्थी प्रश्नांना उत्तरे देऊ शकतील. प्रत्येक टप्प्यावर आपण दिलेला अनुभव योग्य आहे का याची चाचपणी करण्यासाठी प्रश्न विचारावे लागतात. त्याचवेळी विद्यार्थ्याला कसे</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>२. भाषण (बोलणे)</p> <p>१. विषयानुसार सहजतेने चर्चा आणि संवाद करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>२. प्रसंग आणि घटना याबद्दल न अडखळता स्पष्टपणे बोलता यावे. शेजाऱ्याशी बोलताना आदराने मर्यादापूर्वक संभाषण करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>३. म्हणी, वाकप्रचार, उखाणे शब्दसमुह यांचा वापर करून कलात्मक संभाषण करता यावे.</p>	<p>वैज्ञानिक शोध, नोबेल पारितोषिक अशा माहितीवर संबंधित पाठ असावेत.</p> <p>राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय खेळ आणि खेळाडू या संदर्भातील पाठ.</p> <p>लोकसंख्या शिक्षण आणि महत्वाच्या राष्ट्रीय योजनांची माहिती असलेले पाठ.</p> <p>ऐतिहासिक जीवन मूल्ये दर्शविणारे पाठ.</p> <p>संभाषणात शब्द प्रयोग कसे करावेत हे ओळखणे.</p>	<p>साधारणपणे ४० ओळी असलेला उतारा पाठांतरासाठी घावा.</p> <p>क्रियात्मक भाषाभ्यासाची तयारी करण्यासाठी मागिल इयत्तेतील क्रियात्मक भाषाभ्यासाची उजळणी.</p> <p>क्रियाविशेषणे प्रकार, अव्यये प्रकार, विभक्ती आणि कारक यांची उजळणी, प्रयोग प्रकार, समास शब्दसिद्धी, आणि मात्रालेखन वाक्यांचे प्रकार.</p>	<p>होण्यास संधी द्यावी.</p> <p>विचार विनिमय, चर्चा, वादविवाद स्पर्धा आयोजित करून याबाबत माहिती देऊन मुलांचे बोलण्याचे सामर्थ्य वाढीस लावणे.</p> <p>एखाद्या प्रसंगाचे नाट्यकरण करून अथवा प्रहसनाच्या माध्यमातून मुलांना सहभागी करून घेऊन प्रसंग सादर करण्यास वाव द्यावा व चर्चा घडवून आणावी.</p> <p>वडीलधाऱ्याशी कसे आदरपूर्वक बोलावे याबाबत प्रसंग निर्मिती करून तसे आदरयुक्त बोलण्यास उद्युक्त करावे.</p> <p>भाषेच्या खेळासाठी, भाषाभिवृद्धीसाठी स्वतंत्र वाव द्यावा.</p>	<p>शिकवायचे या मुद्याचा विचार होऊ शकतो. काही वेळा प्रात्यक्षिक करून घ्यावे लागते.</p> <p>प्रत्येक अनुभवासाठी वेगवेगळे प्रश्न तयार करावे लागतात.</p> <p>अध्यापनाच्या ज्ञान, आकलन, उपयोजन व कौशल्य या उद्दिष्टांचे मूल्यमापन करण्यासाठी तोंडी परिक्षा, लेखी परिक्षा व कृतीवर आधारित परिक्षा घ्याव्यात. मूल्यमापनासाठीचे प्रश्न लघुतरी व दीर्घोत्तरी असे असावेत. लघुतरी प्रश्नांमध्ये एका वाक्यात उत्तरे लिहा, रिकाम्या जागा भरा, जोड्या जुळवा. पर्यायी शब्दाला गोल करा, चूक की बरोबर लिहा. अशा प्रश्नांचा समावेश असावा.</p> <p>वाचन कौशल्य तपासण्यासाठी प्रत्येक विद्यार्थ्याला परिच्छेदाचे वाचन करण्यास सांगावे. या मधूनच</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>३. वाचन</p> <p>१. विशिष्ट शब्दांचा प्रयोग करून ध्वनिची साम्यता आणि फरक ओळखून वाचन करण्याचे सामर्थ्य यावे.</p> <p>२. परिच्छेद, म्हणी, वाक्प्रचार उखाणे, सुभाषिते यांचे वाचन करून त्याचा अर्थ समजून घेण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>३. विषयाचे वाचन करून त्यातील विचारांचे आलोचनात्मक आकलन करून घेऊन तर्काने निर्णयाप्रत येण्याचे सामर्थ्य रूजवावे.</p> <p>४. मुलांनी उपयुक्त असे अवांतर वाचन करून अर्थग्रहण करण्याचे सामर्थ्य वाढवावे. वाचलेल्या साहित्यावर प्रश्न विचारून, निर्माण करून अनुमान काढावे.</p> <p>५. अलंकारिक भाषेचे लेखन, ध्वनिचिन्हांच्या भावार्थासह वाचता यावे.</p> <p>६. सुमारे ७००० शब्दांचे स्वतंत्रपणे वाचन करून त्या शब्दांचे अर्थग्रहण करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p>	<p>नीती प्रधान, भावपूर्ण आधुनिक गद्य-पद्य पाठ असावेत.</p> <p>भूपाळी, अभंग, ओवी, दिंडी, मनाचे श्लोक, तसेच नवकाव्य यावर आधारित पद्य पाठांचा समावेश असावा.</p> <p>क्रियात्मक भाषा रचना, वर्ण विचार, नाम, क्रियापद, क्रियाविशेषण अव्यये, विभक्ती, कारक प्रयोग, समास, आणि शब्दसिद्धी व मात्रालेखन, वाक्यांचे प्रकार.</p> <p>म्हणी, वाक्प्रचार, आणि पत्रलेखन, निबंध लेखन, कथा, कविता, अपरिचीत गद्यांशातील प्रश्नांची उत्तरे देणे, वाचणे.</p> <p>नवीन शब्द भांडार वाढविणे.</p>	<p>मात्रा लेखन करून लघु-गुरूच्या खुणा घालून एकूण मात्रांची गणना करणे.</p> <p>विविध तऱ्हेची पत्रे, निबंध यांचे वाचन करणे. पाठ्येतर परिच्छेद वाचून त्या वरील प्रश्नांची उत्तरे देऊन त्या परिच्छेदास योग्य शिर्षक देण्याचे सामर्थ्य वाचनाने प्राप्त व्हावे.</p> <p>अलंकाराची ओळख (शब्दालंकार - अनुप्रास)</p>	<p>विशिष्ट शब्दांचा संग्रह करणे. ध्वनिसाम्य असलेल्या शब्दांचे वर्गिकरण करून ते सांगण्यासाठी शब्दयादी तयार करावी. अशा प्रकारचे शब्दखेळ घ्यावेत. सार्वजनिक वाचनालयाला भेट देऊन विविध साहित्याचा परिचय करून घेणे. उदा. बालकथा, बालकविता, बालकांसाठी असलेली मासिके इत्यादी.</p> <p>थोरांचे जीवन चरित्र, खेळाडूंची माहिती, साहसी वीर पुरुष व महिलांचे चरित्र यांचा संग्रह करणे.</p>	<p>विरामचिन्हांचा उपयोग, आवाजातील चढउतार, उच्चारण स्पष्टता, शुद्ध उच्चार या उपक्षमताही पडताळून पाहता येतात. संभाषण या कौशल्याचे मूल्यमापनही तोंडी परिक्षेद्वारे करता येते.</p> <p>भाषेतील तिसरे कौशल्य भाषण हे आहे. विवेचन सुसुत्रता, आवाजातील चढउतारासह विचारांची अभिव्यक्ती स्मरणशक्ती, उच्चार शुद्धता या गुणांचा पडताळा या कौशल्याच्या विकासात घेता येतो. कवितांचे सुरेल गायन... स्मरणशक्तीला पूरक आहे. हे मूल्यमापन करताना ध्यानात घ्यावे.</p> <p>लेखन कौशल्याचे मूल्यमापन करताना अक्षरातील अंतर, शब्दांतील अंतर, विरामचिन्हांचा उपयोग, यांची तपासणी करावी. एकमेकांच्या वहा</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
<p>४. लेखन</p> <p>१. परिच्छेदाचे विवरण, नवकल्पना, समानार्थी, विरुद्धार्थी, अनेकार्थी शब्दांचे आकलन करून घेऊन लेखन कार्यात या सर्वांचा उपयोग करण्याचे सामर्थ्य वाढविणे.</p> <p>२. कवितेचा सारांश लिहिता येणे. कथा, छोटे संवाद, कथेतील मुख्य कल्पना यांचे लेखन, करण्यास प्रवृत्त करणे.</p> <p>३. वाचलेले किंवा संभाषणातले शब्द ऐकून स्वराघाताप्रमाणे शुद्ध लिहिण्यास प्राप्त कौशल्य मिळवून देणे.</p> <p>४. रचनात्मक लेखन करण्यास कथा, कविता, पत्र वर्णन यांच्या अभ्यासाने उद्युक्त करणे.</p> <p>५. क्रियात्मक व्याकरणाच्या नियामांना अनुसरून भाषेच्या अभ्यासाची वृद्धी होईल असे लेखन करता येणे.</p>	<p>वाक्यात शब्दांचे भिन्नप्रकार वापरल्यामुळे अर्थ त्या प्रमाणे बदलतो याचे ज्ञान होणे.</p> <p>कवितेतील आशयानुसार अर्थ स्पष्ट करणे.</p> <p>कथा आणि तिचा आशय, कल्पना जाणून घेणे.</p> <p>शुद्धलेखन म्हणजे काय? हे समजणे.</p> <p>स्वयंलेखनाचा सराव वाढीस लावणे.</p> <p>व्याकरण दृष्ट्या भाषेचा अभ्यास होणे.</p>		<p>नवकल्पना.</p> <p>समानार्थी, भिन्नार्थी शब्दांची काडे तयार करून ती वर्गातील मुलांना वाटा.</p> <p>समानार्थी शब्द खेळाकरिता समानार्थी शब्द ज्या मुलाकडे आले आहेत. त्यांना एकत्र येण्यास सांगा. अशा प्रकारे अनेक शब्द खेळांचे आयोजन करा.</p> <p>संवाद, निबंध, पत्र, कविता, प्रवास वर्णन, याबाबतची लेखन स्पर्धा घ्यावी. शुद्धलेखनाच्या नियमास अनुसरून सुंदर हस्ताक्षरात लिहिलेल्या परिच्छेदांची स्पर्धा घ्यावी.</p> <p>विरामचिन्हांचा योग्य उपयोग करण्याचा सराव होण्यासाठी विराम चिन्हेरहित परिच्छेद द्यावेत.</p>	<p>बदलून देऊन प्रकटवाचन करण्यास सांगावे. हस्ताक्षर वाचनाचे मूल्यमापन करण्याची ही साधी रीत आहे. फळ्यावरील किंवा तक्त्यावरील मजकूरांचे अनुलेखन करवून घ्यावे. अनुलेखनातील दोषांचे निवारण मूल्यमापनात करावे. श्रुतलेखन ही लेखन कौशल्याची सर्वोच्च कसोटी आहे. श्रुतलेखनातून केलेल्या मूल्यमापनाद्वारे श्रवण कौशल्याचे आणि लेखन कौशल्याचेही मूल्यमापन करता येते.</p> <p>१) पाठांतराच्या कविता तालासुरात म्हणवून घेणे.</p> <p>२) पाठांतरासाठी असलेल्या कवितांची कडवी - मौखिक व लेखी स्वरूपात पूर्ण करण्यास सांगणे.</p> <p>✽ दिलेल्या पद्य ओळींचा सारांश / अर्थ लिहिण्यास सांगणे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
६. छंद शास्त्राचा परिचय व्हावा म्हणून लघु-गुरु खुणांचा अर्थ ग्रहण करणे आणि मात्रा लेखन करता येणे.	कविता आणि त्यातील गोडी, ध्वनी आणि शब्द रचना यांची कल्पना येणे.		<p>थोरांचे विचारधन लेखन संग्रह करणे.</p> <p>शुद्धलेखन स्पर्धा घेऊन मुलाला वैयक्तिक भाग घेण्यास उद्युक्त करावे.</p> <p>ध्वनी फिती ऐकविण्यासाठी कथा, गाणी यांची निवड करून त्यावर प्रश्न विचारावेत.</p> <p>मुद्रित वाचनासाठी संग्रहा परिच्छेद यांचा संग्रह करावा व मुलांच्याकडून वाचन करून घ्यावे.</p> <p>हस्तलिखित प्रती संग्रहीत कराव्यात व प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून वाचून घ्याव्यात.</p> <p>कथा कथन कार्यक्रम ठेवावा. मुलांना यात प्राधान्य द्यावे.</p> <p>छोट्या कविता रचण्यास सांगून त्यांचे वाचन करून घ्यावे.</p> <p>विरुद्धार्थी शब्दांचे संग्रह करणे व वही तयार करणे.</p>	<p>* पाठ्यांशाच्या श्रवणानंतर का? कोठे? कसे? या प्रकारचे प्रश्न विचारणे.</p> <p>* लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न विचारून पाठाचे मूल्यमापन करणे.</p> <p>* गटवार चर्चा घडवून अध्ययन केलेल्या पाठाचे मूल्यमापन करणे.</p> <p>* भाषण स्पर्धांचे आयोजन करणे.</p> <p>* सहलीचे किंवा स्थलदर्शनाचे वृत्त लिहिण्यास सांगणे.</p> <p>* ध्वनिसाम्यता किंवा ध्वनिफरक समजला आहे का? हे पाहण्यासाठी विशिष्ट शब्दांचे प्रकट वाचन घेणे.</p> <p>* वाचन कौशल्यासाठी मुद्रित व हस्तलिखित मजकूराचे प्रकट वाचन घेणे.</p> <p>* परिच्छेदाचे वाचन करून घेऊन त्यावर प्रश्न विचारणे, शीर्षक सुचविण्यास सांगावे.</p>

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
			<p>छोट्या कथांच्या वाचनासाठी शालेय ग्रंथालयातील पुस्तके द्यावीत व प्रत्येक कथेचा आशय विचारून घ्यावा.</p>	<ul style="list-style-type: none"> * सुविचार व म्हणींचे तक्ते किंवा वाक्य पट्ट्या करून घेणे. * हस्ताक्षर स्पर्धा आयोजित करणे. * प्रत्येक अक्षरात, शब्दात, ओळीत, योग्य अंतर योग्य विराम चिन्हांचा वापर करून लिहिण्यास उद्युक्त करणे. * अवांतर वाचनासाठी दिलेल्या कथांचा किंवा माहितीचा सारांश सांगण्यास किंवा लिहिण्यास देणे. * अनुलेखन व श्रुत लेखन करवून घेऊन परस्परांकडून तपासून घेणे. * शालेय कार्यक्रमाचा अथवा इतर ठिकाणी पाहिलेल्या कार्यक्रमांचा, घटनांचा सारांश (अहवालात्मक) लिहिण्यास सांगणे.

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
			स्थानिक ठिकाणी होणाऱ्या वक्तृत्व स्पर्धेत भाग घेण्यास प्रोत्साहन देणे.	<ul style="list-style-type: none"> * निबंध लिहिण्यास सांगणे, पत्र लेखन करून घेणे. * शाळेत वादविवाद स्पर्धांचे आयोजन करणे. * मुद्यावरून गोष्ट लिहिण्यास सांगणे. * कवितेचा अर्थ देऊन तो अर्थ नेमक्या कोणत्या ओळीत आला आहे हे विचारणे. * समानार्थी शब्द, विरुद्धार्थी शब्द, जोडशब्द, जोड्या जुळवा, रिकाम्या जागा भरणे, पर्यायी शब्द निवडणे, शब्द समुहाबद्दल एक शब्द योजणे अशा अनेक कृती करून घेणे. * प्रश्नमंजुषा कार्यक्रमाचे आयोजन करणे. शब्द कोडी सोडविण्यास उद्युक्त करणे.

Competency सामर्थ्य विवरण	Subject / Forms of Literature विषय व्याप्ती	Types of Lessons प्रकार	Activities कृती	Evaluation मूल्यमापन
१	२	३	४	५
				<p>व्याकरणाच्या अभ्यासां- तर्गत येणाऱ्या विशेष गोष्टींचा सराव करून घेणे उदा.-</p> <p>१) संधी २) समास ३) प्रयोग</p> <p>यांची अनेक उदाहरणे मौखिक व लेखी सोडवून घेणे. संदर्भानुसार हा कोणता समास, हा कोणता प्रयोग असे प्रश्न निरंतर अध्यापन/ अध्ययन प्रक्रियेत विचारणे.</p> <p>* इयत्ता सातवीच्या निर्दिष्ट अलंकारांच्या उदाहरणांचा सराव देणे.</p> <p>* मात्रा लेखनासाठी विविध उदाहरणे घटवून घेणे.</p> <p>* मौखिक पद्धतीने चालणाऱ्या अध्ययन अध्यापनात कोणता अलंकार? शब्दांच्या किती मात्रा होतात? असे प्रश्न विचारून व्याकरणाचे मूल्यमापन करणे.</p>

प्रस्तावना

विषय - मराठी : ८ वी, ९ वी, १० वी

INTRODUCTION

SUBJECT - MARATHI : 8th, 9th, 10th

मराठी (प्रथम भाषा) अभ्यासक्रम

कर्नाटक शासनाने एन्. सी. एफ. - २००५ आवश्यक त्या बदला नंतर ग्राह्य मानले. हे बदल अर्थातच राज्याच्या अपेक्षा, गरजा, उपलब्ध संसाधन आणि येथील 'शैक्षणिक' समस्या या सर्व गोष्टी विचारात घेऊन केले गेले.

कर्नाटक राज्यामध्ये कन्नड, मराठी, हिंदी, संस्कृत, तमिळ, तेलगु, उर्दू, अरेबिक व इंग्रजी अशा भाषा शिकविल्या जातात. भारतातील बहुभाषिकतेचे हे एक उत्तम उदाहरण आहे. बहुभाषा अध्ययन - अध्यापनाद्वारे भाषिक बांधव्याची जोपासना होते; आणि देशातील भाषिक अडचणींना तोंड देण्याचे सामर्थ्य निर्माण होते. हे लक्षात घेऊन कर्नाटकाने त्रिभाषा सूत्र स्वीकारले आहे. कर्नाटकात शिकत असलेल्या बिगर कन्नड म्हणजे मराठी विद्यार्थ्यांना मातृभाषा म्हणून मराठी प्रादेशिक भाषा म्हणून कन्नड आणि जागतिक भाषा म्हणून इंग्रजीचा अभ्यास करावा लागतो.

भाषेशिवाय इतर कोणतेही अध्ययन शक्य नाही. भाषा हे ज्ञान संग्रहाचे साधन आहेच शिवाय ते ज्ञान सृष्टीचेही साधन बनले पाहिजे. ही ज्ञानसृष्टीचीसामर्थ्ये विद्यार्थ्यांमध्ये रुजविण्यास भाषा अध्यापन समर्थ असले पाहिजे. पाठांचे ओझे वाढविण्यापेक्षा गुणवत्ता वाढविणे महत्वाचे आहे. संख्येने कमी परंतु ज्ञान सृष्टी सामर्थ्याची अधिक वाढ करणारे पाठ्यपुस्तक बनविले गेले पाहिजे.

शांततेचा पुरस्कार करणारे, सामाजिक सहजीवनाची संस्कृती बिंबविणारे, सत्याचा पुरस्कार करणारे, पूर्वग्रह आणि जात्यांधता नष्ट करणारे, अपायकारी - विध्वंसक विचारांचा तिरस्कार करणारे, योग्य ती बौद्धिक प्रामाणिकता जोपासणारे, परिसर संरक्षणाची जाणीव देणारे, सभ्य वर्तनाचा पुरस्कार करणारे, देशाभिमान वाढविणारे, समृद्ध संयम निर्माण करणारे असे पाठ्य निवडावेत असे या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप आहे.

भाषेची चार मूलभूत कौशल्ये १) श्रवण २) भाषण ३) वाचन आणि ४) लेखन ही होत. यांचा क्रमवार, श्रेणीबद्ध विकास व्हावा असे या अभ्यासक्रमाचे स्वरूप ठेवले आहे. भाषण व वाचन यांवर अधिक भर देवून मौखिक अभिव्यक्ती मधून सुसंवाद साधता यावा आणि सस्वर व मौन वाचनाचे कौशल्य पूर्णपणे विकसित व्हावे अशा प्रकारचा अभ्यासक्रम बनविण्यात आला आहे.

मराठी प्रथम भाषा अध्यापनाची वैशिष्ट्ये

- * शाळेत प्रवेश करण्यापूर्वीच मुलाना मराठी भाषेचे जुजबी ज्ञान असते.
- * परिचित भाषेमध्ये आवश्यक त्या सुधारणा करून औपचारिक भाषेकडे वळावे.
- * भाषा प्रबुधता वाढावी.
- * सर्वांशी मुक्तपणे संवाद साधता यावा.
- * भाषा ज्ञानाद्वारे जगाशी संपर्क ठेवता यावा.
- * मुलांमधील अंतर्गत कौशल्ये अभिव्यक्त व्हावीत व त्यांचा दैनंदिन जीवनात आणि व्यवहारात उपयोग व्हावा.
- * मूळ कौशल्याकडून उच्च दर्जाच्या कौशल्याकडे जावे.
- * संवेदन शीलतेचा विकास भाषेद्वारे व्हावा.
- * भाषेचा क्रियात्मक उपयोग व्हावा.
- * अमूर्त चिंतन व ज्ञान संपादनाचे साधन म्हणून भाषा वापरली जावी

पाठ्यक्रमाचे स्वरूप

- * साहित्याबरोबर इतर विषय.
- * दैनंदिन जीवनातील संदर्भ प्रतिबिंबित असावेत.
- * राज्याशी संबंधित असे एक पुस्तक असावे.
- * संहिता कमी आणि कृती अधिक असाव्यात.
- * प्रादेशिक भाषेच्या वापराला अधिक संधी असावी.
- * मुलांच्या प्रादेशिक व सांस्कृतिक अनुभवांना प्राधान्य
- * स्थानिक आचार विचार व्यक्त करता यावेत अशा कृती.
- * त्या त्या प्रदेशाचा इतिहास, स्मारके, लोकोक्ती यांचा समावेश असावा.
- * त्या त्या प्रदेशातील कला कौशल्ये आत्मसात व्हावीत, अभिव्यक्त व्हावीत.

अध्ययन संहिता (सूत्रे)

- * वयोमान व बुद्धिमानानुसार
- * वैज्ञानिकता
- * उत्सुकता व सृजनशीलता जोपासना
- * सांस्कृतिक व सामाजिक प्रभाव
- * चारित्रिक समर्पकता.
- * व्यावहारिकता
- * प्रामाणिकपणा, वस्तुनिष्ठता, सहकार यांचे पूर्वग्रहमुक्त व वास्तविक ज्ञान
- * चिंतन शीलता व विवेचनशीलतेचा विकास.
- * विशेष आवश्यकता असणाऱ्या (अपंग) मुलांना (समन्वय शिक्षण) पूरक.
- * लिंग समानता.
- * सामाजिक समानता व सामाजिक न्याय.
- * संदर्भ साहित्याचा उपयोग करता यावा.
- * प्रचार माध्यमांचा उपयोग करता यावा.
- * शाळा हे समुदाय केंद्र ही भावना रुजावी.
- * अध्यापन पध्दतींचा सर्वकष उपयोग.
- * समीक्षात्मकता, विमर्शात्मकता, संभाषण क्षमता, समालोचन क्षमता, निर्णय क्षमता, समस्या निवारण क्षमता, प्रसंगावधान अशा कौशल्यांचा विकास.
- * कौशल्यांचा एकत्रित वापर.
- * भाषा शिक्षण ही सर्व शिक्षकांची जबाबदारी
- * अर्थपूर्ण व समृद्ध घटक असावेत.
- * सांस्कृतिक व सामाजिक घटक.
- * अंधश्रद्धांचे निर्मूलन व्हावे.

भाषा मूल्यमापन

- * पाठ्य पुस्तकाचा उपयोग भाषा परिणती मापनासाठी

- * मूल्यमापन व्यापक असावे.
- * मूल्यमापनाचा अतिभार होऊ नये.
- * अध्यापन व मौल्यमापन बरोबर व्हावे.
- * स्वमूल्यमापनास संधी असावी.
- * प्रगतीच्या नोंदी एकत्रित करून विद्यार्थ्यांना द्याव्यात.
या सर्व गोष्टींचा समतोल विचार करून व मराठी भाषेची वैशिष्ट्ये लक्षात घेऊन बनविलेल्या अभ्यासक्रमात खालील गोष्टी आढळतील.
- * मराठी भाषेचा इतिहास.
- * मराठी साहित्याचा इतिहास.
- * भाषेच्या स्वरूपात घडलेले बदल
- * मराठी संस्कृतीचा विकास
- * मराठीच्या बोलीभाषा
- * प्रमाण मराठी भाषा व बोलीभाषा यांचा सहसंबंध
- * साहित्याच्या स्वरूपात झालेले बदल
- * रचनेतील बंधने
- * रचनेतील शैथिल्य
- * रचनेतील वैविध्य
- * रचना कालानुक्रम
- * विविध सामाजिक स्तरांना दिलेले प्राधान्य.
- * स्त्री पुरुष समानता.
- * मराठी संस्कृतीची ओळख
- * मराठी परंपरा व चालीरीती
- * मराठीचे वेगळेपण

एकूणच हा अभ्यासक्रम सर्वकष व विद्यार्थ्यांना आकर्षक व पेलवणारा असेल याचा आम्हाला विश्वास आहे.

विषय - मराठी
(SUBJECT - MARATHI)

इयत्ता - आठवी
(STANDARD - 8TH)

इयत्ता आठवी - प्रथम भाषा मराठी

मराठी भाषेतील सर्वसामान्य उद्दीष्टे

- १) भाषेची जडण-घडण समजणे
- २) विविध साहित्य प्रकारचा आस्वाद घेण्याची क्षमता विकसित होणे.
- ३) छापील साहित्याबरोबरच रंगभूमी, चित्रपट, नभोवाणी, दूरदर्शन, संगणक इत्यादी दृक श्राव्य माध्यमाद्वारे भाषिक अनुभव समृद्ध होणे.
- ४) पर्यावरण विषयक जाणीव समृद्ध करणे.
- ५) नैतिक मूल्यांची जोपासना करणे.
- ६) मराठी बोलीभाषांबाबत आपुलकीची भावना निर्माण होणे.
- ७) मराठीच्या भगिनी भाषा व भाषिक व इतर भाषा व भाषिक यांच्याविषयी आत्मीयता निर्माण होणे.
- ८) मातृभाषेच्या अभ्यासातून इतर विषयाच्या अध्ययनासाठी उपयुक्त अशी भाषिक कौशल्ये विकसित होणे.
- ९) भाषेच्या अभ्यासातून आत्माविष्कार व चिंतनशीलता याचा विकास साधणे.
- १०) भाषेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना संस्कारक्षम बनविणे.
- ११) भाषेचे कलात्मक रूप जोपासणे व वृद्धिदंगत करणे.
- १२) भाषा ग्रहण शक्तीचा विकास करणे
- १३) सत्प्रवृत्तीचे पोषण करणे.
- १४) चिकित्सक वृत्तीची जोपासना करणे .
- १५) जीवनातील वास्तविकता लक्षात आणून देऊन सर्वांना समान संधी देणारा व एकसंघ समाज घडविण्याची प्रेरणा देणे.
- १६) विविध वाङ्मयीन प्रवाह जाणवून देणे.

- १७) भाषेच्या अभ्यासातून विघातक शक्तींना सामोरे जाण्याची क्षमता निर्माण करणे
- १८) माहिती - तंत्रज्ञान, पर्यावरण आणि जागतिकीकरणाच्या समस्यांची ओळख करून देणे व त्यांच्या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी विद्यार्थ्यांना समर्थ करणे.
- १९) विद्यार्थ्यांमध्ये स्वयंअध्ययनाची आवड निर्माण करणे.
- २०) विद्यार्थ्यांच्या ठिकाणी आपली भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि मूल्ये यांच्याबद्दल आत्मियता निर्माण करणे.
- २१) विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रप्रेम, मानवता, विज्ञाननिष्ठा, सर्वधर्मसमभाव याची जोपासना करणे.
- २२) विद्यार्थ्यांमध्ये स्त्री-पुरुष समानता, वडिलधाऱ्यांबद्दल आदराची भावना निर्माण करणे.
- २३) विद्यार्थ्यांमध्ये निसर्गप्रेम, श्रमप्रतिष्ठा आणि सामाजिक जाणीव या गुणांची वाढ व जोपासना करणे.
- २४) शुध्द, उपयुक्त आणि प्रभावी स्वरूपात भाषेचा उपयोग करण्याची क्षमता विकसित करणे.
- २५) शब्दभांडार वाढविणे.
- २६) विविध विषयांवरील आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याची क्षमता वाढविणे
- २७) कल्पकतेला वाव देणे.
- २८) मातृभाषेतून भावनांचे उदात्तीकरण साधणे.
- २९) राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना वाढीस लावणे.
- ३०) विद्यार्थ्यांना औपचारिक प्रसंगांना अनुसरून भाषेचा उपयोग करता यावा.
- ३१) विद्यार्थ्यांच्या शब्दसंग्रहात पारिभाषिक व इतर भाषांतील शब्दांची भर घालणे.
- ३२) शब्दशक्तीचा विकास करणे.
- ३३) विविध काव्य प्रकाराची ओळख करून घ्यावी.
- ३४) सभोतालच्या परिसराचे जाणीवपूर्वक निरीक्षण करता येणे.
- ३५) स्वतंत्र वाचनाची आवड निर्माण करणे.

- ३६) कवी-कवयित्री, लेखक-लेखिका यांच्या जीवनाचा स्थूल परिचय करणे
- ३७) अंधश्रद्धा जोपासली जाऊ नये.
- ३८) व्याकरण, भाषा आणि अस्मिता संवेदनशीलतेची जोपासना करणे.
- ३९) मागील इयत्तेत मिळवलेल्या भाषिक कौशल्यांचा उत्तरोत्तर विकास करणे.
- ४०) सृजनात्मक साहित्याच्या समीक्षात्मक आस्वादाची जाणीव निर्माण करणे.
- ४१) अभिव्यक्ती क्षमतेचा विकास.
- ४२) जात, धर्म लिंग, प्रांत, राष्ट्र यांच्याशी संबधीत पूर्वग्रहदुषित रूढी, परंपरा बदलची जागरूकता निर्माण करणे
- ४३) अमूर्त कल्पनांच्या आकलनाचा विकास करणे.
- ४४) मातृभाषेवर होणाऱ्या शाब्दीक अत्याचाराची जाणीव करून देणे.
- ४५) अन्य भाषेतील शब्दांनी भाषेच्या समृद्धतेची जाणीव करून देणे.
- ४६) विद्यार्थ्यांमध्ये समाजातील आव्हानांना सामोरे जाण्याची क्षमता भाषेद्वारे निर्माण करणे.
- ४७) किशोर साहित्य, वृत्तपत्रे वाजून समजण्याच्या व आनंद घेण्याच्या क्षमतेचा विकास करणे.
- ४८) मराठीची अस्मिता टिकवून ठेवण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ४९) मराठीचे वेगळेपण जपण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ५०) भाषा ही नियमानी बद्ध आहे हे समजून घेणे.
- ५१) भाषा शुद्धतेला प्राधान्य देणे.
- ५२) व्याकरणातील संज्ञांची ओळख स्तरानुसार करून देणे.
- ५३) व्याकरणाची सखोल ओळख व्हावी.
- ५४) व्याकरण ही भाषेची मुलभूत बैठक आहे याची जाणीव होणे.

इयत्ता आठवी - प्रथम भाषा मराठी

* विशिष्ट उद्दिष्टे :-

* श्रावण

- १) श्रावण वाचलेल्या भागाचे ऐकून आकलन होणे.
- २) श्राव्य साधनांच्या माध्यमातून भाषिक अनुभव घेणे (ध्वनीफीत / आकाशवाणी)
- ३) श्रावणाच्या माध्यमातून उच्चारतातील बारकावे समजून घेणे.
- ४) श्रावणाच्या माध्यमातून उच्चारतातील दोष लक्षात घेऊन सुधारणे.
- ५) भाषेच्या स्वरूपातील कालानुसार बदल लक्षात घेणे.

* भाषण

- १) स्पष्ट उच्चारांसह आपले विचार, भावना, कल्पना, इच्छा, अनुभव समर्पक शब्दातून तोंडी व्यक्त करता येणे
- २) विशिष्ट व्यंजनांचा उच्चार योग्य रितीने करणे.
- ३) विविध प्रसंगानुसार विचार प्रकट करता येणे.
- ४) तयारी करून छोटेसे भाषण करणे.
- ५) पाठावरील प्रश्नाचे उत्तर देता येणे.
- ६) पाठांतरीत कविता सुरात म्हणून दाखविणे.
- ७) पाठ्य पुस्तकातील नाट्यउतान्यातील संवाद म्हणून दाखवणे.

* वाचन

- १) मौन वाचन करता येणे.
- २) न अडखळता प्रकट वाचन
- ३) ज्ञान, आनंद, मनोरंजन यासाठी अवांतर वाचनाची आवड निर्माण होणे.
- ४) पाठाच्या माध्यमातून (वाचनातून) विविध प्रकारच्या साहित्याचा आस्वाद घेणे.
- ५) उत्तम अभिरुची व सौंदर्य दृष्टी निर्माण करणे.
- ६) वाचनातून सृजनशीलता निर्माण करणे.
- ७) पाठाच्या वाचनातून भाषिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक वारसा, जोपासणे.
- ८) गद्य व पद्य यांच्या वाचनातून मूल्य विकास साधणे.

*** लेखन**

- १) अनुलेखन कौशल्याचा विकास करणे.
- २) कोणत्याही परिचित विषयावर एक परिच्छेद लिहिता येणे.
- ३) लेखनाचे विविध प्रकार अभ्यासणे.
- ४) आपले विचार स्पष्टपणे लिहिता येणे.
- ५) व्याकरणानुसार शुद्ध स्वरूपात लिहिता येणे.
- ६) पत्रलेखन, अर्जलेखन, वृत्तांत लेखन, निवेदन, अहवाल लिहिता यावेत.

प्रथम भाषा : मराठी इयत्ता ८वी ते १० वी

कर्नाटकात प्रथम भाषा म्हणून खालीलपैकी एका भाषेचा अभ्यास करावा लागतो.

१. कन्नड २. इंग्लीश ३. उर्दू ४. मराठी ५. संस्कृत ६. हिंदी ७. तेलगु ८. तमिळ
त प शी ल तासिका

	८वी व ९वी	१० वी
गद्य, पद्य व क्रियात्मक व्याकरण	१५०	१४५
रचना	३५	३५
परिहार अध्यापन व परीक्षा	२५	-
	<u>२१०</u>	<u>१८०</u>

* परिहार अध्यापन सक्तीचे असून प्रत्येक घटकाच्या अध्यापना नंतर मूल्यमापन करून त्रुटी, दोष निवारणासाठी योग्य ती कार्यवाही करावी.

परीक्षा :- ८वी व ९वी इयत्तांसाठी सेमिस्टर पध्दत असल्याने त्यानुसार पाठ्यक्रम, परीक्षा यांचे आयोजन करावे.
१० वी साठी वार्षिक परीक्षा असलेने त्यानुसार पाठ्यक्रम व परीक्षा यांचे आयोजन करावे.

* गुणांक :-

८ वी ते ९ वी साठी लेखी मूल्यमापना करिता ४० गुणांक व मौखिक मूल्यमापनाकरिता १० गुणांक प्रत्येक सेमिस्टरसाठी असतील. १०वी साठी वार्षिक परीक्षा १२५ गुणांकांची असेल. ८वी व ९वी साठी परीक्षा कालावधी ९० मिनिटे असून १०वी परीक्षेकरिता हा कालावधी १८० मिनिटे असेल .

* प्रथम भाषा - मराठी

इयत्ता ८वी

आठवड्याला ६ प्रमाणे एकूण २१० तासिका

गद्य भाग

किमान १० पाठ व कमाल १२ पाठ

लिंग समानता, प्रादेशिक समानता, शैलीतील वैविध्य लक्षात घेवून सुमारे ५० ते ७५ पृष्ठांची व्याप्ती असावी. कथा, निबंध, नाटक, चरित्र-आत्मचरित्र, ललित, प्रवास वर्णन, लोक साहित्य, प्राचीन गद्य वगैरेंचा समावेश असावा.

पद्य भाग

२५० ओळींचा पद्य भाग असावा. किमान १० व कमाल १२ पद्यपाठ असावेत.

प्राचीन पद्य - २० ओळी

पंडीत व शाहिर - ४० ओळी

आधुनिक - १९० ओळी

एकूण - २५० ओळी

* सूचना - १) गद्य व पद्य पाठांची संख्या समान असावी.

२) पाठांतरासाठी प्राचीन १०, पंडीत शाहिर - १० व आधुनिक ३० ओळी देणे

रचना - एकूण ३५ तासिका.

१. निबंध - ४

परिसर, पर्यावरण, प्रसार माध्यमे, आरोग्य, निर्मलीकरण, नैसर्गिक प्रकोप यापैकी ४ विषय.

२. पत्र लेखन - ३

रचना व प्रकार यांची माहिती देणे व तीन पारिवारिक पत्रे लिहून घेणे

३. आकलन ३ उत्तारे देणे

व्याकरण (क्रियात्मक)

१. वर्णमाला - उजळणी

२. शब्दांच्या जाती - उजळणी

३. विरामचिन्हे - उजळणी

४. लिंग विचार - उजळणी

५. वचन विचार - उजळणी

६. काळ - उजळणी

७. विरुद्धार्थी/समानार्थी शब्द

८. शब्द समूहास एक शब्द

९. संधी - स्वर संधी, विसर्ग संधी, व्यंजन संधी यांचे नियम

१०. अलंकार - शब्दालंकार - अनुप्रास, यमक
अर्थालंकार - उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपक

११. वाक्याचे प्रकार - केवल (शुद्ध), मिश्र, संयुक्त

१२. वृत्त ओळख - अक्षरगण वृत्त - लघुगुरु क्रम, गण पाडणे,
भुजंग प्रयात आणि वसंततिलका.

१३. शुद्ध लेखन - शुद्ध लेखनाचे नियम (सुधारित)

१४. म्हणी - २० म्हणी व त्यांचे अर्थ देणे

विषय : मराठी, इयत्ता : आठवी
(Subject - Marathi, Standard - 8th)

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
१) प्राचीन भाषेचे स्वरूप समजावे प्राचीन भाषेचे सौंदर्य समजावे	प्राचीन गद्य :- लीळा - चरित्र एक सोपी व छोटी घटना	प्राचीन भाषेचे स्वरूप व सौंदर्य समजेपर्यंत	कथन व स्पष्टीकरण, लघुत्तरी व वस्तुनिष्ठ प्रश्न	एका महानुभव पंथाच्या मठाला भेट देऊन तेथील दिनक्रम समजून घ्या.
२) मराठी भाषेच्या बदलत्या स्वरूपाची ओळख	ऐतिहासिक:- बखर सभासदाची बखर-त्यातील एक छोटा प्रसंग	मराठी भाषेच्या बदलत्या स्वरूपाची ओळख होई - पर्यंत	स्पष्टीकरण - प्रश्नोत्तर, लघुत्तरी व वस्तुनिष्ठ प्रश्न	भाऊसाहेबांच्या बखरीतील पानीपतच्या संग्रामाची माहिती वाचा.
३) सामाजिक जाणीव निर्माण करणे. विचाराची दिशा लक्षात यावी.	वैचारिक :- निबंध - चिपळूणकर, अत्रे, म. फुले यापैकी एक	सामाजिक जाणीव निर्माण होऊन विचाराची दिशा लक्षात येईपर्यंत	चर्चा व प्रश्नोत्तरे, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न	आगरकर, सावरकर, चिपळूणकर, यांचे वैचारिक निबंध वाचा.
४) साहित्य प्रकार लक्षात घेण्यासाठी, विचारांचा आशय लक्षात यावा. म्हणून	लघु निबंध :- फडके, गाडगीळ, खांडेकर यापैकी एक	लघुनिबंध साहित्यप्रकाराचे साधेपण लक्षात येईपर्यंत	चर्चा - प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न	वि. स. खांडेकराचा मंजुधार हा लघुनिबंध संग्रह वाचा.
५) विषय लक्षात घेणे, शब्द सौंदर्य लक्षात यावे	ललित :- प्रिया तेंडूलकर श्रीनिवास कुलकर्णी यापैकी एक.	ललित या साहित्य प्रकाराचे शब्द सौंदर्य लक्षात येईपर्यंत	चर्चा- प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण.	पंचतारांकित हा प्रिया तेंडूलकराचा ललित-निबंध संग्रह वाचा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
६) परप्रातांची ओळख व्हावी. मानवतेची जाणीव व्हावी.	प्रवासवर्णन - कमला फडके - सुभाष भेंडे, गंगाधर गाडगीळ यापैकी एक.	परप्रांताची ओळख होऊन मानवतेची जाणीव होईपर्यंत	चर्चा - स्पष्टीकरण , वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न संदर्भासह- स्पष्टीकरण	पु.ल. देशपांडे यांचे अपूर्वाई हे प्रवास वर्णन वाचा.
७) कथावस्तु समजावी पात्रांचे स्वभाव - वैशिष्ट्ये समजावी. प्रसंगातील आंतरसंबंध लक्षात यावा.	कथा - ग्रामीण, प्रत्येकी एक कौटुंबिक पौराणिक	कथावस्तु समजे पर्यंत, पात्रांची स्वभाव वैशिष्ट्ये लक्षात येईपर्यंत व प्रसंगाचे आंतरसंबंध समजेपर्यंत.	कथन, निवेदन, चर्चा, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न संदर्भ स्पष्टीकरण	चिं.वि.जोशी (विनोदी) य.गो. जोशी (कौटुंबिक) यांचे कथासंग्रह वाचा रामायण, महाभारतातील कथा वाचा.
८) व्यक्तीची स्वभाववैशिष्ट्ये समजण्यासाठी व्यक्तीच्या स्वभावावर परिसराचा होणारा परिणाम समजावून घेण्यासाठी	व्यक्तिचित्र - व्यं.दि. माडगूळकर वि. द. घाटे - यापैकी एक	निरनिराळ्या-व्यक्तींची स्वभाव वैशिष्ट्ये समजे - पर्यंत व्यक्तीच्या स्वभावावर परिसराचा होणारा परिणाम समजे पर्यंत	चर्चा - प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी - प्रश्न संदर्भ - स्पष्टीकरण	माणदेशी माणसं - हे व्यंकटेश माडगूळकरांचे पुस्तक वाचा.
९) जीवनातील प्रसंग समजण्यासाठी व व्यक्तीच्या कर्तबगारीची ओळख व्हावी.	चरित्र - आत्मचरित्र गंगूबाई हणगल, सावित्रीबाई फुले, लक्ष्मी बाई टिळक यापैकी एक.	जीवनातील प्रसंग समजे पर्यंत, व्यक्तीच्या कर्तबगारीची ओळख होईपर्यंत	चर्चा - प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न, संदर्भासह स्पष्टीकरण	लक्ष्मीबाई टिळकांचे - स्मृतीचित्रे हे पुस्तक वाचा
१०) साहित्य प्रकाराची ओळख होण्यासाठी साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्ये समजून घेण्यासाठी	नाट्यछटा / नाट्यप्रवेश विनोदी नाट्यछटा,	नाट्यप्रकार व नाट्यछटा या साहित्य प्रकारांची ओळख होईपर्यंत. नाट्य प्रकार व नाट्यछटा या साहित्य प्रकाराची वैशिष्ट्ये समजून घेईपर्यंत.	नाट्यीकरण, चर्चा	दिवाकरांची नाट्यछटा हे पुस्तक मिळवून वाचा. चांदोबा मासिकातील नाट्यछटा मिळवून वाचा.

पद्य

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
१) अभंगांची गेयता समजण्यासाठी भक्तिभावाचे महत्व समजण्यासाठी	प्राचीन पद्य - अभंग नामदेव, जनाबाई, चोखामेळा यापैकी दोन	अभंगाची गेयता लक्षात येईपर्यंत, भक्तिभावाचे महत्व समजेपर्यंत	गायन, स्पष्टीकरण, कथन, पठण - वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न	संत नामदेवानी लिहिलेले समाधीचे अभंग मिळवून वाचा.
२) पंडिती काव्याची ओळख होण्यासाठी	पंडिती काव्य, वामन पंडित/मुक्तेश्वर यापैकी एक (व्याकरण विभागातील वृत्ते यात यावीत)	पंडिती काव्याची ओळख होईपर्यंत	गायन कथन, स्पष्टीकरण, पठण व वस्तुनिष्ठ लघुत्तरी दीर्घोत्तरी प्रश्न	नल-दमयंती आख्यान (रघुनात पंडित) वाचा
३) भूपाळी काव्य प्रकाराचे स्वरूप समजावे, भक्ती आणि वात्सल्य रसाची ओळख व्हावी	शाहिरी - भूपाळी - होनाजी बाळा, कृष्णकेशव, संत नामदेव या पैकी एक	भूपाळी या काव्य प्रकाराचे स्वरूप समजेपर्यंत, भक्ती व वात्सल्यरसाची ओळख होईपर्यंत	गायन, कथन स्पष्टीकरण पठण व वस्तु निष्ठ लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न	एखाद्या मंदिरातील काकडारती कार्यक्रमाला उपस्थित राहून निरीक्षक करा.
४) निसर्गाबद्दल प्रेम निर्माण व्हावे परिसर संरक्षणाची जाणीव व्हावी.	निसर्ग कविता - पद्मा गोळे, ग. दि. माडगूळकर, यापैकी एक	निसर्गाबद्दल प्रेम निर्माण होईपर्यंत. परिसर संरक्षणाची जाणीव होईपर्यंत	गायन, चर्चा, स्पष्टीकरण, पठण, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न, ससंदर्भ स्पष्टीकरण	निसर्गरम्य स्थळांना भेटी द्या.
५) थोर व्यक्तींचा परिचय व्हावा. सद्गुणांची जाणीव व्हावी.	विभूती - गौरव यशवंत अनिल इंदिरा संत यापैकी एक	थोर व्यक्तींचा परिचय होऊन सद्गुणाची जाणीव होईपर्यंत	गायन, चर्चा, स्पष्टीकरण, कथन, पठण, वस्तुनिष्ठ, दीर्घोत्तरी प्रश्न, ससंदर्भ स्पष्टीकरण	कवी-यशवंत यांची, 'गाऊ त्यांना आरती' ही कविता मिळवून वाचा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
६) देशप्रेम निर्माण व्हावे, देशाबद्दल कृजतेची जाणीव व्हावी.	देशप्रेम - समरगीत देशभक्तिगीत यापैकी एक (वसंत बापट किंवा राजा मंगळ वेढेकर या पैकी एक)	देशप्रेम निर्माण होईपर्यंत देश भक्ताबद्दल कृतज्ञतेची जाणीव होईपर्यंत	गायन - चर्चा, स्पष्टीकरण कथन , पठण, वस्तुनिष्ठ लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण	कुसुमाग्रजांची 'माझा हिंदुस्थान' ही देशभक्तिपर कविता वाचा.
७) मराठीतील मुक्तछंद या प्रकाराची ओळख व्हावी मुक्तछंदाचे सौंदर्य समजावे	मुक्तछंद पाडगावकर अनिल यापैकी एक	मराठीतील मुक्तछंद या प्रकाराची ओळख होईपर्यंत. व मुक्तछंद काव्य प्रकारातील सौंदर्य समजेपर्यंत	वाचन, स्पष्टीकरण, पठण, वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण	मंगेश पाडगावकरांची आनंदयात्री ही कविता वाचा व त्यातील मुक्त छंदाचे सौंदर्य समजावून घ्या.
८) समाजातील दुष्ट प्रवृत्तीची जाणीव होणे. दृष्ट प्रवृत्ती विरुद्ध लढा देण्याची वृत्ती निर्माण होणे.	सामाजिक जाणीव, अन्याय, जातिभेद, असमानता यापैकी एक	समाजातील, दुष्ट प्रवृत्ती लक्षात येऊन, दृष्ट प्रवृत्ती विरुद्ध लढा देण्याची वृत्ती निर्माण होईपर्यंत	गायन, वाचन, स्पष्टीकरण, पठण व वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण	“बळी” ही कुसुमाग्रजांची सामाजिक जाणीव असलेली कविता वाचा.
९) देव-देश - मानवता या बद्दलचे प्रेम निर्माण करणे देव, देश मानवता याबद्दलची भावना समजून घेणे	भावकविता, मानवता, देव, देश (भक्ती) (मानवता) याबद्दलची एक	देव-देश- मानवता या बद्दलचे प्रेम निर्माण होईपर्यंत देव-देश-मानवता या बद्दलची भावना समजे पर्यंत	गायन - चर्चा, स्पष्टीकरण, कथन , पठण, वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी - प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण	‘बलसागर भारत होवो’ ही सानेगुरुजींची कविता मिळवून वाचा.
१०) ग्रामीण कवितेची ओळख व्हावी, ग्रामीण जीवनातील नातेसंबंधाची ओळख व्हावी.	ग्रामीण कविता - जात्यावरील ओव्या	ग्रामीण कवितेतील जीवनाची ओळख व्हावी - व ग्रामीण कवितेतून नाते संबंधाची ओळख होई पर्यंत	गायन, निवेदन, स्पष्टीकरण, पठण, व वस्तुनिष्ठ - लघूत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न	‘गरिबांचा पाहूणचार’ ही ग. ल. ठोकळ यांची कविता मिळवून वाचा.
११) विशिष्ट जन-जीवनाची ओळख व्हावी व लोकवाङ्मयाचा परिचय व्हावा.	लोकगीत, कोळीगीत, शेतकरी गीत	कोळी, शेतकरी या विशिष्ट जनजीवनाची ओळख होई पर्यंत लोकवाङ्मयाचा परिचय होई पर्यंत	गायन, निवेदन, स्पष्टीकरण, पठण, वस्तुनिष्ठ - लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण	सरोजिनी बाबर यांचे स्त्रीधन हे संकलित पुस्तक मिळवून वाचा.

व्याकरण व लेखन : आठवी

अ. क्र.	व्याकरणांश	तपशील
१	वर्णमाला	स्वर, स्वरादी, व्यंजने
२	शब्दाच्या जाती	नाम - (प्रकार) सर्वनाम सर्वनाम - सर्वनामाचे प्रकार विशेषण (प्रकार) क्रियापद - प्रकार क्रियाविशेषण शब्दयोगी अव्यय उभयान्वयी अव्यय केवल प्रयोगी अव्यय
३	विरामचिन्हे	पूर्णविराम, अर्धविराम, स्वल्पविराम, प्रश्नचिन्ह, उद्गारचिन्ह अवतरण चिन्ह
४	लिंग - विचार	पुल्लिंग, स्त्रीलिंग, नपुंसकलिंग
५	वचनविचार	एकवचन, अनेक वचन
६	काळ	वर्तमान काळ, भूतकाळ, भविष्यकाळ
७	विरुद्धार्थी, समानार्थी	विरुद्धार्थी, समानार्थी शब्द
८	शब्दसमूहास एक शब्द	शब्दसमूहाची यादी देणे
९	संधी	स्वरसंधी, व्यंजनसंधी, विसर्गसंधी यांचे नियम
१०	अलंकार	शब्दालंकार - अनुप्रास व यमक अर्थालंकार उपमा, उत्प्रेक्षा, रूपक

अ. क्र.	व्याकरणांश	तपशील
११	वाक्याचे प्रकार	केवल (शुद्ध) मिश्रवाक्य, संयुक्त वाक्य
१२	वृत्त ओळख	लघु गुरु क्रम, गण पाडणे व भुजंगप्रयात आणि वसंततिलका
१३	शुद्धलेखन	शुद्ध लेखनाचे नियम
१४	म्हणी	वीस म्हणी व त्यांचा अर्थ देणे

रचना

अ. क्र.	व्याकरणांश	तपशील
१	निबंध	सोप्या व परिचित विषयावरचे पंधरा ओळी किंवा शंभर शब्दापर्यंतचे चार निबंध (परिसर, पर्यावरण, प्रसारणमाध्यमे, आरोग्य, निर्मलीकरण, नैसर्गिक प्रकोप यापैकी ४)
२	पत्रलेखन	कौटुंबिक विषयावरील तीन पत्रे
३	आकलन	आकलनासाठी तीन उतारे

विषय - मराठी
(SUBJECT - MARATHI)

इयत्ता - नववी
(STANDARD - 9TH)

इयत्ता नववी-प्रथम भाषा मराठी
मराठी भाषेतील सर्वसामान्य उद्दिष्टे

- १) भाषेची जडण-घडण समजणे
- २) विविध साहित्य प्रकारचा आस्वाद घेण्याची क्षमता विकसित होणे.
- ३) छापील साहित्याबरोबरच रंगभूमी, चित्रपट, नभोवाणी, दूरदर्शन, संगणक इत्यादी दृक श्राव्य माध्यमाद्वारे भाषिक अनुभव समृद्ध करणे.
- ४) पर्यावरण विषयक जाणीव समृद्ध करणे
- ५) नैतिक मूल्यांची जोपासना करणे.
- ६) मराठी बोलीभाषां बाबत आपुलकीची भावना निर्माण होणे.
- ७) मराठीच्या भगिनी-भाषा व भाषिक, इतर भाषा-भाषिक यांच्याविषयी आत्मीयता निर्माण करणे.
- ८) मातृभाषेच्या अभ्यासातून इतर विषयाच्या अध्ययनासाठी उपयुक्त अशी भाषिक कौशल्ये विकसित करणे
- ९) भाषेच्या अभ्यासातून आत्माविष्कार व चिंतनशीलता याचा विकास साधणे.
- १०) भाषेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना संस्कारक्षम बनविणे
- ११) भाषेचे कलात्मक रूप जोपासणे व वृद्धीगत करणे.
- १२) भाषा ग्रहण शक्तीचा विकास करणे
- १३) सत्प्रवृत्तीचे पोषण करणे
- १४) चिकित्सक वृत्तीची जोपासना करणे
- १५) जीवनातील वास्तविकता लक्षात आणून देऊन सर्वांना समान संधी देणारा व एकसंघ समाज घडविण्याची प्रेरणा देणे.
- १६) विविध वाङ्मयीन प्रवाह जाणवून देणे.

- १७) भाषेच्या अभ्यासातून विघातक शक्तींना सामोरे जाण्याची क्षमता निर्माण करणे
- १८) माहिती - तंत्रज्ञान, पर्यावरण आणि जागतिकीकरणाच्या समस्यांची ओळख करून देणे व त्यांच्या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी विद्यार्थ्यांना समर्थ करणे.
- १९) विद्यार्थ्यांमध्ये स्वयंअध्ययनाची आवड निर्माण करणे.
- २०) विद्यार्थ्यांच्या ठिकाणी आपली भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि मूल्ये यांच्याबद्दल आत्मियता निर्माण करणे.
- २१) विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रप्रेम, मानवता, विज्ञाननिष्ठा, सर्वधर्मसमभाव यांची जोपासना करणे.
- २२) विद्यार्थ्यांमध्ये स्त्री - पुरुषसमानता, वडिलधाऱ्यां बद्दल आदराची भावना निर्माण करणे.
- २३) विद्यार्थ्यांमध्ये निसर्गप्रेम, श्रमप्रतिष्ठा आणि सामाजिक जाणीव या गुणांची वाढ व जोपासना करणे.
- २४) शुध्द उपयुक्त आणि प्रभावी स्वरूपात भाषेचा उपयोग करण्याची क्षमता विकास करणे
- २५) शब्दभांडार वाढविणे.
- २६) विविध विषयांवरील आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याची क्षमता वाढविणे
- २७) कल्पकतेला वाव देणे.
- २८) मातृभाषेतून भावनांचे उदात्तीकरण साधणे.
- २९) राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना वाढीस लावणे.
- ३०) विद्यार्थ्यांना औपचारिक प्रसंगांना अनुसरून भाषेचा उपयोग करता यावा.
- ३१) विद्यार्थ्यांच्या शब्दसंग्रहात पारिभाषिक व इतर भाषांतील शब्दांची भर घालणे.
- ३२) शब्दशक्तीचा विकास करणे.
- ३३) विविध काव्य प्रकारांची ओळख करून घ्यावी.
- ३४) सभोवतालच्या परिसराचे जाणीवपूर्वक निरीक्षण करण्याची क्षमता वाढविणे.
- ३५) स्वतंत्र वाचनाची आवड निर्माण करणे.

- ३६) कवी, कवयित्री, लेखक, लेखिका याच्या जीवनाचा स्थूल परिचय करणे.
- ३७) अंधश्रद्धा जोपासली जाऊ नये.
- ३८) व्याकरण, भाषा या बदलची अस्मिता, संवेदनशीलतेची जोपासना करणे.
- ३९) सृजनात्मक साहित्याच्या समीक्षात्मक आस्वादाची जाणीव निर्माण करणे.
- ४०) मागील इयत्तेत मिळवलेल्या भाषिक कौशल्यांचा उत्तरोत्तर विकास करणे.
- ४१) अभिव्यक्ती क्षमतेचा विकास करणे.
- ४२) साहित्याच्या सर्व प्रकाराबाबत, सकारात्मक व संवेदनशील दृष्टीकोनाचा विकास करणे.
- ४३) जात, धर्म लिंग, प्रांत, राष्ट्र, भाषा यांच्याशी संबधीत पूर्वग्रहदुषित रुढी, परंपरा विचार या बदलची जागृकता निर्माण करणे
- ४४) अमूर्त कल्पनांच्या आकलनाचा विकास करणे.
- ४५) मातृभाषेवर होणाऱ्या शाब्दीक अत्याचाराची जाणीव करून देणे.
- ४६) अन्य भाषेतील शब्दांनी भाषेच्या समृद्धतेची जाणीव करून देणे.
- ४७) विद्यार्थ्यांमध्ये समाजातील आव्हानांना सामोरे जाण्याची क्षमता भाषेद्वारे निर्माण करणे.
- ४८) किशोर साहित्य, वृत्तपत्रे वाचून समजण्याची व आनंद घेण्याच्या क्षमतेचा विकास करणे.
- ४९) मराठीची अस्मिता टिकवून ठेवण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ५०) मराठीचे वेगळेपण जपण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ५१) भाषा ही नियमांनी बद्ध आहे हे समजून घेणे.
- ५२) भाषा शुद्धतेला प्राधान्य देणे.
- ५३) व्याकरणातील संज्ञाची ओळख स्तरानुसार करून देणे.
- ५४) व्याकरणाची सखोल ओळख करून देणे.
- ५५) व्याकरण ही भाषेची मुलभूत बैठक आहे याची जाणीव होणे.

विशिष्ट उद्दिष्टे इयत्ता ९ वी - प्रथम भाषा मराठी

* श्रवण :-

- १) वाचलेल्या भागाचे ऐकून आकलन करून घेऊन त्यातील भावना लक्षात घेणे.
- २) श्रवण साधनांच्या माध्यमातून भाषिक अनुभव विकसित करणे
- ३) उच्चारतातील फरक लक्षात घेणे
- ४) श्रवणाच्या माध्यमातून जडण घडणीतील बदल लक्षात घेणे.
- ५) श्रवण माध्यमातून भाषा स्वरूपात होणाऱ्या बदलाची तुलना करणे.

* भाषण :-

- १) स्पष्ट उच्चारांसह आपले विचार भावना कल्पना इच्छा अनुभव समर्पक शब्दातून तोंडी व्यक्त करणे
- २) विशिष्ट व्यंजनांचा उच्चार योग्य रितीने करणे
- ३) विविध प्रसंगानुसार विचार प्रकट करता येणे.
- ४) आत्मप्रकटीकरण विकसित करणे, व्यंजनांच्या उच्चारातील उगम स्थानांचे भेद लक्षात घेणे
- ५) विविध प्रसंगानुसार संवाद साधता येणे व तयारी करून अवतरणांसहीत भाषण करणे.
- ६) पाठांवरील प्रश्नांचे समर्पक शब्दात थोडक्यात उत्तर देणे. व पाठांतरीत कविता तालासुरात म्हणून दाखविणे.
- ७) पाठ्यपुस्तकातील नाट्यउताऱ्यातील संवाद भाषेतील चढउतारांसह म्हणून दाखविणे.

* वाचन :-

- १) आकलनासह मौन वाचन करता येणे
- २) भाषेतील चढउतार व विरामचिन्हे यांचा मेळ साधून प्रकट वाचन करता येणे
- ३) पाठ्य उताऱ्यातील सौंदर्य वाचनाद्वारे समजाउन देणे.
- ४) पाठाच्या वाचनातून विविध साहित्यप्रकारातील फरक जाणून घेणे.
- ५) उत्तम अभिरुची व सौंदर्य दृष्टी विकसित करणे.
- ६) वाचनातून सृजनशीलता विकसित करणे.
- ७) पाठाच्या वाचनातून भाषिक सांस्कृतिक, ऐतिहासिक वारसा, विकसित करणे.
- ८) गद्य व पद्य यांच्या वाचनातून मूल्य विकास साधणे.

* लेखन :-

- १) श्रुत लेखन कौशल्याचा विकास करणे
- २) परिचित विषयावर दोन ते तीन परिच्छेद लिहिता येणे
- ३) लेखनाच्या विविध प्रकारातील फरक लक्षात येणे.
- ४) आपले अनुभव भावना लिखित स्वरूपात व्यक्त करता येणे
- ५) सामासिक शब्द संधी यांचा उपयोग करून लिहिता येणे.

प्रथम भाषा : मराठी इयत्ता ९वी

(आठवड्याला ६ या प्रमाणे २१० तासिका)

गद्यभाग :- ८ व्या इयत्तेतील गद्यभागाला अनुसरून व काठिण्य पातळीमध्ये वाढ करून ८ ते १० पृष्ठे जास्त होतील एवढा गद्यभाग असावा किमान १० व कमाल १२ पाठ असावे. विषयाची परिपक्वता, शैलीतील , वैविध्य, लिंग समानता व प्रादेशिक समानता, साहित्य प्रकाराचे नाविन्य, किमान ३ पाने प्राचीन गद्य व किमान ४ पृष्ठे मध्ययुगीन गद्य साहित्य असावे. सुमारे ७० ते ७५ पृष्ठे गद्यभाग असावा. कथा, नाटक, निबंध, ललित, पत्र , प्रवास वर्णन, विनोद, विज्ञान, जीवन चित्र, ऐतिहासिक अशा प्रकारच्या उताऱ्यांचा समावेश असावा.

पद्यभाग :- ३०० ओळीपर्यंत पद्यभाग असावा किमान १० व कमाल १२ पर्यंत पद्यपाठ निवडावेत.

प्राचीन - सुमारे ६० ओळी

शाहिर व पंडित - सुमारे ६० ओळी

आधुनिक - सुमारे १६० ओळी

सुचना :- १) विविध शैलीच्या कविता निवडाव्यात

२) प्राचीन, मध्ययुगीन व आधुनिक कवितांचे योग्य प्रमाण असावे.

३) गद्यपाठ व पद्यपाठ समान असावेत.

४) व्याकरणांशातील वृत्ते व अलंकार यांची उदाहरणे असणाऱ्या कविता निवडाव्यात.

पाठांतर :- ६५ ओळींचे असावे

आधुनिक कविता - ३५ ओळी

शाहिर व पंडित - २० ओळी

प्राचीन - १० ओळी

* पाठांतरासाठी द्यावयाच्या कविता नीती मूल्याधारित, गेय व रसपूर्ण असाव्यात.

व्याकरणांश

१. आठवीत शिकलेल्या व्याकरणांशाची उजळणी
२. अलंकार - शब्दालंकार - श्लेष
- अर्थालंकार - अपहन्हुती
अनन्वय
व्यतिरेक
अतिशयोक्ती
३. वृत्ते - अक्षरगणवृत्ते इंद्रवज्रा
उपेंद्रवज्रा
मालिनी
पृथ्वी
शार्दूल विक्रीडित
दिंडी
आर्या
४. वृत्ते - मात्रावृत्ते
५. समास - १ अव्ययीभाव समास
२ तत्पुरुष व उपप्रकार
३ द्वंद्व व उपप्रकार
४ बहुव्रीही व उपप्रकार
६. प्रयोग - १. कर्तरी
२. कर्मणी
३. भावे
७. म्हणी - ३० म्हणी व त्यांचे अर्थ

रचना

३५ तासिका

१. निबंध

- प्रत्येकी वीस ओळीचे ५ निबंध
जनसंख्या, बेकारी, बालकामगार, बालविवाह, दारिद्र्य
हुंडा, सेंद्रिय शेती, पाऊस एक-जुगार वगैरे

२. पत्र लेखन

- रजेसाठी अर्ज - १
नोकरीसाठी अर्ज - १
पारिवारिक पत्र - १

३. आकलन

- २ उतारे

विषय : मराठी, इयत्ता : नववी
(Subject - Marathi, Standard - 9th)

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>१)</p> <p>१) प्राचीन मराठी भाषेचे स्वरूप समजावे</p> <p>२) महानुभव पंथाची ओळख व्हावी.</p> <p>३) प्राचीन मराठी भाषेचे सौंदर्य समजावे.</p>	<p>प्राचीन गद्य : लीळाचरित्र - एक पानभर होईल अशी मनोरंजक घटना</p>	<p>प्राचीन मराठीचे स्वरूप समजेतो</p> <p>महानुभाव पंथाची ओळख होईतो.</p>	<p>स्पष्टीकरण व प्रश्नोत्तर पद्धत.</p> <p>वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न</p>	<p>महानुभाव मठाला भेट देणे</p> <p>महानुभावी संताची भेट घेणे</p>
<p>२)</p> <p>१) मराठी भाषेचे बदलते स्वरूप लक्षात यावे</p> <p>२) ऐतिहासिक प्रसंगाचे महत्व लक्षात यावे.</p> <p>३) मराठी भाषेत परकीय भाषेचा प्रवेश</p>	<p>ऐतिहासिक बखर : भाऊसाहेबांची बखर एक पानभर होईल असा प्रसंग</p>	<p>मराठी भाषेच्या स्वरूपातील बदल लक्षात येईतो.</p> <p>ऐतिहासिक प्रसंगाचे महत्व लक्षात येईतो.</p> <p>मराठी भाषेत परकीय भाषेचा प्रवेश कसा झाला हे समजेतो.</p>	<p>स्पष्टीकरण व प्रश्नोत्तर पद्धत वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न</p>	<p>विचारवंताची चरित्रे मिळवून वाचा त्यांच्या स्मारकाना भेट द्या.</p>
<p>३)</p> <p>१) सामाजिक जाणीवेचा विकास व्हावा.</p> <p>२) विचार करण्याची क्षमता निर्माण व्हावी.</p>	<p>वैचारीक - आगरकर, लोकहितवादी विनोबा भावे यापैकी एक</p>	<p>सामाजिक जाणीव विकसित होईतो. वैचारिक क्षमता निर्माण होईतो.</p>	<p>स्पष्टीकरण व चर्चा वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न</p>	<p>विचारवंताची चरित्रे मिळवून वाचा.</p> <p>त्यांच्या स्मारकांना भेट द्या.</p>

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>४)</p> <p>१) साहित्य प्रकाराचे वेगळेपण लक्षात यावे.</p> <p>२) आशयग्रहण क्षमतेचा विकास.</p>	<p>लघुनिबंध - खांडेकर , काणेकर यापैकी एक</p>	<p>साहित्य प्रकाराचे वेगळेपण लक्षात येईतो.</p> <p>आशय ग्रहण क्षमतेचा विकास होईतो.</p>	<p>स्पष्टीकरण, चर्चा, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न संदर्भासह स्पष्टीकरण</p>	<p>लघुनिबंध मिळवून वाचावे साध्या विषयातील सौंदर्य समजून घेणे.</p>
<p>५)</p> <p>१) आशय लक्षात यावा</p> <p>२) सौंदर्याची जाणीव व्हावी.</p>	<p>ललित - चितमपल्ली, पु. ल. देशपांडे यापैकी एक</p>	<p>आशय लक्षात येईतो</p> <p>सौंदर्याची जाणीव होईतो</p>	<p>चर्चा व स्पष्टीकरण वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न संदर्भासह स्पष्टीकरण</p>	<p>वनराई / टेकडी वगैरे स्थळांना भेटदेणे पक्षी निरीक्षण</p>
<p>६)</p> <p>१) परप्रांतातील चालीरीती समजाव्या</p> <p>२) मानवतेच्या जाणीवेचा विकास व्हावा.</p>	<p>प्रवासवर्णन - मीना प्रभू, रमेश मंत्री जयवंत दळवी यापैकी एक</p>	<p>परप्रांतातील चालीरीती समजेतो.</p> <p>मानवतेची जाणीव विकसित होईतो.</p>	<p>चर्चा व स्पष्टीकरण वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ? संदर्भासह स्पष्टीकरण</p>	<p>इतर प्रवासवर्णने मिळवून वाचा वर्गमित्रासह विविध स्थळांना भेटी द्या.</p>
<p>७)</p> <p>कथावस्तुचे आकलन व्हावे. ऐतिहासिक व्यक्तींचा परिचय व्हावा.</p> <p>विनोदी साहित्याचे स्वरूप लक्षात यावे.</p>	<p>कथा -दलित कथा, विनोदी कथा, ऐतिहासिक कथा प्रत्येकी एक कथा (एकुण ३)</p>	<p>कथावस्तुचे आकलन होईतो</p> <p>ऐतिहासिक व्यक्तींचा परिचय होईतो.</p> <p>विनोदी साहित्याचे स्वरूप लक्षात येईतो.</p>	<p>कथन, निवेदन, चर्चा, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी व वस्तुनिष्ठ, संदर्भासह स्पष्टीकरण</p>	<p>दलित वस्तीला भेट, विनोदी कार्यक्रम पाहणे, ऐतिहासिक स्थळांना भेट. वस्तु - संग्रहालयाला भेट.</p>
<p>८)</p> <p>१) व्यक्तीच्या स्वभावाचे विशेष उलघडणे</p> <p>२) स्वभावाच्या जडण - घडणीचे कारण समजून घेणे</p>	<p>व्यक्ति चित्र - गाडगीळ, पु. ल. देशपांडे यापैकी एक</p>	<p>व्यक्ती स्वभाव परिचय होईतो. स्वभावाची जडण घडण समजेतो.</p>	<p>चर्चा प्रश्नोत्तर पध्दती वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न</p>	<p>व्यक्तींची / लेखकांची भावचित्रे गोळा करणे.</p>

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>१) परिस्थितीवर मात करण्याची वृत्ती समजून घेणे.</p> <p>२) स्वभाव वैशिष्ट्य समजून घेणे.</p>	<p>चरित्र / आत्मचरित्र आनंदीबाई जोशी / सिंधुताई सपकाळ, यापैकी एक</p>	<p>परिस्थितीवर मात करण्याची वृत्ती ध्यानात येईतो. स्वभाव वैशिष्ट्ये समजेतो.</p>	<p>चर्चा- प्रश्नोत्तर पध्दती वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न</p>	<p>चरित्र नायकांची भावचित्रे मिळविणे त्यांच्या वस्ती स्थानाला भेट देणे.</p>
<p>१०) ऐतिहासिक व पौराणिक व्यक्तींचा परिचय होण्यासाठी व तत्कालीन सममाजाचा परिचय होण्यासाठी</p>	<p>नाटक - ऐतिहासिक, पौराणिक यापैकी एक</p>	<p>ऐतिहासिक / पौराणिक व्यक्तींचा परिचय होईतो. तत्कालीन समाज परिचय होईतो.</p>	<p>नाट्यीकरण, चर्चा, प्रश्नोत्तर - वस्तुनिष्ठ लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी</p>	<p>नाटक पहाणे, इतर ऐतिहासिक कथा वाचणे / सादर करणे.</p>

(पद्य)

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
१ १) प्राचीन मराठी कवितेचे सौंदर्य समजावे. २) प्राचीन मराठी कवितेच्या रचनेचे वेगळेपण समजावे	प्राचीन पद्य : धवळे, ओवी, महदंबा, श्रीधर, व नरेंद्र पैकी एक एकूण २	प्राचीन मराठी कवितेचे सौंदर्य समजेतो. प्राचीन मराठी काव्य रचनेचा वेगळेपणा समजेतो.	गायन, स्पष्टीकरण कथन : पठण प्रश्न - वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी दीर्घोत्तरी	अशा प्रकारचे साहित्य मिळवून वाचा प्राचीन शब्दांची यादी करा.
२ १) मराठीतील साचेबद्ध कवितेची ओळख होण्यासाठी २) नैतिकता जोपासण्यासाठी	पंडिती काव्य रघुनाथ पंडीत व्याकरण विभागात उल्लेखलेल्या सर्व वृत्तांचा समावेश करता येईल. असे प्रत्येकी एक उदाहरण द्यावे.	साचेबद्ध कवितेची ओळख होईतो. नैतिकता विकसित होईतो.	गायन, कथन, पठण स्पष्टीकरण , प्रश्न, वस्तुनिष्ठ लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी	पंडीत कवींची भाव चित्रे मिळवा.
३ शाहिरी कवितेचे स्वरूप समजावे वीर रसाची ओळख करून देणे	शाहिरी पोवाडा, लावणी - अध्यात्मिक - अमरशेख, रा. ग. गडकरी, दासगणू	शाहिरी कवितेचे स्वरूप समजेतो. वीरसाची ओळख होईतो.	गायन, कथन, पठण, स्पष्टीकरण प्रश्न-वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी , दीर्घोत्तरी	शाहिरी गाण्यासाठी लागणारी वाद्ये हाताळून पहा, यादी करा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
४ १) निसर्गसौंदर्याची जाणीव व्हावी २) परिसर संरक्षणाची जाणीव विकसित व्हावी.	निसर्गकविता - बा. भ. बोरकर, ना. वा. टिळक यापैकी एक	निसर्ग सौंदर्याची जाणीव होईतो. परिसर संरक्षणाचे महत्व समजेतो.	१) गायन, चर्चा, स्पष्टीकरण २) पठण, प्रश्नोत्तरे - वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	निसर्ग चित्रांचा संग्रह करा. सुंदर स्थळाना भेटी द्या.
५ १) थोर विभूतींच्या कार्याचा परिचय व्हावा. २) साधनेची प्रेरणा मिळावी	विभूती गौरव : संजीवनी मराठे, गोविंदाग्रज यापैकी एक	संबंधित विभूतींच्या कार्याचा परिचय होईतो. साधनाची प्रेरणा मिळेतो.	१) गायन ; चर्चा, स्पष्टीकरण . २) पठण, प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी दीर्घोत्तरी व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	विभूतींच्या भावचित्रांचा संग्रह करा. त्यांच्या कार्यस्थळाना भेटी द्या.
६ १) देशप्रेमाचा विकास व्हावा. २) देशाबद्दल कृतज्ञतेची जाणीव विकसित व्हावी.	देशगीत क्रांतिगीत / संचलनगीत (यापैकी एक) गंगाधर महांबरे, ग.दि.मा	देशप्रेमाचा विकास होईतो. देशाबद्दल कृतज्ञता निर्माण होईतो.	१) गायन, चर्चा, स्पष्टीकरण २) पठण, प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	देशभक्तांच्या चित्रांचा संग्रह करा / समुहात गाऊन दाखवा.
७ १) विडंबन काव्य प्रकाराची ओळख व्हावी २) जीवनातील विनोदाचे महत्व समजणे	विडंबन केशवकुमार दिलीप, कुलकर्णी यापैकी एक	१) विडंबन काव्यप्रकार समजेतो. २) जीवनातील विनोदाचे महत्त्व समजेतो.	१) गायन, कथन स्पष्टीकरण २) प्रश्नोत्तरी, लघुत्तरी , वस्तुनिष्ठ, दीर्घोत्तरी व पठण	मूळ कविता समजून घ्या. कविता तालासुरात म्हणा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
८ १) समाजातील दुष्ट प्रवृत्तीच्या जाणीवेचा विकास होणे. २) दुष्ट प्रवृत्तिविरुद्ध लढा देण्याच्या वृत्तीचा विकास करणे	सामाजिक जाणीव दलित, विषमता, उपेक्षितता.	१) समाजातील दुष्ट प्रवृत्ती लक्षात येईतो. २) दुष्ट प्रवृत्तीविरुद्ध लढा देण्याची वृत्ती निर्माण होईतो.	१) गायन वाचन स्पष्टीकरण पठण २) प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी, संदर्भासह स्पष्ट करणे	सामाजिक अन्याय जाणुन घ्या. उपेक्षित वस्तीला भेट द्या.
९ १) शौर्य व तत्त्वनिष्ठा या मूल्यांची ओळख व्हावी. २) शौर्य व तत्त्वनिष्ठा या मूल्यांचा विकास करणे.	भावकविता / मानवतावादी (एक) शौर्य, तत्त्वनिष्ठा	शौर्य / तत्त्वनिष्ठा या मूल्यांची ओळख होईतो. वरील मूल्यांचा विकास होईतो.	१) गायन, वाचन, स्पष्टीकरण २) पठण, प्रश्नोत्तरी, - वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी संदर्भासह स्पष्ट करणे	तत्त्वनिष्ठांची भावचित्रे गोळा करणे. शूरवीरांच्या तसबिरी गोळा करणे.
१० १) लोकवाङ्मयाची माहिती व्हावी. २) लोकवाङ्मयातील सौंदर्याची ओळख व्हावी.	ग्रामीण कविता, धनगरी ओव्या	१) लोकसाहित्याची ओळख होईतो. २) लोकसाहित्याचे सौंदर्य समजेतो.	१) गायन, निवेदन, स्पष्टीकरण २) पठण, प्रश्नोत्तर, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी संदर्भासह स्पष्ट करणे	१) ग्रामीण भागाला भेट देणे २) ओव्यांचा संग्रह करणे
११. १) लोकसाहित्याच्या परिचयाचा विकास व्हावा. २) जनजीवनातील विविध परंपराची ओळख व्हावी.	लोक गीत भोंडल्याची गाणी रुखवताची गाणी	१) लोक साहित्याच्या परिचयाचा विकास होईतो २) जनजीवनातील परंपरांची ओळख होईतो.	१) गायन वाचन स्पष्टीकरण २) पठण, प्रश्नोत्तर - वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी संदर्भासह स्पष्ट करा	१) हदगा सणाची माहिती घेणे २) हदग्याच्या गाण्यांचा संग्रह करणे ३) रुखवताची गाणी गोळा करणे.

व्याकरण व लेखन

क्र.	व्याकरणांश	तपशील
१.	उजळणी	आठवीच्या व्याकरणांशाची उजळण
२. अलंकार	- शब्दालंकार	- श्लेष
	- अर्थालंकार	- अपह्नुती, अनन्वय, व्यतिरेक, अतिशयोक्ती
३. वृत्ते	- अक्षरगण	इंद्रवज्रा, उपेंद्रवज्रा, मालिनी, पृथ्वी, शार्दूल विक्रीडित
४.	मात्रावृत्ते	दिंडी, आर्या
५. समास	- अव्ययीभाव, तत्पुरुष व उपप्रकार, द्वंद्व व उपप्रकार, बहुव्रीही व उपप्रकार	
६. प्रयोग	- प्रकार १. कर्तरी २. कर्मणी ३. भावे	
७. म्हणी	- ३० म्हणी व त्यांचे अर्थ	

रचना

१. निबंध	- प्रत्येकी वीस ओलीचे ५ निबंध (जन संख्या, बेकारी, बालकामगार, बालविवाह, दारिद्रय हुंडा, सेंद्रिय शेती, पाऊस एक-जुगार वगैरे)
२. पत्र लेखन	- कौटुंबिक पत्र - १ अर्ज - रजेचा व नोकरीसाठी प्रत्येकी १
३. आकलन	- आकलनासाठी २ उत्तारे

विषय - मराठी
(SUBJECT - MARATHI)

इयत्ता - दहावी
(STANDARD - 10TH)

इयत्ता दहावी - प्रथम भाषा मराठी

सामान्य उद्दीष्ट्ये

- १) भाषेची जडण-घडण समजणे
- २) विविध साहित्य प्रकारचा आस्वाद घेण्याची क्षमता विकसित होणे.
- ३) छापील साहित्याबरोबरच रंगभूमी, चित्रपट, नभोवाणी, दूरदर्शन, संगणक इत्यादी दृक श्राव्य माध्यमाद्वारे भाषिक अनुभव समृद्ध होणे.
- ४) पर्यावरण विषयक जाणीव समृद्ध करणे.
- ५) नैतिक मूल्यांची जोपासना करणे.
- ६) मराठी बोलीभाषां बाबत आपुलकीची भावना निर्माण होणे.
- ७) मराठीच्या भगिनी भाषा व भाषिक व इतर भाषा व भाषिक यांच्याविषयी आत्मीयता निर्माण होणे.
- ८) मातृभाषेच्या अभ्यासातून इतर विषयाच्या अध्ययनासाठी उपयुक्त अशी भाषिक कौशल्ये विकसित होणे.
- ९) भाषेच्या अभ्यासातून आत्माविष्कार व चिंतनशीलता याचा विकास साधणे.
- १०) भाषेच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांना संस्कारक्षम बनविणे
- ११) भाषेचे कलात्मक रूप जोपासणे व वृद्धीगत करणे.
- १२) भाषा ग्रहण शक्तीचा विकास करणे
- १३) सत्प्रवृत्तीचे पोषण करणे
- १४) चिकित्सक वृत्तीची जोपासना करणे
- १५) जीवनातील वास्तविकता लक्षात आणून देऊन सर्वांना समान संधी देणारा व एकसंघ समाज घडविण्याची प्रेरणा देणे.
- १६) विविध वाङ्मयीन प्रवाह जाणवून देणे.

- १७) भाषेच्या अभ्यासातून विघातक शक्तींना सामोरे जाण्याची क्षमता निर्माण करणे
- १८) माहिती - तंत्रज्ञान, पर्यावरण आणि जागतिकीकरणाच्या समस्यांची ओळख करून देणे व त्यांच्या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी विद्यार्थ्यांना समर्थ करणे.
- १९) विद्यार्थ्यांमध्ये स्वयंअध्ययनाची आवड निर्माण करणे.
- २०) विद्यार्थ्यांच्या ठिकाणी आपली भाषा, साहित्य, संस्कृती आणि मूल्ये यांच्याबद्दल आत्मियता निर्माण करणे.
- २१) विद्यार्थ्यांमध्ये राष्ट्रप्रेम, मानवता, विज्ञाननिष्ठा, सर्वधर्मसमभाव याची जोपासना करणे.
- २२) विद्यार्थ्यांमध्ये स्त्री-पुरुष समानता, वडिलधाऱ्यांबद्दल आदराची भावना निर्माण करणे.
- २३) विद्यार्थ्यांमध्ये निसर्गप्रेम, श्रमप्रतिष्ठा आणि सामाजिक जाणीव या गुणांची वाढ व जोपासना करणे.
- २४) शुद्ध उपयुक्त आणि प्रभावी स्वरूपात भाषेचा उपयोग करण्याची क्षमता विकास करणे
- २५) शब्दभांडार वाढविणे.
- २६) विविध विषयांवरील आपल्या प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याची क्षमता वाढविणे
- २७) कल्पकतेला वाव देणे.
- २८) मातृभाषेतून भावनांचे उदात्तीकरण साधणे.
- २९) राष्ट्रीय एकात्मतेची भावना वाढीस लावणे.
- ३०) विद्यार्थ्यांना औपचारिक प्रसंगांना अनुसरून भाषेचा उपयोग करता यावा.
- ३१) विद्यार्थ्यांच्या शब्दसंग्रहात पारिभाषिक व इतर भाषांतील शब्दांची भर घालणे.
- ३२) शब्दशक्तीचा विकास करणे.
- ३३) विविध काव्य प्रकाराची ओळख करविणे
- ३४) सभोवतालच्या परिसराचे जाणीवपूर्वक निरीक्षण करता येणे.
- ३५) स्वतंत्र वाचनाची आवड निर्माण करणे.
- ३६) कवी, कवयित्री, लेखक, लेखिका यांच्या जीवनाचा स्थूल परिचय करणे

- ३७) अंधश्रद्धा जोपासली जाऊ नये.
- ३८) व्याकरण, भाषा आणि अस्मिता संवेदनशीलतेची जोपासना करणे.
- ३९) सृजनात्मक साहित्याच्या समीक्षात्मक आस्वादाची जाणीव निर्माण करणे.
- ४०) अभिव्यक्ती क्षमतेचा विकास.
- ४१) साहित्याच्या सर्व प्रकाराबाबत सकारात्मक व संवेदनशील दृष्टीकोनाचा विकास करणे.
- ४२) जात, धर्म लिंग, प्रांत, राष्ट्र यांच्याशी संबधीत पूर्वग्रहदुषित रुढी, परंपरा बदलची जागरूकता
- ४३) अमूर्त कल्पनांच्या आकलनाचा विकास करणे.
- ४४) मातृभाषेवर होणाऱ्या शाब्दीक अत्याचाराची जाणीव करून देणे.
- ४५) अन्य भाषेतील शब्दांनी भाषेच्या समृद्धतेची जाणीव करून देणे.
- ४६) विद्यार्थ्यांमध्ये समाजातील आव्हानांना सामोरे जाण्याची क्षमता भाषेद्वारे निर्माण करणे.
- ४७) किशोर साहित्य, वृत्तपत्रे वाचून समजण्याची व आनंद घेण्याच्या क्षमतेचा विकास करणे.
- ४८) मराठीची अस्मिता टिकवून ठेवण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ४९) मराठीचे वेगळेपण जपण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- ५०) भाषा ही नियमानी बद्ध आहे हे समजून घेणे.
- ५१) भाषा शुद्धतेला प्राधान्य देणे.
- ५२) व्याकरणातील संज्ञाची ओळख स्तरानुसार करून देणे.
- ५३) व्याकरणाची सखोल ओळख व्हावी.
- ५४) व्याकरण ही भाषेची मुलभूत बैठक आहे याची जाणीव होणे.
- ५५) आधुनिक विज्ञान व तंत्रज्ञानाची जाणीव करून देणे.

इयत्ता १० वी - प्रथम भाषा

* **विशिष्ट उद्दिष्टे :-**

* **श्रवण :-**

- १) श्रवण वाचलेल्या भागाचे ऐकून आकलन करून त्यातील रस अलंकार लक्षात घेणे.
- २) श्रवण साधनांच्या माध्यमातून भाषिक अनुभव समृद्ध करणे.
- ३) उच्चारातील फरक लक्षात घेऊन वर्गीकरण करणे.
- ४) श्रवणाच्या माध्यमातून जडण-घडणीच्या बदलातील बारकावे लक्षात घेणे.
- ५) श्रवण माध्यमातून भाषेच्या स्वरुपातील बदलांचा कार्यकारण भाव लक्षात घेणे.

* **भाषण :-**

- १) आत्म प्रकटीकरण समृद्ध करणे.
- २) योग्य परिणामकारक उच्चार करणे
- ३) विविध प्रसंगात आत्मविश्वासपूर्वक विचार करणे.
- ४) उत्स्फूर्त भाषण करता येणे.
- ५) पाठावरील प्रश्नाचे उत्तर स्वतःच्या शब्दात व्यक्त करता येणे.
- ६) पाठातील, कवितेतील सौंदर्य व्यक्त करता येणे.
- ७) पाठ्य पुस्तकातील नाट्यउतारा साभिनय म्हणून दाखविणे.

* **वाचन :-**

- १) गतीने मौन वाचन करणे.
- २) स्वराघात व आशयानुसार प्रकट वाचन करणे.
- ३) अवांतर वाचनातून साहीत्यातील सौंदर्याचा आस्वाद घेणे
- ४) पाठाच्या आशयानुरूप विविध साहीत्य प्रकारातील फरक व्यक्त करणे.
- ५) उत्तम अभिरुची व सौंदर्यवृत्ती समृद्ध करणे.
- ६) वाचनातून सृजनशीलता समृद्ध करणे.
- ७) पाठाच्या वाचनातून भाषिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक वारसा समृद्ध करणे
- ८) गद्य व पद्य वाचनातून व्यक्तीमत्व विकास साधणे.

* लेखन :-

- १) स्वतंत्र लेखन कौशल्य विकसित करणे.
- २) परिचित विषयावर सविस्तर लिहणे.
- ३) लेखनाचे विविध प्रकार हाताळणे
- ४) आपल्या कल्पना परिणामकारक रितीने लिहता येणे.
- ५) अलंकारिक लेखन करता येणे.

इयत्ता १० वी प्रथम भाषा - मराठी

(आठवड्याला ६ प्रमाणे एकूण १८० तासिका)

गद्य भाग

८ वी व ९वी च्या गद्यांशानुसार थोडीशी काठिण्य पातळी अधिक असलेले उतारे निवडावेत, ९ वी गद्यांशापेक्षा ८ ते १० पृष्ठे जास्त असावीत. प्रत्येक पाठ ३ ते ४ पानांचा असावा. एकूण पाठ १० ते १२ एवढे असावेत. विषयाची प्रगल्भता, प्रादेशिक समानता, शैली वैविध्य, लिंग समानता, साहित्य प्रकारांचे वैविध्य याकडे लक्ष द्यावे.

किमान ३ पृष्ठे प्राचीन गद्य व ३ ते ४ पृष्ठे मध्ययुगीन गद्य उतारे असावेत. गद्य भाग पृष्ठ संख्या सुमारे ९० ते ९५ पृष्ठे एवढी असावी.

वर्णन, निबंध, कथा, चरित्र अथवा आत्मचरित्र, पत्र, नाटक, वैज्ञानिक साहित्य अशा प्रकारांची निवड करावी.

* पद्यभाग :

सुमारे ३०० ओळींचा पद्यभाग असावा. पाठ संख्या १० ते १२ एवढी असावी

प्राचीन	-	५० ओळी
शाहीर व पंडित	-	५० ओळी
आधुनिक	-	२०० ओळी
एकूण	-	३०० ओळी

सूचना -

- १) गद्य, पद्य पाठामध्ये प्रादेशिकम समानता, लिंगसमानता व जात्यातीतता असावी.
- २) गद्य व पद्य पाठ संख्या समान असावी.

पाठांतर -

एकूण सुमारे ७५ ओळी.

प्राचीन	-	सुमारे १० ओळी
शाहिरी व पंडित	-	२५ ओळी
आधुनिक	-	४० ओळी
एकूण	-	७५ ओळी

* पाठांतरासाठी निवडलेला भाग नीती प्राधान, गेय व रसपूर्ण असावा

व्याकरणांश :- एकूण

१. उजळणी	-	८ वी व ९वी मधील व्याकरणांशाची उजळणी
२. अलंकार	-	अर्थालंकार - अर्थांतरन्यास, अन्योक्ती, दृष्टांत स्वभावोक्ती, चेतनगुणोक्ती, विरोधाभास
३. वृत्ते (अक्षर गण)	-	शिखरिणी, मंद्राकांता, मंदारमाला, सुमंदारमाला.
४. मात्रावृत्ते	-	आर्या, अभंग, ओवी
५. मुक्त छंद	-	ओळख
६. म्हणी	-	५० म्हणी व त्यांचा अर्थ

* प्रत्येकी २५ ओळींचे ५ निबंध

रचना :- (एकूण ३५ तासिका) राष्ट्रीय सण, भावैक्यता, सामाजिक समस्या, विज्ञान व तंत्रज्ञान ग्राम स्वराज्य असे विषय निवडावेत.

* पत्र लेखन	-	१ अर्ज व १ व्यावसायिक पत्र
* वृत्तांत लेखन	-	१
* आकलन	-	१ उतारा

विषय : मराठी, इयत्ता : दहावी
(Subject - Marathi, Standard - 10th)

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
१ १) प्राचीन मराठी भाषेचे स्वरूप समजावे. २) महानुभाव संप्रदायाचे तत्वज्ञान समजावे ३) प्राचीन मराठी भाषेचे सौंदर्य समजावे	प्राचीन गद्य - मूर्तीज्ञान, प्रश्नावली यापैकी एक उतारा	१) प्राचीन मराठी भाषेचे स्वरूप समजेपर्यंत २) महानुभाव संप्रदायाचे तत्वज्ञान समजेपर्यंत ३) प्राचीन मराठी भाषेचे सौंदर्य समजेपावेतो.	१) स्पष्टीकरण व प्रश्नोत्तर पध्दत २) वस्तुनिष्ठ प्रश्न, लघूत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न व संदर्भ स्पष्टीकरणे	एखाद्या संताच्या मठाला भेट द्या व त्यांच्या दिनक्रमाची माहिती द्या.
२ १) मराठी भाषेचे बदलेले स्वरूप २) परकीय भाषेचे आक्रमण ३) ऐतिहासिक मराठी भाषेचे सौंदर्य समजावे	ऐतिहासिक गद्य, पत्रलेखन	१) मराठी भाषेचे बदललेले स्वरूप समजेपावेतो २) परकीय भाषेचे आक्रमण झालेले समजेपर्यंत ३) ऐतिहासिक मराठी भाषेचे सौंदर्य समजेपावेतो	१) प्रत्यक्ष पध्दत, वस्तुनिष्ठ प्रश्न, लघूत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न २) संदर्भ स्पष्टीकरणे व भाषा सौंदर्याबाबतचे प्रश्न	एखादे ऐतिहासिक पत्र घेऊन त्यातील अन्य भाषेतील शब्दांचा संग्रह करा.
३ १) सामाजिक जाणीवेची अभिवृद्धी २) विचार क्षमतेचा विकास	वैचारिक - टिळक, सावरकर विवेकानंद यापैकी एक	१) सामाजिक जाणीवेची अभिवृद्धी होईपावेतो २) विचार क्षमतेचा विकास होईपर्यंत	१) चर्चा आणि प्रश्नोत्तर पध्दत, लघूत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न, वस्तुनिष्ठ प्रश्न २) संदर्भ स्पष्टीकरणे	टिळकांचे जीवनचरित्र वाचून त्यांचा दिनक्रम अभ्यासून चर्चा करा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>४.</p> <p>१) साहित्य प्रकाराचे सौंदर्य लक्षात येणे.</p> <p>२) आशयग्रहण क्षमतेची संपन्नता</p>	<p>लघुनिबंध</p> <p>खांडेकर व अदवंत यापैकी एक</p>	<p>१) साहित्य प्रकाराचे सौंदर्य लक्षात येईपावेतो.</p> <p>२) आशयग्रहण क्षमतेची संपन्नता निर्माण होईपावेतो</p>	<p>१) चर्चा स्पष्टीकरण</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी व दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>खांडेकर अदवंत यांचे लघुनिबंध वाचून त्या विषयावर चर्चा करा.</p>
<p>५</p> <p>१) साहित्य प्रकाराची आशयघनता लक्षात येणे.</p> <p>२) सौंदर्याची जाणीव समृद्ध होणे.</p> <p>३) साहित्य प्रकाराचे वेगळेपण लक्षात घेणे.</p>	<p>ललित-दुर्गा भागवत, इरावती कर्वे यापैकी एक</p>	<p>१) साहित्य प्रकाराची आशय घनता लक्षात येईपर्यंत</p> <p>२) सौंदर्याची जाणीव समृद्ध होईपावेतो</p> <p>३) साहित्यप्रकाराचे वेगळेपण लक्षात येईपर्यंत</p>	<p>१) चर्चा व स्पष्टीकरण</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>इरावती कर्वे यांचे पुस्तक वाचून त्यातील व्यक्ती मत्वांच्या स्वभावांवर चर्चा करा.</p>
<p>६</p> <p>१) परप्रांतीय संस्कृतीची ओळख</p> <p>२) मानवतेची भावना समृद्ध व्हावी</p>	<p>प्रवासवर्णन - गोडसे भटजी, काणेकर, दांडेकर यापैकी एक</p>	<p>१) परप्रांतीय संस्कृतीची ओळख होईपर्यंत</p> <p>२) मानवतेची भावना समृद्ध होईपर्यंत</p>	<p>१) चर्चा व स्पष्टीकरण</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>एखाद्या ऐतिहासिक स्थळाला भेट द्या व त्याचा वृत्तांत तयार करा.</p>

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>७.</p> <p>१) लघुकथेचे तंत्र समजावे</p> <p>२) वैज्ञानिक जाणीवा विकसित व्हाव्या.</p> <p>३) सामाजिक समस्यांची जाणीव व्हावी.</p>	<p>कथा - लघुकथा, वैज्ञानिक, समस्या प्रधान यापैकी एक याप्रमाणे तीन कथा</p>	<p>१) लघुकथेचे तंत्र समजे पर्यंत.</p> <p>२) वैज्ञानिक जाणीव विकसित होईपर्यंत</p> <p>३) सामाजिक समस्यांची जाणीव होईपावेतो</p>	<p>१) कथन, निवेदन व चर्चा</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>एखाद्या विज्ञान-केंद्राला भेट द्या व तेथील कामकाज समजाऊन घ्या.</p>
<p>८.</p> <p>१) व्यक्ति-व्यक्ती मधील भिन्नतेची कारणे लक्षात घेणे.</p> <p>२) लेखन सौंदर्य जाणवावे.</p>	<p>व्यक्ति चित्र - माटे, ग. दि. माडगूळकर यापैकी एक</p>	<p>१) व्यक्ति - व्यक्ती मधील भिन्नतेची कारणे लक्षात येईपर्यंत</p> <p>२) लेखनसौंदर्य जाणवे पर्यंत</p>	<p>१) प्रश्नोत्तरे व चर्चा</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>थोर व्यक्तींची छायाचित्रे गोळा करा.</p>
<p>९.</p> <p>१) व्यक्तिमत्वातील वेगळेपणा जाणवावा.</p> <p>२) साहित्यातील कर्तृत्व जाणवावे</p>	<p>चरित्र - आत्मचरित्र, अमृत प्रतिम, आशापूर्णादेवी यापैकी एक</p>	<p>१) व्यक्तिमत्वातील वेगळेपणा जाणवेपर्यंत</p> <p>२) साहित्यातील कर्तृत्व जाणवेपर्यंत</p>	<p>१) प्रश्नोत्तरे व चर्चा</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>एखाद्या लेखकाच्या घराला भेट देऊन तेथील वस्तुंचा अभ्यास करा.</p>
<p>१०.</p> <p>१) सामाजिक जाणीवांचा विकास होण्यासाठी</p> <p>२) समस्याबाबत जागरूकता निर्माण होण्यासाठी</p>	<p>नाट्यप्रवेश/ नाट्यछटा सामाजिक किंवा समस्या प्रधान यापैकी एक</p>	<p>१) सामाजिक जाणीवांचा विकास होण्यापर्यंत</p> <p>२) समस्यांबाबत जागरूकता निर्माण होण्यापर्यंत</p>	<p>१) नाट्यीकरण चर्चा</p> <p>२) वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरणे</p>	<p>एखाद्या ऐतिहासिक, सामाजिक नाटकातील प्रवेश बसवून सादर करा.</p>

पद्य

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
<p>१ १) प्राचीन पद्याचे अर्थसौंदर्य समजण्यासाठी २) भक्तीचे वेगळेपण समजण्यासाठी</p>	<p>प्राचीन पद्य ज्ञानेश्वरी, भारुड अथवा विराणी</p>	<p>१) प्राचीन पद्याचे अर्थ सौंदर्य समजेपर्यंत २) भक्तीचे वेगळेपण समजेपावेतो</p>	<p>१) गायन, कथन व स्पष्टीकरण २) पठण व लघूत्तरी, वस्तूनिष्ठ व दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण</p>	<p>खांडेकर अदवंत यांचे लघुनिबंध वाचून त्या विषयावर चर्चा करा.</p>
<p>२. १) प्राचीन क्लिष्ट पद्याचे अर्थसौंदर्य समजण्यासाठी २) आख्यान कवितेचे स्वरूप समजण्यासाठी</p>	<p>पंडिती काव्य - मोरोपंत</p>	<p>१) प्राचीन क्लिष्ट पद्याचे अर्थ सौंदर्य समजेपावेतो २) आख्यान कवितेचे स्वरूप समजेपर्यंत</p>	<p>१) गायन, कथन व स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तूनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न ससंदर्भ स्पष्टीकरण</p>	<p>इरावती कर्वे यांचे पुस्तक वाचून त्यातील व्यक्तीमत्वांच्या स्वभावांवर चर्चा करा.</p>
<p>३. १) विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराची ओळख २) शाहिरी सौंदर्याचा परिचय</p>	<p>शाहिरी काव्य फटका, भेदीक अनंतफंदी</p>	<p>१) विशिष्ट वाङ्मयप्रकाराची ओळख होईपावेतो २) शाहिरी सौंदर्याचा परिचय होईपर्यंत</p>	<p>१) गायन, कथन व स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तूनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न - ससंदर्भ स्पष्टीकरण</p>	<p>शिवाजी महाराज - बद्दलचे पोवाडे मिळवून गायन करा.</p>

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
४ १) निसर्गसौंदर्याचे रसग्रहण करता यावे २)परिसर जाणीवेची समृद्धी	निसर्ग कविता - पाडगावकर, बोरकर यापैकी एक	१) निसर्ग सौंदर्याचे रसग्रहण करता येईपर्यंत २) परिसर जाणीवेची समृद्धी होईपर्यंत	१) गायन, चर्चा व स्पष्टीकरण २) पठण, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न आणि ससंदर्भ स्पष्टीकरण	बोरकर, पाडगांवकर यांच्या कविता मिळवून चाल लावून गायन करा.
५. १) थोर व्यक्तींच्या कार्याचे मोल समजणे २) थोर व्यक्तींच्या कार्याची प्रेरणा	विभूति गौरव कुसुमाग्रज, भा.रा.तांबे, शांता शेळके यापैकी एक	१) थोर व्यक्तींच्या कार्याचे मोल समजेपर्यंत २) थोर व्यक्तींच्या कार्याची प्रेरणा होईपर्यंत	१) गायन, चर्चा व स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	थोर व्यक्तींच्या चित्रांचा संग्रह करा.
६. १) देशभक्तीची भावना समृद्ध करणे २) देशाबद्दलची कृतज्ञतेची भावना समृद्ध करणे	देशप्रेम / देशभक्ती गीत सावरकर, खेबूडकर, सूर्यकांत खांडेकर यापैकी एक	१) देशभक्तीची भावना समृद्ध होईपर्यंत २) देशाबद्दलची कृतज्ञतेची भावना समृद्ध होईपावेतो	१) गायन, चर्चा, कथन व स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	एखाद्या देशभक्तांचे चरित्र वाचा.
७ १) विडंबन काव्य प्रकाराचे स्वरूप समजावे २) कवितेतील विनोदाच्या सौंदर्याची जाणीव	विडंबन - ज.के.उपाध्ये, अविनाश ओगले, अशोक नायगावकर यापैकी एक.	१) विडंबन काव्य प्रकाराचे स्वरूप समजेपर्यंत २) कवितेतील विनोदाच्या सौंदर्याची जाणीव होईपर्यंत	१) गायन, निवेदन स्पष्टीकरण २) पठण, वस्तुनिष्ठ, लघुत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न आणि ससंदर्भ स्पष्टीकरण	एखादे विडंबन वाचून त्यातील विनोदी स्थळांची चर्चा करा.

Why it should be taught	What is to be taught	How much to be taught	Methods & Evaluation	Activity
८. १) समाजातील दूष्ट प्रवृत्तीच्या जाणीवेची दाहकता समजून घेणे. २) समाजातील दूष्ट प्रवृत्तीच्या विरुद्ध लढा देण्याची प्रवृत्ती समृद्ध करणे.	सामाजिक जाणीव स्त्री प्रधान, समस्या प्रधान, यंत्रयुग यापैकी एक	१) समाजातील दूष्ट प्रवृत्तीच्या जाणीवेची दाहकता समजून घेईपर्यंत २) समाजातील दुष्ट प्रवृत्तीच्या विरुद्ध लढा देण्याची वृत्ती समृद्ध होईतो.	१) गायन, निवेदन स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	एकाद्या कारखान्याला भेट देऊन त्यातील कामगारांच्या समस्यांचा अभ्यास करा.
९. १) प्रेम, विरह, कारुण्य हे भावानुभव सहृदयतेने घेणे २) प्रेम, विरह, कारुण्य या भावनांची महती समजणे	भावकविता, प्रेम, विरह, कारुण्य	१) प्रेम, विरह, कारुण्य हे भावानुभव सहृदयतेने घेण्याची वृत्ती निर्माण होईपर्यंत २) प्रेम, विरह, कारुण्य या भावनांची महती समजावून घेईपर्यंत	१) गायन, निवेदन स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	भावगीतांचा संग्रह करा.
१० १) भलरी या काव्यप्रकाराची जाणीव व्हावी २) भलरी या काव्य प्रकाराचे सौंदर्य लक्षात यावे	ग्रामीण कविता भलरी	१) भलरी या काव्यप्रकाराची माहिती होईपर्यंत २) भलरी या काव्यप्रकाराचे सौंदर्य लक्षात येईपावेतो	१) गायन, निवेदन स्पष्टीकरण २) पठण, वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	१) एकाद्या मळ्याला भेट देऊन तेथील दैनंदिन कामकाजाची माहिती लिहा.
११. १) लोकसाहित्याचा परिचय समृद्ध व्हावा. २) लोकगीतातील नातेसंबंधातील आणि विवाह गीतातील सौंदर्य लक्षात यावे	लोकगीत - नातेसंबंध आणि विवाहगीते	१) लोकसाहित्याचा परिचय समृद्ध होईपर्यंत २) लोकगीतातील नाते - संबंधातील आणि विवाह गीतातील सौंदर्य लक्षात येईपावेतो.	१) गायन, निवेदन स्पष्टीकरण २) पठण व वस्तुनिष्ठ, लघूत्तरी, दीर्घोत्तरी प्रश्न व ससंदर्भ स्पष्टीकरण	लोकगीतातील राम, कृष्ण यांची विवाहवर्णने वाचा.

१०वी व्याकरण व लेखन

अ. क्र.	व्याकरणांश	तपशील
१	उजळणी	आठवी व नववीतील व्याकरणाची उजळणी
२	अलंकार	अर्थालंकार - अर्थातिरन्यास, अन्योक्ती, दृष्टांत, स्वभावोक्ती, चेतनगुणोक्ती विरोधाभास
३	वृत्ते (अक्षरगणवृत्त)	शिखरिणी मंदाक्रांता, मंदारमाला, सुमंदारमाला
४	मात्रावृत्त	आर्या, अभंग, ओवी
५	मुक्त छंद	ओळख
६	म्हणी	५० म्हणी व त्याचा अर्थ
१	रचना :- निबंध	राष्ट्रीय सण, भावैक्यता, सामाजिक समस्या, विज्ञान व तंत्रज्ञान, ग्रामस्वराज्य यापैकी प्रत्येकी २५ ओळी अथवा १५० शब्दांचे निबंध एकूण ५
२	पत्रलेखन	१ अर्ज १ व्यावसायिक पत्र
३	आकलन	आकलनासाठी ३ उत्तारे